Abdulaziz Mustafa

10 POVODA

KAKO STEĆI ALLAHOVU LJUBAV?

Kao što ih je pobrojao imam Ibn Qajjim el Dževzijje

10 POVODA

KAKO STECI ALLAHOVU LJUBAV?

Kao što ih je pobrojao
imam Ibn Qajjim el Dževzijje

Abdulaziz Mustafa

10 POVODA

KAKO STEĆI ALLAHOVU LJUBAV?

Kao što ih je pobrojao imam Ibn Qajjim el Dževzijje

Sarajevo, 2004

SADRŽAJ:

PRVI POVOD

(Učenje Kur'ana razmišljajući i shvatajući njegova značenja. Razumijevanje pouka i poruka Kur'ana, kao što čovjek razumijeva i komentira određenu knjigu da bi pojasnio poruku njenog pisca)

Jedan od razloga koji su sigurni povod ljubavi Allaha, dž.š., jeste skrušeno učenje Kur'ana s razmišljanjem i shvatanjem njegovih pouka i poruka. Nije čudno da bliskost Allahovoj knjizi bude jedan od najvećih ibadeta koji su uzrok Njegove, subhanehu ve te'ala ljubavi. Allah je htio, shodno Svojoj mudrosti, da naše vjerovanje u Njega bude u obliku vjerovanja u nevidljivi svijet. On je htio, također, da Njegovo obraćanje i govor nama budu očevidni. Tako su Njegove uzvišene riječi u pisanom obliku, slušamo ih učenjem, a stalnim izgovaranjem njihovih značenja vrši se utjecaj na srca i duše.

Naši prethodnici *(es-selefus-salih)* duboko su osjećali ovo značenje dok bi učili Kur'an. Oni su, čak Kur'an primali kao što udaljeni i odsutni primaju pismo od svojih najdražih. El-Hasen ibn Alijj, r.a., kaže: “Vaši prethodnici vidjeli su Kur'an kao pisma od Svoga gospodara. Oni su noću o tim pismima razmišljali, a danju za njima tragali.”[1]

---

[1] Et-Tibjanu fi adabi hameletil-Kur'an; Imam En-Nevevi, str. 28.

Ako razmislimo vidjet ćemo da je, uistinu, veliko da Uzvišeni Allah, vlasnik svega što postoji, slabom, sićušnom i malehnom insanu podari Svoje obraćanje i Govor te da ga zavoli i podari mu čast govora i šaptanja s Njim, subhanehu ve te'ala.

Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Učač Kur'ana velikoga treba vidjeti kako je Allah Uzvišeni blag prema Svojim stvorenjima pri dostavi značenja Njegova govora ka njihovim razumima. On treba znati da ono što čita nije ljudski govor i mora imati na umu veličinu Sugovornika, subhanehu ve te'ala, i mora razmišljati o Njegovom govoru."[2]

Ovo je počast nad počastima i priznanje nad priznanjima ljudskom rodu. Ibnus-Salah, Allah mu se smilovao, kaže: "Učenje Kur'ana počast je kojom je Allah odlikovao ljude. Navodi se da melekima nešto slično nije dato i da oni predano nastoje slušati Kur'an od ljudi."[3]

Ova počast postaje potpuna kada se Kur'an uči iskreno, jer je iskrenost, kao što kaže imam En-Nevevi, prva obaveza učača. On u svojoj duši mora prizvati osjećaj koji mu govori da razgovara s Uzvišenim Allahom.[4]

Razmisli brate muslimanu, Uzvišeni i Sveti Allah dao je odobrenje da s Njim razgovaraš. Znaj da ti je time dao tajnu Svoje ljubavi, a Kur'an je dokaz Njegove ljubavi.

Pošto Kur'an ukazuje na Allaha i Allahovu ljubav, onda nema sumnje da je ljubav prema Njemu put srca i razuma za spoznaju Allaha i onoga što Allah voli. Iz Kur'ana se saznaju Allahove osobine i imena, ono što Mu pristaje i ono od čega je čist, kao i naredbe i zabrane u vidu

---

[2] Muhtesar Minhadžil kasidin, str. 46.
[3] El-Itkan fi ulumil-Kur'an, Es-Sujuti, 1/291.
[4] Et-Tibjanu fi adabi hameletil-Kur'ani; Imam En-Nevevi, str. 38.

posebno pojašnjenih obreda koji vode Njegovoj ljubavi i zadovoljstvu.

Tako je jedan ashab Poslanika, s.a.v.s., stekao Allahovu ljubav učenjem samo jedne sure s ispravnim razumijevanjem i ljubavlju prema njoj. To je sura El-Ihlas u kojoj se navode uzvišena svojstva Milostivog, dželle ve ala. On je ovu suru ponavljao na svim namazima. Kada je upitan o tome, odgovorio je: "Jer je ona svojstvo Milostivog i ja volim da je učim." Poslanik, s.a.v.s., tada rekao je: "Obavijestite ga da ga Allah voli."[5]

Onaj ko zavoli Kur'an mora zavoljeti i Allaha, jer Kur'an je Allahovo uzvišeno svojstvo. Taj mora voljeti i Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jer on je dostavljač Kur'ana. Abdullah ibn Mes'ud, neka je Allah s njim zadovoljan, kaže: "Ko zavoli Kur'an on voli Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s."[6]

Nema sumnje da je jedan od najvećih dokaza ljubavi prema Kur'anu nastojanje razumijevanja njegovih značenja i razmišljanja o njima, kao što su dokazi slabosti i nepostojanja te ljubavi udaljavanje od razmišljanja o njemu i pronicanja u njegova značenja. Uzvišeni, koreći licemjere zbog njihova nerazmišljanja o Kur'anu, kaže:

"A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti." (En-Nisa, 82)

Razmišljanje o poukama i porukama Kur'ana liječi bolesti srca. Kur'an u njih zalazi, liječi ih i čisti od prljavština. Kur'an odgovara na sumnje i prišaptavanja koja šejtani u obliku ljudi i džina nabacuju na ta srca.

Srca munafika (licemjera) bolesna su od prohtjeva i sumnji, jer se oni udaljavaju od razmišljanja i traganja za

---

[5] Prenosi El-Buhari, 7375; Fethul-Bari, 13/360; Muslim, 1/557 i 813.
[6] Et-Taberani u 'Kebiru', 8658; El-Hejsemi u 'El-Medžme'u', 7/165. Prenosioci su povjerljivi.

uputom iz Kur'ana. Uzvišeni kaže: **"Njihova srca su bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava; njih čeka bolna patnja zato što lažu." (El-Bekare, 10)**, a prema drugom kiraetu: **"Zato što u laž utjeruju."**

Kada ih Uzvišeni Allah, kao i ostale ljude, poziva na razmišljanje o Kur'anu, poziva ih da liječe svoja srca od uništavajućih osobina.

"A zašto oni ne razmisle o Kur'anu...?" El-Kurtubi kaže: "Uzvišeni je pokudio munafike zbog udaljavanja od razmišljanja o Kur'anu i Njegovim značenjima."[7]

Nerazmišljanje o Kur'anu smatra se manjkavošću, jer onaj ko ne razmišlja o Kur'anu ne posvećuje pažnju ni stanju svoga srca. Ne osvrće se na njegovu ispravnost niti čistotu. Takav čovjek ne računa na posljedice svojih djela ni u bližoj ni u daljoj budućnosti. Dok onaj koji razmišlja o Kur'anu, Allahovoj knjizi, računa i očekuje posljedice svoga učenja, a to je željeni cilj razmišljanja o Kur'anu.

Er-Razi kaže: "Razmišljanje označava gledanje u posljedice stvari i njihova ishodišta."[8]

Razmišljanje o Kur'anu put je razumijevanja Njegovih značenja koja predstavljaju temelje odredbi islama. Spoznaja propisa vjere obaveza je kao što je i obaveza raditi po tim propisima. Zbog toga je i razmišljanje o Kur'anu i shvatanje njegovih značenja jedna od obaveza vjere. El-Kurtubi kaže: "Ovaj ajet: **'Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanci!'** ukazuje na obaveznost razumskog pristupa Kur'anu kako bi se shvatilo Njegovo značenje."[9]

Obavezna spoznaja značenja Kur'ana putem razmišljanja i shvatanja, kao i iščitavanje djela (tj. tefsira) onih koji su uložili trud da ga shvate i spoznaju pravila vjere iz njega, uveliko olakšavaju upoznavanje i podučavanje drugih ljudi

---

[7] El-džami' li ahkamil-Kur'an, El-Kurtubi, 5/290.
[8] Tefsiru-Razi, 10/156.
[9] Tefsirul-Kurtubi, 5/290.

nakon što smo upoznali i podučili se ovoj časnoj znanosti. Ovo je poseban stepen onih koji vole Kur'an i koji učeći ga, mnogo o njemu razmišljaju. Takvi su postigli vrhunac dobra u ovom dobrom ummetu.

Pošto je Muhammedov ummet najbolji ummet, kao što Uzvišeni kaže: **"Vi ste najbolji narod koji se ikada pojavio..." (Ali Imran, 110)**, onda su najbolji i najelitniji ljudi ovog ummeta poznavaoci Kur'ana. Poslanik, s.a.v.s., naznačio je to jasnim riječima u hadisu koji se prenosi s ispravnim lancem prenosilaca, od Osmana ibn Affana, r.a.: Rekao je Poslanik, s.a.v.s.: "Najbolji od vas su oni koji naučavaju i podučavaju Kur'anu."[10]

Oni su posebna skupina koja ima veliko dobro. Oni su najelitniji ljudi, kao što Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Allah među ljudima ima Svoje odabranike." Rečeno mu je: "A ko su oni, Allahov Poslaniče?" – "Nosioci Kur'ana, oni su Allahovi odabranici i Njegova elita (vrhuška)."[11]

Ovo dobro i izdvajanje nosilaca Kur'ana stepen je na kojem se može pozavidjeti. Onaj kome Allah dâ Kur'an i opskrbi ga ljubavlju prema njemu, ispet će se na visoke deredže ibadeta učeći ga i obavljajući namaz njime. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Zavidnost nije zavidnost u dvije stvari: čovjeku kojem je Allah dao Kur'an i on s njim klanja danju i noću i čovjeku kojem je Allah dao imetak i on ga udjeljuje danju i noću."[12] Zavidjet će se onima koji čitaju njegova slova i čuvaju njegove granice.

Oni koji čitaju slova Kur'ana, a ne pridržavaju se njegovih propisa – Kur'an je dokaz protiv njih, a ne dokaz u njihovu korist. Molimo Allaha da nas sačuva i spasi ove osobine. Takva kazna neće ih zaobići, osim ako se pokaju. Oni koji čuvaju Kur'an, i učenjem i primjenom pravila,

[10] El-Buhari, 5027; Fethul-Bari 8/692.
[11] Ibn Madže, 215; Ahmed, 3/127, 128, 242; El-Hakim, 1/556.
[12] El-Buhari, 5026;Fethul-Bari, 8/691; Muslim, 810, 1/577.

spomenuti su u predanju koje kaže: "Allah neće kazniti srce koje spozna Kur'an."[13]

Da bi se Kur'an u potpunosti shvatio mora se razmišljati o njemu. Bereket ove Uzvišene Knjige pohranjen je u njoj samoj, kao riznica blaga, a do tog blaga mogu doći samo oni koji o njemu razmišljaju. Uzvišeni kaže: **"Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njenim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili." (Sad, 29)**

Imam El-Bikai u tefsiru ovog ajeta kaže: "Neka pogledaju u ishodišta, posljedice i skrivena značenja kojima vode ovi ajeti o kojima treba duboko razmisliti. Ko se zadovolji samo pamćenjem ajeta on je kao vlasnik deve koja ima mlijeka u izobilju ali je nikako ne muze, ili posjeduje pasminskog punokrvnog konja koga ne rasplođuje. Takav je u opasnosti da zapostavi pravila i granice Kur'ana i zapadne u očitu propast."[14]

Onaj ko želi biti istinski pobjednik neka uči Kur'an onako kako ga treba uistinu učiti. Uzvišeni kaže: **"Oni koji Allahovu knjigu čitaju i namaz obavljaju i od onoga čime ih Mi opskrbljujemo udjeljuju, i tajno i javno, mogu se nadati nagradi koja neće nestati da ih On prema onome što su radili nagradi i još im iz obilja svoga da, jer On mnogo prašta i blagodaran je." (Fatir, 29-30)**

Trgovina koja neće propasti jeste nagrada koja će se sigurno postići.[15]

Sve ovo može se postići samo razmišljanjem. Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Razmišljanje je cilj učenja, pa makar se razmišljanje ostvarilo većim brojem ponavljanja ajeta. Prenosi Ebu Zerr, r.a., od Poslanika, s.a.v.s., da je cijelu noć klanjao s jednim ajetom: **"Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš Silan i Mudar Ti si." (El-Maide, 118)**

[13] Ed-Darimi od Ebu Umame el-Bahilija, 3319, 2/524.
[14] Nuzumud-Durer, El-Bikai, 16/3375.
[15] Tefsir Ibn Kesir, 6/531.

Ashab Temim ed-Dari, r.a., klanjao je učeći jedan ajet: **"Misle li oni koji čine zla djela, da ćemo s njima postupiti jednako kao s onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!" (El-Džasije, 118)**

Također, s ovim ajetom cijelu noć klanjao je i Er-Rebi' ibn Hajsem, Allah mu se smilovao.[16]

Učač Kur'ana mora tražiti odgovarajuće pojašnjenje za svaki ajet, on to mora razumijevati, npr. kada prouči **"Stvorio je nebesa i zemlju" (En-Nahl, 3)** treba osjetiti veličanstvenost i veličinu Gospodara, srcem zapaziti Njegovu neograničenu moć u svemu što vidi. Kada prouči **"Vidjeli ste vi ono što u vidu sjemena izbacujete", (El-Vaki'a, 58)** treba razmisliti o sjemenu koje se postepeno dijeli na meso, kosti, žile, živce i različite udove: glavu, ruke, noge i sl. Treba razmisliti o čulima koja ti organi nose: sluh, vid, razum i sl. Treba pokušati shvatiti i razmisliti o ovim čudima. Kada čita ajete o onima koji negiraju istinu neka osjeti strah od kazne ako zakaže u sprovođenju naredbi."[17]

Stajanje na ajetu i vraćanje razmišljanjem o značenju daje čovjeku posebnu slast Kur'ana. Bišr ibnus-Surra kaže: "Ajet je poput hurme (datule), kad god je žvaćem crpim njenu slast." To je rečeno Ebu Sulejmanu pa je on rekao: "Istinu je rekao! To se vama daje kada otpočne suru i želi da je završi do kraja."[18]

Ibn Redžeb kaže: "Neki arifi su rekli muridu: Znaš li Kur'an napamet? Reče: 'Ne znam'. 'Bože sačuvaj! Kako se može biti murid, a ne poznavati Kur'an!? Čime se onda nasladuješ, šta melodičo čitaš, čime se sašaptavaš sa svojim Gospodarem!?'"[19]

---

[16] Ibn Mes'ud, r.a., govorio bi jednom svom prijatelju: "Nikad te nisam vidio a da nisi spomenuo one koji su ponizni. Da te vidio Allahov Poslanik, s.a.v.s., zavolio bi te!" Umro je 62 h.g. El-Bidaje ven nihaje od Ibn Kesira 4/219.

[17] Minhadžul Kasidin, str. 47.

[18] El Burhan, Ez-Zerkeši, 1/471.

[19] Džamiul ulumi vel-hikem, Ibn Redžeb, 2/343

Kur'an ima svoje društvo. Ko se s Kur'anom lijepo druži i Kur'an se s njim lijepo ophodi. Ko zapostavi Kur'an i Kur'an ga zaboravi. Takav nema želje za učenjem Allahove knjige.

Druženje s Kur'anom neprestano je sve dok roba ne uvede u Džennet na visoke stepene.

Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Onome koji je učio Kur'an bit će rečeno: Uči, uspinji se i pravilno izgovaraj kao što si to činio na dunjaluku. Tvoj je stepen kod posljednjeg ajeta koji proučiš."[20]

Tako će se Kur'an s onim koji ga je poznavao uspinjati na najviše stepene. On će s njim biti kao najiskreniji prijatelj koji nije zadovoljan ako obojica nisu zadovoljni. Ovo značenje lijepo pojašnjava hadis Poslanika, s.a.v.s., koji prenosi Burejda, r.a.: "Kur'an će na Sudnjem danu sresti onoga ko ga je učio. Kada se otvori njegov kabur i vidi blijedog čovjeka, reći će: 'Da li me znaš?' Odgovorit će: 'Ne znam te'. Ponovo će reći: 'Ja sam tvoj prijatelj Kur'an koji te je iżednio u żegama i budio noćima. Svaki trgovac stoji iza svoje trgovine, a ja ti danas stojim iza svake trgovine.' Dat će mu se vlast u desnu ruku, vječnost u lijevu, na glavu će mu se staviti počasna kruna, roditelji će mu biti obučeni u ogrtače koji su vredniji od dunjaluka. Njih dvoje će reći: 'Zašto smo u ovo obučeni', pa će im se odgovoriti: 'Zato što je vaše dijete učilo Kur'an'. Reći će se još: 'Uči na stepenicama i u sobama Dženneta. Penjat će se dok bude učio, ubrzano ili lagahno recitirajući.'"[21]

---

[20] Ebu Davud, 1464; Et-Tirmizi, 2915; Ahmed 2/192; El-Hakim 1/552-553. Ez-Zehebi kaže da je vjerodostojan i da je od Abdullaha ibn Amra. Prenosi ga i Ibn Madža od Ebu Seida el-Hudrija 3780. U senedu je Atijja el Avfi, a on je slab. Međutim, Ebu Salih od Ebu Se'ida pratio ga je kod Ibn Ebi Šejme (10/498/10104), ovaj hadis je poput hadisa Abdullaha ibn Amra. Ahmed Šakir u komentaru Musneda ocijenio je ovaj hadis vjerodostojnim (11/55), El Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Sunena Ebu Davuda (1300); pogledaj Silsilu (2240).

[21] Ibn Madža, 3781; Ahmed, 5/348; Ed Darimi, 2/450.

Ovo je počast za nosioca Kur'ana na Ahiretu, a postoji počast i na dunjaluku. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "U Allahovo uvažavanje ulazi počast osijedjelog muslimana učača Kur'ana koji ne pretjeruje niti ga zapostavlja te počast pravednog vladara."[22]

Druženje s Kur'anom posebna je počast. Učač Kur'ana nosilac je zastave islama. El-Fudajl ibn Ijjad,[23] kaže: "Nosilac Kur'ana nosilac je zastave islama. Takav, iz poštovanja prema Allahu, ne treba da isprazno priča, da bude nemaran kao ostali, da se razonodi kao drugi ljudi."[24]

Takav zaslužuje počast nošenja zastave koja je najčasnija zastava. Uzvišeni kaže: **"Objavili smo vam, uistinu, Knjigu u kojoj se nalazi vaš spomen, pa zar ne shvaćate?" (El-Enbija, 10)** Ibn Abbas, r.a., kaže: "U toj Knjizi je vaša čast." Uzvišeni kaže: **"On je spomen za tebe i za tvoj narod, a bit ćete pitani." (Ez-Zuhruf, 44)** Tj. počast tebi i njima ako ga istinski budu sprovodili."[25]

Poslanik, s.a.v.s., obavijestio je o podizanju važnosti nosilaca Kur'ana, on kaže: "Allah, zaista ovim Kur'anom podiže i ponižava ljude."[26]

Nosilac zastave časti mora imati različita stanja u odnosu na ljude. Ibn Mes'ud, r.a., kaže: "Nosilac Kur'ana treba biti poznat po bdjenju noću dok ljudi spavaju, a i danju kad su ljudi nemarni, po tuzi kada se ljudi raduju, plaču kada se ljudi smiju, šutnji kada ljudi previše pričaju, i skrušenošću kada se ljudi razmeću."[27] Ovo je ta počast koju posjeduje nosilac Kur'ana.

---

[22] Ebu Davud, 4843. El-Albani kaže da je sahih.

[23] Jedan od poznatih pobožnjaka i asketa i učenjaka. Rođen je u Horasanu, a nastanio se u Mekki. Kao mladić bio je putni razbojnik, ali mu je Allah oprostio zbog ajeta: **"Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomenu?"**, koji je bez namjere čuo, pa je rekao: "Svakako." Umro je 187.h.g. El-Bidaje ven Nihaje 10/206.

[24] Minhadžul kasidin, str. 45.

[25] Tefsirul Džełalejn, str. 599.

[26] Muslim,(269, 1/559).

[27] Sifetus savfe od Imama ibnul Dževzija 1/172.

Nosilac Kur'ana ne smije biti umišljen, obmanut i ohol prema stvorenjima zbog toga što ga je Allah počastio Kur'anom. Uzvišeni kaže: **"Pravo uputstvo jedino je Allahovo uputstvo!" - Reci: "Blagodat je samo u Allahovoj ruci, on je daruje kome hoće. A Allah je neizmjerno dobar i zna sve." (Ali Imran, 73-74)**

Ibn Dževzi kaže: "Treba se očistiti od svoje moći i utjecaja. Ne treba se obazirati na sebe pogledom zadovoljstva i hvaljenja, jer onome koji sebe vidi manjkavim to će biti uzrok bliskosti Allahu, dž.š."

Njegov osjećaj nemara neće spriječiti da osjeti blagodat ili je spomene jer je to vid zahvale. Učač Kur'ana je u blagodati kojoj nema ravne posebno ako on sprovodi Kur'an u praksu. Omer ibn Hattab običavao bi reći: "O skupino učača, podignite glave. Vama je put jasan, ka dobru se takmičite i nemojte biti teret ljudima."[28]

Uzvišeni Allah kaže: **"Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju." (Junus, 58)** Ima li većeg rahmeta od Kur'ana. On kaže: **"Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast." (El-Isra', 82)** Kome je dat Kur'an data mu je blagodat i milost.

Ez-Zerkeši, Allah mu se smilovao, kaže: "Znaj da onaj koga je Allah podučio Kur'anu, ili dijelu Kur'ana, treba uočiti blagodat, jer je Kur'an najveća mu'džiza. On će trajati dok je poziva islama, a Poslanik, s.a.v.s., posljednji je poslanik i vjerovjesnik. Dokazi Kur'ana važeći su za svako vrijeme i prostor, jer je Kur'an govor Gospodara svjetova i Njegova najčasnija knjiga. Neka onaj koji posjeduje Kur'an pogleda koju mu je Allah veliku blagodat dao i neka putem svojih djela nastoji da Kur'an bude dokaz za njega, a ne protiv njega. Kao što trebaju oni kojima je data blagodat

---

[28] Et-Tibjanu fi adabi hameletil-Kur'ani (str. 28).

Kur'ana, a oni su pojedinci ovog ummeta, na lijep način okoristiti se ovom blagodati. Oni u svojim dušama trebaju prikupiti snagu koja će održati živote njihovih srca."

Ako pitaš, dragi čitaoče, koja su to najbolja sredstva za savršeno okorištavanje Kur'anom, pa evo ti odgovora u lijepoj formuli koju je načinio Ibnul-Kajjim u knjizi 'El-Fevaid': "Ako hoćeš okoristiti se Kur'anom usmjeri svoje srce na njegovo učenje i slušanje. Svoj sluh usmjeri prema njemu, budi prisutan kao onaj s kime Uzvišeni govori, jer Kur'an je obraćanje Allaha tebi jezikom Njegova Poslanika, s.a.v.s. Uzvišeni kaže: **"U tome je opomena za onoga koji ima srca ili sluh usmjeri, a on je prisutan." (Kaf, 37)**

Puni utjecaj koji je ovisan o faktoru utjecaja, mjestu utjecaja i uvjetu za postizanje utjecaja kao i nestanku prepreke za utjecaj. Ovaj ajet ih je sve obuhvatio najsročenijim i najjasnijim terminima koji najbolje ukazuju na željeno. Njegove riječi: **"U tome je opomena"** aludiraju na ono što stoji od početka sure do ovdje, a to je faktor utjecaja. Riječi: **"Za onog koji ima srce"** mjesto su utjecaja. Pod tim se misli na srce koje je živo i koje shvata od Allaha, kao što Allah kaže: **"Ovo je samo pouka – Kur'an jasni, za onoga ko je živ..." (Jasin 69-70)**, tj. živo srce... Njegove riječi: **"Ili sluh usmjeri"**, tj. svoje čulo sluha usmjeri prema onome što mu se govori, a to je šart-uvjet za utjecaj. Riječi: **"I on je prisutan"** označavaju prisustvo srca. Ibn Kutejba kaže: "Slušao je Allahovu knjigu i bio prisutan srcem i razumom, nije bio nemaran ili zaboravan – to aludira na prepreku za postizanje utjecaja, kao što je zaborav i odsutnost srca od shvatanja onoga što mu se govori, njegovo razmatranje i razmišljanje."

Kada se pojavi faktor utjecaja (Kur'an), mjesto utjecaja (živo srce), uvjet utjecaja (slušanje) i nestane zapreke zaokupljenosti srca i nemar prema značenju govora i njegovog

okretanja ka nečemu drugom, dolazi do utjecaja – do okorištavanja Kur'anom i uzimanja opomene.[29] Nakon što je lijepo naučio i prihvatio čovjek se treba pripremiti za djelovanje i praksu. Znanje doziva djelovanje, pa će mu se odazvati ili će otići. U Zadul-Me'adu kaže se: "Selefi su govorili: Kur'an je objavljen da bi se po njemu postupalo, njegovo učenje uzmite za djelo. Zbog toga su nosioci Kur'ana bili njegovi poznavatelji i praktičari, makar ga i ne poznavali napamet. A onaj ko ga nauči ne shvatajući ga i ne radeći po njemu nije od njegovih nosilaca iako poznaje u detalje svaki harf."[30]

Pa krenimo ka Allahovoj ljubavi pristupanjem Allahovoj knjizi s razumijevanjem i znanjem, slijeđenjem, djelovanjem, učenjem i nošenjem. Kada odlučiš, dragi brate, da se posvetiš Allahu putem Njegove knjige neka ti budu na umu adabi Kur'ana.

Imam En-Nevevi, Allah mu se smilovao, spominje adabe i pravila učenja Kur'ana. Sažeto ćemo iznijeti najvažnije:

1. Iskreno učenje i osjećaj razgovora s Allahom, dž.š.
2. Očistiti usta misvakom ili četkicom.
3. Učiti pod abdestom. Dozvoljeno je učiti napamet bez abdesta, ne dodirujući Mushaf. To je dozvoljeno i ženi koja je u istihazi u vremenu u kojem se smatra da je čista.
4. Zabranjeno je učiti Kur'an onome ko je džunup i ženi u hajzu, osim kur'anskih dova i zikrova vezanih za ujutro i navečer, ili općih zikrova koji sadrže neke ajeta. Dozvoljeno je učiti Kur'an srcem bez izgovaranja. Dozvoljeno im je gledanje u Mushaf bez direktog dodirivanja.[31]

---

[29] El-Fevaid od Ibnul-Kajjima (str. 3)
[30] Zadul-Me'ad fi hedji hajril-Ibad od Imama Šemsuddina ibn Kajjima el-Dževzije. Valorizacija Šu'ajba el-Arnuta i Abdulkadira el-Arnauta (1/338).
[31] U ovom pitanju postoje razilaženja. En-Nevevijevo mišljenje zastupaju mnogi učenjaci. Et-Tirmizi je izrekao nedozvoljenost učenja onome ko je džunup i ženi u hajzu i to je mišljenje većine učenjaka iz reda ashaba Vjerovjesnika, s.a.v.s., tabiina i onih poslije njih, kao Sufjana es-Sevrija, Ibn Mubareka, Eš-Šafiija, Ahmeda i Ishaka.

5. Kada džunup ili žena u hajzu žele uzeti abdest, pa ne nađu vode uzet će tejemmum i on će važiti za učenje Kur'ana i klanjanje sve dok ga ne pokvare nečim što kvari abdest ili dok ne nađu vodu.

6. Lijepo je da se Kur'an uči na čistom mjestu, i lijepo je da to bude u džamiji jer ono objedinjuje čistoću i počast. Uz to sjedenje u džamiji može biti i'tikaf ako se zanijeti. Potrebno je, također, da se Kur'an ne uči osim na pristojnom i čistom mjestu.

7. Lijepo je da se učač okrene prema Kibli, da skrušeno, smireno i dostojanstveno sjedi, oborene glave. Ako bi učio stojeći ili ležeći to mu je dozvoljeno, ali mu nagrada nije kao kad sjedi.

8. Kada počinje učenje lijepo je da zatraži utočište riječima Euzu billahi mineš-šejtanir-radžim, tako kaže većina uleme. Treba da nastoji učiti Bismillahir-rahmanir-rahim na početku svake sure, osim suretut-Tevbe.

9. Kada počne učenje nastojat će prisabrati svoje htijenje skrušenošću i razmišljanjem.

10. Tokom učenja Kur'ana treba osjećati bojazan od Allaha, jer Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Učite Kur'an i plačite, pa ako ne budete plakali onda glumite da plačete."[32] To će se ostvariti razmišljanjem o prijetnjama, obavezama i obećanjima u Kur'anu, a zatim prisjećanjem svoga nemara, pa ako se ne može biti tužan i plakati zbog svega toga, onda treba plakati zbog grubosti svoga srca, jer je grubost srca najveća nedaća.

Oni kažu: Žena u hajzu niti onaj ko je džunup neće učiti ništa od Kur'ana osim dio ajeta, neke harfove i sl. Dali su im olakšicu u pogledu tesbiha i tehlila. (Sunenut-Tirmizi 1/158).

[32] Ibn Madža (1337, 1/424). El-Albani ga je proglasio slabim u Knjizi o slabim hadisima u Sunenu Ibn Madže (281, str. 99). On se može nadomjestiti hadisom Džabira koji se prenosi lancem koji seže do Poslanika, s.a.v.s.: "Najljepši glas pri učenju Kur'ana ima onaj čovjek koji kada ga čujete kada uči osjetite da se boji Allaha." Prenosi ga Ibn Madža (1339, 1/425) El-Albani kaže da je sahih u Sahihu Ibn Madže (1101, 1/2254).

11. Kur'an treba učiti polagahno. Ulema se složila da je polagahno učenje poželjno. Uzvišeni kaže: **"I izgovaraj Kur'an pažljivo" (El-Muzemmil, 4)** Tertil, polagahno učenje, bliže je poštovanju i utjecajnije na srce od brzog učenja.

12. Poželjno je da kad se dođe do ajeta u kojem se spominje milost (tj. rahmet) da Allaha zamolimo od Njegove dobrote. Kada se naiđe na ajet u kome se spominje kazna da od Allaha zatražimo utočište od zla i patnje. Kada se dođe do ajeta u kome se ističu uzvišena svojstva Allaha da kažemo: *subhanehu ve te'ala, dželle ša'nuhu* i sl.

13. Učač treba poštivati i posebno paziti na Kur'an kako se ne bi poigravao s njim prilikom učenja u vidu smijeha, besposlice, rasprave, igre i sl. Uzvišeni kaže: **"A kad se uči Kur'an vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani." (El-E'araf, 204)**

14. Nije dozvoljeno učiti Kur'an na drugim jezicima, znao učač arapski ili ne, radilo se o namazu ili van namaza.

15. Nije dozvoljeno učiti osim na sedam vjerodostojnih kiraeta. Haram je učiti po nevjerodostojnim kiraetima. Kada učač počne učiti po jednom kiraetu treba dovršiti učenje po njemu. Neće mijenjati kiraete tokom jednog učenja.

16. Najodabranije kod uleme jeste da se uči redoslijedom kakav je u Kur'anu, radilo se o namazu ili van namaza, jer ovaj redoslijed Kur'ana ima posebnu mudrost.

17. Učenje Kur'ana iz Mushafa bolje je nego učenje napamet, jer je gledanje u Mushaf ibadet. Potrebno je učiti i gledati zajedno, osim ako se boji da će tako izgubiti ono napamet naučeno.

18. Lijepo je imati halke učenja Kur'ana i međusobno se podučavati Kur'anu, jer se u hadisu kaže: "Neće se ljudi okupiti u jednoj od Allahovih kuća i učiti i podučavati se Allahovoj knjizi, a da na njih neće biti spušten smiraj. Sići će milost i okružit će ih meleci, a Allah će ih spomenuti kod onih koji su kod Njega."[33]

[33] Ebu Davud, (1455, 2/148) El-Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Sunenu Ebu Davuda (1291, 1/272) Et-Tirmizi (2946, 8/142) Ibn Madža u Uvodu (225, 1/82) Ahmed u Musnedu (2/252, 407)

19. Lijepo je naglas učiti, osim ako se čovjek boji rijaluka ili ometanja drugih. Glasno učenje budi srce, čuva interes za učenjem, a sluh usmjerava na razmišljanje o onome što se uči. U hadisu stoji: "Ništa Allah nije dozvolio kao što je dozvolio Vjerovjesniku da lijepim glasom i glasno uči Kur'an."[34]

20. Poželjno je učiti lijepim glasom jer se u hadisu kaže: "Ukrasite Kur'an vašim glasovima."[35]

21. Poželjno je tražiti da uči onaj koji ima lijep glas. To je potvrđeni sunnet Poslanika, s.a.v.s. Ibn Mes'ud kaže: Rekao mi je Poslanik, s.a.v.s.: "Uči mi!" Rekoh: "Kako ću učiti, a tebi je Kur'an objavljen?" Reče: "Ja želim da ga čujem od drugih." Ibn Mes'ud kaže: Učio sam suru En-Nisa' sve dok nisam stigao do riječi: **"A šta će tek biti kad dovedemo svjedoke iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih." (En-Nisa', 41)** Tada mi reče: "Stani ili prestani, i ja ugledah kako mu suze teku iz očiju."[36]

22. Veliki dio uleme smatra da je poželjno otvoriti naučne skupove učenjem Kur'ana lijepim glasom.

23. Učač ne mora sebe ograničiti u toku učenja džuzevima, hizbovima ili četvrtinama i desetinama, ako misaona cjelina nije dovršena ili dođe do izvjesne pometnje.

24. Pokuđeno je učiti Kur'an na ruku'u, na sedždi, tešehhudu osim na kijamu. Također, pokuđeno je da muktedija uči Fatihu ako čuje učenje imama. Pokuđeno je učiti u pospanosti ili dok traje hutba za onog koji je čuje.

25. Nije pohvalno u određenim prilikama učiti određene sure osim ako za to nema vjerodostojan dokaz. Naprimjer, oni koji uče petkom ujutro sure u kojima se nalaze sedžde (osim sure Es-Sedžde) ili na teraviji uče suru

---

[34] El Buhari,(7544). Fethul Bari (3/527).

[35] El-Buhari, Fethul-Bari (13/527), Ebu Davud, (1468,2/155), En Nesai (1342) El-Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Ibn Madže (1103) Sahihul-Džami'a (3580).

[36] El Buhari (5555), Fethul-Bari (8/717), Muslim (800, 1/551).

El-En'am na posljednjem rekatu sedme noći ramazana iz uvjerenja da je to mustehab-pohvalno.

26. Ako neko nazove selam dok se uči Kur'an treba zastati i odvratiti selam. Ako neko kihne dok se uči Kur'an van namaza i kaže Elhamdulillahi, poželjno je da učač kaže: *Jerhamukellah*. Ako učač čuje mujezina treba prekinuti učenjem i ponavljati za mujezinom.

27. Kada naiđe na ajete sa sedždom učač će učiniti sedždei-tilavet.

Opasnost zapostavljanja Kur'ana

Pošto su vezanje za Kur'an i lijepo druženje s Kur'anom razlozi da nas Allah zavoli, ostavljanje i zapostavljanje Kur'ana i needebski odnos prema njemu razlog su za Alahov, subhanehu ve te'ala, prezir.

Kako ljudi u druženju s Kur'anom imaju posebne deredže, tako i oni koji ga zapostavljaju padaju na najniže stepene.

Oni koji se udaljavaju od Kur'ana oni ga i zapostavljaju. Poslanik, s.a.v.s., na takve se požalio svome Gospodaru: **"Poslanik je rekao: 'Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!'" (El-Furkan, 30)** Takvi, kada se uči Kur'an, još više besposličare i pričaju kako ga ne bi slušali. Ovo je jedna vrsta njegova zapostavljanja. Nevjerovanje u njega i nepotvrđivanje vid su zapostavljanja. U zapostavljanje Kur'ana ulazi i nerazmišljanje o njemu i davanje prednosti poeziji, prozi, pjesmi, zabavi, govoru ili bilo kojem drugom vidu zapostavljanja.[37]

Oni koji zapostavljaju Kur'an različiti su i mnogobrojni. Svaki vjernik treba se pribojavati da ne bude u jednoj od kategorija koje su zapostavile Kur'an.

---

[37] Tefsir Ibn Kesir, 3/306.

Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao, kaže: "Različiti su oblici zapostavljanja i izbjegavanja Kur'ana: Prvi je izbjegavanje njegova slušanja, vjerovanja u njega i pomnog praćenja. Drugi je izbjegavanje rada po njemu i onome što on dozvoljava ili zabranjuje, pa makar ga učio i vjerovao u njega. Treći je izbjegavanje njegova postavljanja za sudiju i uzimanje njegovih pravila u pitanjima vjere, osnovnim i sporednim. Četvrti je izbjegavanje razmišljanja o njemu, shvatanja i spoznaje onoga što Allah Uzvišeni putem Kur'ana želi reći. Peto je izbjegavanje liječenja Kur'anom za sve bolesti srca. Lijek se traži od drugih, a liječenje Kur'anom se izbjegava. Sve to ulazi u riječi Uzvišenog: "Poslanik je rekao: 'Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!'"[38] Pored ovoga imamo i zapostavljanje učenja Kur'ana. U današnje vrijeme imamo posebnu vrstu izbjegavanja i zapostavljanja Kur'ana kao što je stavljanje Mushafa na posebno mjesto radi bereketa zbog njegovog prisustva. Kur'an se stavlja na police u kući, pozadine ili prednje dijelove automobila sve dok se na njemu prašina ne nakupi iz čega se vidi da je Kur'an zapostavljen. Ovo je vid lošeg odnosa prema Allahovoj knjizi. Ibnul-Dževzi kaže: "Ko posjeduje Mushaf mora svaki dan proučiti po nekoliko ajeta iz njega da taj Mushaf ne bi bio odbačen ili zapostavljen."[39]

Kao što Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, opisuje lijek za predašnji vid zapostavljanja i odbacivanja Kur'ana, on nam na drugom mjestu pojašnjava liječenje uzroka koji vode u zapostavljanje razumijevanja i shvatanja Kur'ana. On kaže: "Neka učač izbjegava zapreke shvatanja Kur'ana. Naprimjer, da mu šejtan dočara da nije pravilno proučio određeni harf iz njegovog ishodišta – mahredža. Tako ga učač počne ponavljati i svoj interes odvrati od shvatanja

[38] El-Fevaid, str.82.
[39] Minhadžul kasidin, str. 46.

značenja ajeta. U to ulazi i da učač bude ustrajan u grijehu, ili da posjeduje osobine oholosti, slijeđenja strasti. Sve je to uzrok tame i hrđanja srca, kao što ogledalo može zahrđati i biti spriječeno da prikaže sliku u stvarnom liku. Srce je poput ogledala, a strasti poput hrđe. Značenja Kur'ana su poput slika koje se vide u ogledalu. Opuštanje srca odvraćanjem strasti je poput čistoće ogledala."[40]

Ovo su kategorije tj. vrste onih koji zapostavljaju Kur'an, a oni koji se s Kur'anom druže, također su različitih stepena i deredža, shodno Allahovoj blagodati prema njima. Naši prethodnici svoja srca su oživljavali Allahovom knjigom danju i noću. Oni su svoja srca njegovali uz stalno napajanje koje je ostavljalo na njima životnost i budnost. Ibul-Dževzi kaže: "Običaji prethodnika razilaze se u obimu učenja. Neki od njih su svakog dana i noći završavali hatmu, neki svaka tri dana, neki sedmično, a neki mjesečno zaokupljajući se razmišljanjem, širenjem znanja ili podučavanjem Kur'anu, tj. zanimali su se i drugim ibadetima ili zaradom za život."[41] Zatim je dodao: "Najpreče je da kiraet Kur'ana ne zaokupira čovjeka od važnih stvari niti da mu tijelo iscrpljuje niti da brzim učenjem propušta razumijevanje i shvatanje Kur'ana."[42]

Većina učenjaka smatra da je lijepo učenje i shvatanje Kur'ana preče i bolje od obimnog učenja bez razumijevanja. Najveći komentator Kur'ana Ibn Abbas, r.a., kaže: "Da proučim suru El-Bekare i Ali Imran polagahno s razumijevanjem draže mi je nego da proučim cijeli Kur'an brzinski." Zato Ez-Zerkeši kaže: "Neki smatraju pokudenim učenje cijelog Kur'ana u periodu manjem od tri dana za što im je dokaz hadis: "Neće razumjeti onaj koji prouči

[40] Ibid, str. 47.
[41] Ibid, str. 45.
[42] Ibid, str. 45.

Kur'an za manje od tri dana."[43] Odabrano mišljenje jeste, a to zastupa većina valorizatora šerijatskih tekstvova, da se to razlikuje shodno aktivnosti, slabosti, razumijevanju i nemaru pojedinca. Preneseno je od Osmana ibn Affana, r.a,. da je u jednoj noći završavao hatmu. Pokudeno je oduljiti završavanje hatme duže od četrdeset dana."[44]

Međutim, čovjek ponekad u određenim okolnostima nije u mogućnosti završiti hatmu jedanput mjesečno zbog bolesti, posla, džihada i sl. ali tada ne bi smio izostaviti hatmu bar u šest mjeseci ili dvije hatme godišnje, kao što Ez-Zerkeši to i navodi prenoseći od El-Lejsa: "Treba završiti hatmu barem dvaput godišnje, ako osoba nije u mogućnosti više." El-Hasen ibn Zijad prenosi od Ebu Hanife[45] da je rekao: "Ko prouči Kur'an dvaput godišnje izvršio je svoju dužnost prema njemu, jer je Poslanik, s.a.v.s., pred Džibrilom, a.s., u godini u kojoj je preselio proučio Kur'an dvaput."

Završavam govor o komentaru ovog povoda Allahove ljubavi s važnom napomenom: Sve što kažemo o učenju Kur'ana za onoga ko zna učiti Kur'an odnosi se i na onoga koji treba slušati Kur'an, a ne zna ga učiti. Uzvišeni Allah obećao je Svoju milost svakom onom ko sluša Kur'an skrušeno i pažljivo. On kaže: **"A kad se uči Kur'an vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani." (El-E'araf, 204)** Tj. svoja čula sluha usmjerite prema učenju Kur'ana kako bi shvatili njegova značenja i razumjeli njegove poruke. I šutite dok se ne završi učenje, kao izraz veličanja i poštivanja i kako biste stekli milost koja je najveći plod Kur'ana."[46]

---

[43] Prenosi Ebu Davud, (1394, 2/116), Et-Tirmizi (2950) kaže da je hasen sahih (8/145), Ibn Madža (1347, 1/428) El-Albani kaže da je sahih u Sahihu Ibn Madže (1107, 1/225).

[44] El-Burhan fi ulumil-Kur'an, 1/471.

[45] El Burhan fi ulumil Kur'an, 1/471.

[46] Tefsirul Kasimi mehasinu te'vil od šejha Muhammeda Džemaluddin el-Kasimi, naučna valorizacija Muhammeda Fuada Abdulbakija (7/2933).

Rahmet je, uistinu, najveći plod učenja i proučavanja Kur'ana. Unutar ovog rahmeta ima još rahmeta, uz ove plodove mnoštvo je i drugih plodova koje spominje Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao. On pojašnjava da su najpreči ovim plodovima oni koji su odabrali da slušaju Kur'an nad šejtanskim sviralama. Oni koji su dali prednost šutnji i pomnom slušanju Kur'ana nad slušanjem stihova. Oni koji slušaju govor Gospodara Zemlje i Nebesa i ostavljaju slušanje književnika i pjesnika. Onaj ko odabere ovaj put neće zalutati, imat će uputu i opomenu za spoznaju ispravnog puta. Imat će odgovor na zabludu, spas od stranputice i svjetlost koja će ga izvesti iz tame. Takav će naredivati dobro, a zabranjivati zlo, bit će upućen na svjetlo za izlazak iz tame, ustegnut će se od pohote i strasti, podsticat će na bogobojaznost, jasni put, životno srce, liječenje, čistotu, spas, otkrit će sumnjivo, pojasniti dokaze, ostvariti istinu i slomiti nepravdu."[47]

Sve ove vrste milosti bit će s insanom ako se bude držao sljedeće upute: "Kome se bude učio Kur'an, neka sebi dočara kao da ga čuje od Allaha Koji mu se njime obraća."[48]

[47] Medaridžussalikin, (1/485).
[48] Medaridžussalikin, (1/504).

DRUGI POVOD

(Približavanje Allahu nafilama poslije propisanih dužnosti. Nafile vode sa stepena ljubavi ka stepenu naklonosti)

Poznato je da obavljanje propisanih dužnosti predstavlja najvredniji oblik približavanja Allahu, dž.š. Onome ko ih izvršava dovoljno je da to čini u potpunosti jer mu je obaćan spas od vatre i ulazak u Džennet. Na ovo ukazuje hadis Talhe ibn Ubejdullaha u kojem se kaže da je neki čovjek raščupane kose iz Nedžda došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Čulo se odzvanjanje njegova glasa, ali se nije moglo razumjeti šta priča sve dok se nije približio. Pitao je o islamu, a Poslanik, s.a.v.s., reče mu: "'...pet namaza tokom dana i noći!'

Reče: 'Ima li šta drugo od namaza što sam dužan obavljati?'

Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Ne, osim da još dobrovoljno klanjaš.'

Poslanik, s.a.v.s., reče: 'I post mjeseca ramazana.'

Čovjek upita: 'Ima li kakvog drugog posta koji sam dužan?'

Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ne, osim da još dobrovoljno postiš.'

Poslanik, s.a.v.s., spomenuo mu je tada i zekat, a on reče: 'Ima li kakvog drugog davanja imetka koje sam dužan?'

Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Ne, osim da još dobrovoljno udjeljuješ.'

Čovjek se udalji govoreći: 'Tako mi Allaha, neću ništa dodavati niti oduzimati.'

Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Uspio je ako istinu govori.'"[49]

Ovo je primjer spašenog čovjeka koji je obavljao propisane dužnosti, a onaj ko bude činio dobrovoljna djela i nafile bit će još uspješniji, imat će veći stepen i biti bliži Allahu. Osnovne dužnosti često su popraćene nedostacima.

Onaj ko obavlja dužnosti u potpunosti voli Allaha, a onoga ko ih obavlja s nafilama Allah voli. Na to nas upućuje hadisi-kudsij kojeg prenosi Allahov Poslanik, s.a.v.s., od Gospodara svjetova, azze ve dželle: "Moj Mi se rob neće ničim dražim približiti od onoga što sam mu propisao kao obavezu. Neprestano će mi se Moj rob približavati nafilama sve dok ga ne zavolim. Kada ga zavolim postanem njegov sluh kojim on čuje, njegov vid kojim gleda, njegova ruka kojom dohvata i noga kojom hoda. Ako Me zamoli dat ću mu i ako od Mene zatraži utočište Ja ću ga uzeti pod Svoje okrilje."[50]

Onaj koji se približava Allahu ima posebnu povlasticu koja ga čini da bude na višem stepenu od onoga koji samo obavlja osnovne dužnosti.

Osnovne dužnosti se, u principu, traže od roba. One su mu strogo propisane i griješan je ako ih ostavi ili zapostavi. Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, predočio nam je to na način koji nam približava misao i razbistrava predstavu. On kaže: "Prema običaju, približavanje je, uglavnom onim djelima koja nisu propisana. Naprimjer, pokloni i darovi, za

---

[49] Prenosi El-Buhari, 1/130; Muslim, 1/41.

[50] Prenosi El-Buhari, 6502; Fethul-Bari (11/348)

razliku od obaveznih davanja kao što su zekat ili vraćanje duga." I dodaje: "Od mnogih ciljeva zbog kojih su propisane nafile (dobrovoljna djela) jeste i potpora onih propisanih. U hadisu stoji: "Pogledajte da li Moj rob ima dobrovoljnih djela kojima će mu se upotpuniti propisana dužnost."[51]

Iz ovoga se očito naznačava da se pod pojmom približavanja Allahu nafilama misli na onog čovjeka koji u osnovi obavlja propisane dužnosti, a ne na onoga ko ih zapostavlja."[52] Znači, ovo su dvije kategorije ljudi koji će uspjeti i koji će biti spašeni. Prva kategorija voli Allaha tj. ona koja obavlja Njegove propisane dužnosti i čuva se Njegovih zabrana, a druga kategorija je voljena od Allaha, tj. ona koja se poslije farzova (propisanih dužnosti) Allahu približava nafilama. Ovo je želio reći i Ibnul-Kajjim, rahimehullah, sljedećim riječima: "One (nafile) vode, poslije ljubavi, stepenu posebne naklonosti." Oni koji izražavaju ljubav putem približavanja Allahu propisanim obavezama i oni koji imaju posebnu naklonost i približavaju se nafilama, oni su Allahovi štićenici (evlije) i Njegovi odabranici, elita Njegovih stvorenja. O njima su objavljeni ajeti i izrečeni hadisi. Ibn Redžeb el-Hanbeli kaže: "Dvije su vrste Allahovih evlija:

Prva: Ko se približi Allahu izvršavanjem propisa. To podrazumijeva činjenje dužnosti i ostavljanje zabrana. Sve to ulazi u osnovne dužnosti prema Allahu koje je On propisao Svojim robovima. Pripadnici ove vrste evlija *"osrednji"* su i o njima Allah kaže: **"Ima onih koji su osrednji." (Fatir, 32)** Oni su sretni o kojima On kaže: **"A oni sretni – ko su sretni?" (El-Vaki'a, 27)** Izvršenje farzova spada u najbolja djela.

---

[51] Dio hadisa kojeg prenosi Et-Tirmizi, 413, 2/81; Kaže da je hasen-garib.; Ibn Madža, 1425, 1/458. El-Albani kaže da je sahih. U Sahihu Et-Tirmizija (1/130, 337).
[52] Fethul-Bari; Ibn Hadžer el-Askalani, (11/351).

Omer ibnul-Hattab, r.a., rekao je: "Najbolja djela jesu ona koja je Allah naredio i čuvanje od onoga što je On zabranio, te iskrene nakane (nijeti) za ono što je kod Allaha, azze ve dželle."

Druga: Ko se približi Allahu nafilama poslije obavljenih farzova. Takvi su na stepenu približenih prvaka. Oni su se približili Allahu zalaganjem u izvršavanju dobrovoljne pokornosti poslije farza i ustezanjem od najsitnijih pokuđenosti. To robu nalaže Allahovu ljubav kao što to Allah spominje u hadisi-kudsiji: "Neprestano će mi se Moj rob približavati sve dok ga ne zavolim." Koga Allah zavoli opskrbit će ga Svojom ljubavlju, pokornošću i naklonošću kod Njega, subhanehu ve te'ala."[53]

Ima više vrsta nafila (dobrovoljnih djela) kojima se približava Allahu, azze ve dželle. One su dodatak na različite vrste farz-namaza, zekata, posta, hadža i umre. Navest ćemo primjere za svaku od ovih vrsta:

Namaske nafile

Nafile se dijele na tri vrste: sunnete, pohvalna (mustehabbat) i proizvoljna djela (tetavvu'at).

Pod sunnetom misli se na ono što je preneseno od Poslanika, s.a.v.s., u čemu je bio istrajan. Pohvalna djela su ona o kojima ima predanja o njihovoj vrijednosti ali se na navodi da su ta djela bila stalnog karaktera. Proizvoljna djela su ona za koja se ne navode predanja, ali postoji općenita dozvola za njihovo prakticiranje.[54]

---

[53] Džami'ul-ulumi vel-hikemi. Komentar pedeset hadisa iz Dževami'ul-kelima od Ibn Redžeba el-Hanbelija. Naučna valorizacija Šu'ajba el-Arnauta i Ibrahima Badžija (2/330).

[54] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine (str.31).

Namaski sunnet

1. Deset dnevnih rekata. Prenosi se vjerodostojno od Poslanika, s.a.v.s., da je čuvao ovih deset rekata. Abdullah ibn Omer, r.a., kaže: "Zapamtio sam od Poslanika, s.a.v.s., deset rekata i to: dva rekata prije farzova podne-namaza i dva poslije, dva rekata poslije farzova akšama kod kuće, dva rekata poslije farzova jacije kod kuće i dva rekata prije farzova sabah-namaza."[55]

Ovih deset rekata, kao što spominje Ibnul-Kajjim, Poslanik, s.a.v.s., nije nikada izostavljao osim na putovanju. Kada bi preskočio dva rekata prije podne naklanjao bi ih poslije ikindije. On je ove sunnete konstantno obavljao.[56]

2. Poslanik, s.a.v.s., klanjao bi i četiri rekata prije podnevskih farzova. Prenosi Aiša, r.a., da Poslanik, s.a.v.s., nikada nije izostavljao četiri rekata prije podnevskih farzova.[57]

Poslanik, s.a.v.s., klanjao bi ta četiri rekata zbog posebne vrijednosti vremena nakon izlaska Sunca iz zenita. To je doba tačne polovine dana, jer se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., o tom vremenskom periodu rekao: "To je doba kada se otvaraju vrata nebesa, pa ja volim da se moje dobro djelo uzdigne."[58]

Ako čovjek umjesto dva rekata prije podnevskog farza (prema hadisu Abdullaha ibn Omera) klanja četiri spomenuta rekata (u hadisu Aiše, r.a.), onda je ukupno klanjao za jedan dan dvanaest rekata i na taj način zadobio blagodat za koju se prenosi obavijest od Ummu Habibe, r.a. Ona kaže: "Čula sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako

---

[55] Prenosi El-Buhari, 1180; Muslim, 729. Muslim u Sahihu (729, 1/504).

[56] Zadul-Me'ad od Ibnul-Kajjima. Naučna valorizacija Šu'jba i Abdulkadira el-Arnauta (1/308).

[57] El-Buhari, 1182. Fethul-Bari (3/1180);

[58] Prenosi Et-Tirmizi, 478; Ahmed, 3/411; El-Albani kaže da je sahih. (396, 1/147)

govori: "Ko klanja u jednom danu i noći dvanaest rekata bit će mu zbog njih sagrađena kuća u Džennetu."[59] U zbirkama Sunena prenosi se precizno da su to četiri rekata prije podnevskih farza, i dva poslije, dva rekata poslije akšamskog farza, dva rekata poslije jacijskog farza i dva rekata prije sabahskog farza.[60]

3. Od namaza koje je Poslanik, s.a.v.s., stalno obavljao jeste i vitr-namaz. On, s.a.v.s., vitr-namaz i dva rekata prije sabahskih farza nije ispuštao ni kod kuće ni na putovanju. Naredio je vitr-namaz i rekao: "Neka vam posljednji namaz u noći bude vitr-namaz."[61]

Ibnul-Kajjim kaže: "Na putovanju bi održavao vitr-namaz i sabahske sunnete više nego sve ostale nafile kao i ostale sunnete. Nije preneseno da je od redovnih sunneta klanjao druge namaze osim ovih."[62]

Mustehabbi-pohvalni namazi

Duha-namaz. O ovom namazu preneseno je više vjerodostojnih hadisa koji potvrđuju njegovu vrijednost. Ibnul-Dževzi ovaj namaz ubrojao je u pritvrđene sunnete.[63] Međutim, ispravnije mišljenje jeste da to nisu sunneti, jer se od Poslanika, s.a.v.s., ne prenosi da ih je bez izuzetka klanjao. Od skupine učenjaka Ibnul-Kajjim prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., duha-namaz klanjao zarad nekog razloga. Na dan oslobođenja Mekke klanjao je osam rekata radi oslobođenja Mekke. U kući Utbana ibn Malika klanjao

[59] Prenosi Muslim, 728., 1/503.
[60] Ebu Davud, (1250, 2/42); Et-Tirmizi, (410, 2/82); En-Nesai, 3/2761; Ibn Madže, (1141, 1/361). Et-Tirmizi kaže da je hasen-sahih. El Albani u Sahihu Et-Tirmizija kaže da je sahih. (338, 1/131).
[61] El-Buhari, 998; Fethul-Bari (2/566).
[62] Zadul-Me'ad, 1/315.
[63] Muhtesarul-minhadžil kasidin str. 31.

je duha-namaz nakon što je on zatražio od Poslanika, s.a.v.s., da klanja u dijelu njegove kuće koji bi uzeo za mesdžid, nakon što je bio spriječen za odlazak u džamiju zbog gubitka vida. Klanjao bi ovaj namaz kada bi se vratio s putovanja. Prvo bi s putovanja svratio u mesdžid i klanjao dva rekata. Kada bi došao u mesdžid Kuba u njemu bi klanjao duha-namaz.[64]

Duha-namaz može se klanjati kao nadoknada za noćni namaz onome ko nije u njemu ustrajan. Neki hadisi koji govore o vrijednosti ovog namaza navode i ovu opciju. Ibnul-Kajjim kaže: "Ko razmotri vjerodostojne hadise i predanja ashaba vidjet će da upućuju na ovo mišljenje. Hadisi koji podstiču i preporučuju, kao hadis Ebu Hurejre i Ebu Zerra, ne ukazuju da je duha-namaz svakome pritvrđeni sunnet, nego ga je preporučio Ebu Hurejri, jer se prenosi da je Ebu Hurejra davao prednost učenju hadisa nad noćnim namazom. Poslanik, s.a.v.s., naredio mu je duha-namaz kao zamjenu za noćni namaz. Zato mu je naredio da ne zaspi prije nego što klanja vitr-namaz. To Poslanik, s.a.v.s., nije naredio Ebu Bekru, Omeru i ostalim ashabima."[65]

Možemo zaključiti da duha-namaz ulazi u pohvalne dobrovoljne namaze, a ne u redovne. O vrijednosti ovog namaza od Ebu Zerra prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Na svaki članak vaših prstiju osvane sadaka. Svaki tespih (subhanallah) jeste sadaka. Svaki tahmid (elhamdulillahi) jeste sadaka. Svaki tehlil (la ilahe illallah) jeste sadaka. Svaki tekbir (Allahu ekber) jeste sadaka. Naređivanje dobra jeste sadaka, a zabranjivanje zla jeste sadaka. Sve to može se nadomjestiti s dva rekata koji se klanjaju ujutro."[66]

---

[64] Zadul-Me'ad, 1/354-356.
[65] Zadul-Me'ad, 1/357.
[66] Prenosi Muslim, 720, 1/498; Ebu Davud, 1285, 2/60.

Nafile posta

Također, imamo više vrsta nafila posta. Ono što se prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da je redovno činio spada u pritvrđene sunnete. Hadisi koji se navode o vrijednostima određenog posta, a ne prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., to redovno činio smatra se pohvalnim. Ostale vrste posta u određenim danima i situacijama koje nisu zabranjene ubrajaju se u slobodni proizvoljni post za koji postoji nagrada.

Post je sunnet:

1. Ponedjeljkom i četvrtkom

Poslanik, s.a.v.s., nastojao je postiti ovim danima. O ovome nas je obavijestila Aiša, r.a., kada je upitana o postu Poslanika, s.a.v.s. Ona kaže: "Odabirao je post ponedjeljkom i četvrtkom. Govorio bi: 'Djela se izlažu ponedjeljkom i četvrtkom. Volim da se moje djelo izloži dok sam u postu."[67]

2. Post bijelih dana

To su tri dana polovinom hidžretskog kalendarskog mjeseca u kojima je Mjesec pun (13., 14. i 15. dan). Poslanik, s.a.v.s., redovno bi postio ove dane. Od Ebu Zerra, r.a., prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko od vas posti tri dana u mjesecu neka posti tri bijela dana."[68]

Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se sljedeći hadis: "Preporučio mi je moj prijatelj, s.a.v.s., tri stvari: post tri dana svakog mjeseca, dva rekata duha-namaza i da klanjam vitr-namaz prije nego što zaspim."[69]

---

[67] Prenosi Et-Tirmizi, iz hadisa Ebu Hurejre 747, 3/93. Kaže da je hadis hasen-garib, El-Albani ga je ovjerodostojio u Sahihu od Tirmizija 596, 1/227.

[68] Prenosi En-Nesai, 4/222. El-Albani kaže da je sahih u Sahihu En-Nesaija, 2276; Ahmed u Musnedu 5/252; Ibn Hibban , 943.

[69] Prenosi El Buhari; Fethul-Bari, 3/68, 1178; Muslim, 721, 1/499.

3. Post dana ašure

Poslanik, s.a.v.s., odabrao bi post ovog dana nad ostalim danima. Naredivao je post ašure. Kada je došao u Medinu zatekao je Židove kako ga poste i slave, pa je rekao: "Mi smo preči Musau od vas." Postio bi i naredivao drugima post ovog dana.[70] Međutim, ova naredba bila je prije nego što je propisan post ramazana, a kada se to dogodilo rekao je: "Ko želi neka ga posti."[71] Poslanik, s.a.v.s., obavezivanjem posta ramazana dokinuo je obaveznost posta ovog dana. Post ovog dana poželjan je i pritvrdeni sunnet. Prenosi Muslim u Sahihu od Abdullaha ibn Abbasa, kada je rečeno Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da židovi i kršćani slave ovaj dan, on je rekao: "Ako budem dočekao sljedeću godinu, postit ću deveti dan." Poslanik, s.a.v.s., nije dočekao iduću godinu, kada je i preselio.[72] Imam Et-Tirmizi kaže: "Učenjaci su se razišli u pogledu dana Ašure. Neki su rekli da je to deveti, a neki da je deseti dan. Prenosi se od Ibn Abbasa da je rekao: 'Postite deveti i deseti i razlikujte se od židova.' Ovaj hadis dokaz je imamu Šafiji, Ahmedu i Ishaku.[73] Također, vjerodostojno se prenosi da je post ovog dana iskup za grijehe prethodne godine."[74]

4. Post dana Arefata za one koji nisu na hadžu

Vjerodostojno se prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao da je post dana Arefata: "Iskup za grijehe iz prošle i buduće godine."[75]

---

[70] Prenosi Muslim, 1130, 2/795.
[71] Prenosi Muslim, 1125, 2/792.
[72] Prenosi Muslim, 1134, 2/798.
[73] Sunen Et-Tirmizi, 3/102.
[74] Prenosi Muslim, 1162, 2/818.
[75] Prenosi Muslim, 1162, 2/818; Ahmed u Musnedu, 5/296-297.

5. Post šest dana ševvala

Poslanik, s.a.v.s., postio je ove dane, a prenosi se da je rekao: "Ko isposti ramazan i poprati ga postom šest dana ševvala, kao da je postio cijelu godinu."[76]

U pohvalni post spada:

1. Postiti tri dana od svakog mjeseca.

Od Mu'aze el-Adevijje prenosi se da je upitala Aišu, r.a., ženu Poslanika, s.a.v.s.: "'Da li je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio od svakog mjeseca tri dana?' 'Da' – odgovorila je. Zatim je upitala: 'A koji su to dani u mjesecu bili?' Aiša, r.a., odgovorila je: 'Nije obraćao pažnju koje dane u mjesecu je postio.'"[77]

2. Pohvalno je postiti subotu i nedjelju.

Poslanik, s.a.v.s., često ih je postio. Time je želio razlikovati se od židova i kršćana. Od Kurejba, štićenika Ibn Abbasa, prenosi se da je rekao: "Poslao me je Ibn Abbas i neki od ashaba Poslanika, s.a.v.s., Ummi Seleme da je upitam: "'Koje dane je Poslanik, s.a.v.s., najviše postio?' Ona je rekla: 'Subotu i nedjelju.' Govorio bi: 'To su praznici mnogobožaca i ja volim da se od njih razlikujem.'"[78] Način razlikovanja od ehlul-kitabija u postu jeste da oni tim danima slave jer im je to praznik. On bi, s.a.v.s., postio kako bi se razlikovao od njih. Iako židovi nekada poste subotu pojedinačno, a kršćani isto tako, Poslanik bi ova dva dana postio zajedno ne razdvajajući ih."[79]

---

[76] Prenosi Muslim, 1164; Ahmed, 5/417; Ebu Davud, 2433; Et-Tirmizi, 759; Ibn Madža, 1716.

[77] Prenosi Muslim, 1160, 2/818..

[78] Ahmed, 6/323 324; Ibn Huzejme, 2167; Ibn Hibban, 941; El-Hakim, 1/436. Ez-Zehebi kaže da je ispravan.

[79] Zadul Me'ad, 2/80.

Proizvoljni post

Ovaj post odnosi se na dane za koje se navodi da su posebno odabrani sunnetom ili su pohvaljeni hadisima. Post bilo kojeg dana u godini, osim onih dana za koje se navodi zabrana, ulazi, također, u nafile kojima se približava Allahu, koje doprinose Njegovoj ljubavi i odvraćaju Njegovu srdžbu i kaznu. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ko bude postio jedan dan na Allahovom putu, Allah će njegovo lice udaljiti od vatre sedamdeset godina."[80]

Primjetno je da se vrijednost proizvoljnog posta povećava shodno odabranosti mjesta. Zato je potrebno da čovjek prati mubarek dane. Časni sunnet najbolji je putokaz za te vrijedne dane koji se nalaze u pojedinim mjesecima godine u kojima je lijepo postiti. Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Neki od počasnih dana mogu se naći godišnje kao što je post šest dana ševvala poslije ramazana, post dana Arefata i Ašure i deset dana zulhidždžeta i muharrema. Neki se ponavljaju u svakom mjesecu, na početku, u sredini i na kraju. Ko posti početak mjeseca, sredinu i kraj dobro je postupio. Najbolje je da ta tri dana isposti kao bijele dane. Neki dani se ponavljaju sedmično, a to su ponedjeljak i četvrtak. Najbolji proizvoljni post je Davudov, a.s., post. On bi postio dan, a drugi ne bi postio."[81]

Proizvoljno udjeljivanje - sadaka

Pod sadakom misli se na dodatna davanja pored obaveznog zekata. Onaj koji daje sadaku voli Allaha i voljen je od Allaha, jer je sam savladao sebe u pogledu ljubavi prema

---

[80] El-Buhari 2840; Fethul-Bari 6/56; Prenosi Muslim, 1153, 2/808. Tekst je Buharijev.

[81] Muhtesaru Minhadžil-kasidin, str. 39.

imetku. Uzvišeni kaže o čovjeku: **"I on je, zato što voli bogatstvo – radiša." (El-Adijat, 8)** Kada onaj koji udjeljuje da prednost ljubavi Gospodara nad ljubavi prema samom sebi i ne spriječi ga bojazan od siromaštva na dunjaluku, Allah će mu dati sigurnost od svakog straha na Ahiretu, kao što kaže: **"Oni koji udjeljuju imanja svoja i noću i danju, i tajno i javno, dobit će nagradu od Gospodara svoga; i ničega se oni neće bojati i ni za čim neće tugovati." (El-Bekare, 274)**

Uzvišeni Allah voli da Njegov rob bude darežljiv i otvorene ruke. Zato će On nagradu koju udjeljuje uvišestručiti. On kaže: **"Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. – A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjerno dobar i sve zna." (El-Bekare, 261)** Rob koji se bori sa sobom u davanju imetka na Allahovom putu treba se potruditi da taj imetak sačuva, održava i čisti od prljavštine harama. Da bi sadaka bila primljena treba biti od poštene i čiste zarade. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Allah je častan i ne prima osim ono što je čisto."[82]

On još kaže: "Ko dobrovoljno udijeli iz čistog imetka koliko je jedna voćka, a Allah ne prima osim čisto, Allah će to primiti Svojom desnicom, a zatim to dobro uvećati kao što neko od vas odgaja ždrijebe, sve dok dobra djela ne budu poput brda."[83] Ova blagost i nježnost od Allaha zbog ovog skromnog robovog djela ukazuju na Njegovu veliku ljubav prema ovom djelu.

Kao što dobrovoljna davanja prizivaju Allahovu ljubav tako i odvraćaju Njegov prezir, srdžbu i spašavaju od posljedica grijeha. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Sadaka gasi grijeh kao što voda gasi vatru."[84]

---

[82] Prenosi Muslim, 1015, 2/703.

[83] Prenosi El-Buhari, 1410; Fethul-Bari, 3/326; Muslim, 1014, 2/702.

[84] Prenosi En-Nesai, 8/399; Et-Tirmizi, 2616; Ahmed, 5/230, 236, 237, 245. Tirmizi kaže da je hadis hasen-sahih. El-Albani kaže da je sahih u Sahihu Et-Tirmizija 2110, 2/328.

Nagrade onih koji dobrovoljno klanjaju i poste razlikuju se po vrijednosti shodno vremenu i mjestu, kao što smo spomenuli. Također, i nagrade dobrovoljnih davalaca imetaka razlikuju se po svojoj vrijednosti. To mjerimo prema riječima Poslanika, s.a.v.s., kada je upitan: "'Koja je sadaka najbolja?' On je odgovorio: 'Da daš sadaku dok si zdrav i škrt, bojiš se siromaštva i priželjkuješ bogatstvo. Nemoj to zapostaviti, a onda ti duša dođe do grkljana (tj. na samrti) i kažeš: Ovome ovoliko, ovome ovoliko. A njima je već određeno.'"[85]

Onaj koji dobrovoljno udjeljuje iz ljubavi prema Allahu, azze ve dželle, vidjet ćeš kako na različite načine i u različitim formama, od svoje duše i darežljivosti ruke, razdjeljuje svoj imetak. On je sretan i radostan s onim što daje, više negoli onaj koji tu sadaku prima. Ovako je postupao i naš Poslanik, s.a.v.s. Ibnul-Kajjim opisuje situacije iz prakse Poslanika, s.a.v.s., o pitanju dobrovoljnog davanja, pa kaže: "Kada bi mu došao neko ko je u potrebi (muhtač) on bi mu dao prednost nad sobom ponekad hranom, nekada sadakom, nekada poklonima, a nekada kupovinom određene stvari. Nekada bi trgovcu dao i novac i robu kao što je uradio s ovcom Džabira, r.a. Nekada bi posudio, a bolje, veće i vrednije vratio. Kupio bi određenu stvar i za nju dao više nego što vrijedi. Primao je poklone i uzvraćao na njih u višestrukoj vrijednosti lijepo postupajući i primjenjujući različite vrste sadake i dobročinstva na svaki mogući način. Njegova sadaka bila je iz onoga što posjeduje od imetka i znanja. Kada bi zdrava ali škrta osoba vidjela postupak Poslanika, s.a.v.s., to bi joj bio poziv da udjeljuje i dariva. Oni koji su se s

[85] (tj. tvoja nagrada za imetak koji na samrti moraš podijeliti daleko je manja nego kad udjeljuješ dok si zdrav i sposoban za rad i bojiš se za siromaštvo. Nap.prev.). Prenosi El Buhari, 1419; Fethul-Bari 3/334; Muslim, 1032, 2/716. Riječi su Buharija.

njim miješali i družili i vidjeli njegove postupke nisu se mogli suzdržati da ne budu velikodušni i darežljivi."[86]

To su primjeri različitih vrsta sadake Poslanika, s.a.v.s. Postoji i druga vrsta udjeljivanja gdje je Poslanik, s.a.v.s., činu sadake davao šire poimanje nego što je dijeljenje imetka. Kada su mu došli neki ljudi koji nisu imali imetka i požalili se da su ih bogataši prestigli, govoreći: "'Allahov Poslaniče, bogataši odnesoše nagrade. Klanjaju kao što i mi klanjamo, poste kao što i mi postimo ali udjeljuju sadaku iz viška svojih imetaka.' Poslanik, s.a.v.s., odgovorio im je: 'Zar vam Allah nije dao čime ćete sadaku udjeljivati? Svaki tesbih jeste sadaka. Svaki tahmid jeste sadaka. Svaki tehlil jeste sadaka. Svaki tekbir jeste sadaka. Naređivanje dobra jeste sadaka, a zabranjivanje zla jeste sadaka. I u vašem odnosu s vašim ženama jeste sadaka.' Rekoše: 'Allahov Poslaniče, zar kad neko od nas prilazi svojoj ženi i za to ima nagradu!?' On odgovori: 'Da. A da to počini na nedozvoljen način da li bi snosio odgovornost? Isto tako, kada to učini na halal način ima nagradu.'"[87]

Nije samo udjeljivanje imetka na različite načine sadaka. Postoji sadaka i bez imetka. Ibn Redžeb el-Hanbeli, Allah mu se smilovao, kaže: "Sadaka bez imetka dvojaka je:

Prva: Dobročinstvo prema stvorenjima jeste vid sadake, kao što je naređivanje dobra i odvraćanje od zla, a možda je i bolje i vrednije od sadake imetkom. To je vid poziva u pokornost Allahu, subhanehu ve te'ala, i ostavljanje Njegovih zabrana. To je bolje od koristi koja se dobiva dijeljenjem imetka. Isto tako imamo edukaciju, podučavanje Kur'anu, otklanjanje poteškoće, upućivanje dove Allahu za muslimane i traženje oprosta za njih. U

---

86 Zadul-Me'ad, 2/22, 23.

87 Prenosi Muslim, 1006, 2/697; Ahmed, 5/167 i 168; Ebu Davud, 5243, 5244, 5/407; Ibn Hibban, 838.

hadisu stoji: "Da uputiš osmijeh prema licu svoga brata imaš sadaku. Tvoje naređivanje dobra i odvraćanje od zla jeste sadaka. Da čovjeka koji je zalutao uputiš, i to ti je sadaka. Da ukloniš kamen, trnje i kosti s puta, i to je sadaka. Da iz svoje kofe prespeš u kofu svoga brata, i to ti je sadaka."[88]

Druga: Sadaka koja nije materijalna. Tu spadaju razne vrste zikra kao tekbir, tesbih, tahmid, tehlil i istigfar. I odlazak u džamije jeste sadaka. U hadisima se ne spominje da su namaz i post sadaka. Hadž i džihad jesu sadaka. Većina ovih djela vrednija su od sadake u imovini. Poslanik, s.a.v.s., sve to spomenuo je odgovarajući na pitanje siromašnih koji su htjeli sustići bogataše u njihovim sadakama."[89]

Dobrovoljni hadž i umra

Dobrovoljni hadž i umra obavljaju se nakon što se obave obavezni. To je jedna vrsta nafile koja nas približava Allahu i Njegovom zadovoljstvu. Ove nafile čiste od grijeha i nedostataka. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Umra do sljedeće umre iskup je grijeha za vremenski period između njih, a za primljen hadž nagrada je isključivo Džennet."[90]

Umra je poželjna u svim dijelovima godine. Međutim, njena vrijednost povećava se u ramazanu jer Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Umra u ramazanu jeste kao i obavljen hadž."[91] Potvrđeno je u Sunenu Ebu Davuda da je neka

---

[88] Prenosi Et-Tirmizi, 1957, 6/188, kaže da je hasen-garib. El-Albani kaže da je sahih. U Sahihu Sunena Et-Tirmizija 1594, 2/185; El-Buhari u El-Edebul-Mufredu, 891; Ibn Hibban, 474, 579.
[89] Džami'ul-ulumi vel-hikem, str. 59.
[90] El-Buhari, 1773. Fethul-Bari, 3/698.
[91] El-Buhari, 1783. Fethul-Bari 3/705.

žena tražila od svoga muža da upita Poslanika, s.a.v.s.: "'Šta je jednako obavljenom hadžu s tobom?' Poslanik, s.a.v.s., odgovorio joj je: 'Poruči joj selam, Allahov rahmet i blagoslov i obavijesti je da je umra u ramazanu jednaka obavljenom hadžu sa mnom.'"[92] Rob musliman mora podjednako vagati svoju zaradu u ibadetima. Odabrat će ona djela koja mu donose najveću zaradu za Ahiret. To je vid trgovine s Allahom. Odabrat će nafile koje mu donose najviše nagrada, kao i one koje su mu lahke za dušu i najispravnije za srce.

Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Znaj da je onaj kome je data pronicljivost spoznao cilj posta i neće se opteretiti tako da će izostaviti ono što je vrednije od posta. Ibn Mes'ud, r.a., veoma je malo dobrovoljno postio. Govorio bi: 'Ako budem postio oslabit ću i neću moći klanjati nafile. Odabrao sam namaz nad postom.' Neki kada bi postili nisu mogli učiti Kur'an, pa bi onda ostavljali post kako bi ga mogli učiti."[93]

Vjernik treba svojim srcem tragati za djelima koja mu daju slast imana. To će ostvariti različitim djelima dobročinstva. Hasan el-Basri, Allah mu se smilovao, kaže: "Tražite slast u tri stvari: namazu, zikru i učenju Kur'ana, pa ako je ne nađete znajte da su vam vrata zatvorena."[94]

---

[92] Ebu Davud, 1990, 2/504. El-Albani kaže da je sahih u Sahihu Sunena Ebu Davuda, 1753, 1/374.
[93] Muhtesar Minhadžil-kasidin, str. 40.
[94] Medaridžus-salikin, 2/424.

TREĆI POVOD

(Stalno spominjanje Allaha-zikr u svakoj prilici: jezikom, srcem i djelom. Udio u Allahovoj ljubavi odgovarajući je veličini udjela u ovom zikru)

Da, Allahovo spominjanje parola je onih koji iskreno vole Allaha i koji su voljeni od Allaha. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Allah, dž.š., kaže: 'Ja sam s robom dok Me spominje i dok se radi Mene njegove usne pomiču.'"[95]

Oni koji spominju Allaha spomenuti su kod Allaha s posebnom pohvalom, ugledom i naklonošću. Njima su obećani oprost i velike nagrade. Uzvišeni kaže: **"Spominjite Me i Ja ću vas spomenuti." (El-Bekare, 152)** Uzvišeni kaže: **"I muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio." (El-Ahzab, 35)**

Riječi Ibnul-Kajjima, Allah mu se smilovao, o onome koji spominje Allaha: "Udio u Allahovoj ljubavi odgovarajući je veličini udjela u ovom zikru", vjerodostojne su i izvučene iz općenitih tekstova Objave. Smatramo da Allah

[95] Prenosi Ahmed, 2/540. Ibn Madža, 3792 i 2/1246. El-Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Ibn Madže, 93792 i 2/317.

Uzvišeni u Svojoj knjizi ne naređuje samo zikr, nego naređuje i da ga što više donosimo. Uzvišeni, naređujući učestalo donošenje zikra, kaže: **"O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i navečer Ga veličajte." (El-Ahzab, 41-42)**

Uzvišeni pohvaljuje one koji Ga mnogo spominju u svakoj situaciji i kaže za njih da su pametni i razboriti. **"U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana, zaista su znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju" (Ali Imran, 190-191).**

Allah, dž.š., veže njihov spas za ustrajan i učestali zikr: **"Spominjite Allaha mnogo kako bi ste postigli ono što želite." (El-Džumua, 10)**

On obavještava da će ih nagraditi Svojim oprostom i zadovoljstvom na budućem svijetu: **"I muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio." (El-Ahzab, 35)**

Zato je zikr okosnica svih djela. To se očituje u Kur'anu u kome se najveća dobra djela vezuju za zikr. *"La ilahe illallah"* šehadet je i najbolji zikr kojeg opetuju oni koji spominju Allaha.

Zikr je neprestani pratilac namaza. Uzvišeni kaže: **"I klanjaj namaz radi Mog spomena." (Ta Ha, 14)**

Zikr je pratilac i hadžskih obreda: **"A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite!" (El-Bekare, 198)**

Zikr je pratilac i džihada: **"O vjernici, kada se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite da biste postigli što želite." (El-Enfal, 45)**

Nagrada za post, zekat i naređivanje dobra uvećavaju se učestalim zikrom.

Zbog svega ovoga nemar prema spominjanju Allaha jedan je od znakova lišenosti upute. Uzvišeni kaže: **"I ne budite**

kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave." (El-Hašr, 19) I kaže: **"I ne budi od nemarnih!" (El-E'araf, 205)**

Pravi je gubitnik onaj koga savlada njegov dunjaluk u odnosu na Ahiret i bude zabavljen drugim stvarima pored Allahovog zikra. Uzvišeni kaže: **"O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni." (El-Munafikun, 9)**

Pravi dobitnik je ona osoba koja je upućena na Allahovo spominjanje. To je najveća zarada. Uzvišeni kaže: **"Spominjanje Allaha najveća je poslušnost! - A Allah zna šta radite." (El-Ankebut, 45)**

Riječi: **"Spominjanje Allaha najveća je poslušnost!"** znače:

1. Spominjanje Allaha veće je od svega. On je najbolji vid pokornosti, jer je cilj svih vrsta pokornosti spominjanje Njega. To je ujedno i tajna svih vrsta poslušnosti Allahu, dž.š.

2. Značenje: Kada Ga vi spominjete, Njegovo spominjanje vas veće je od vašeg spominjanja Njega.

3. Spominjanje Allaha veće je od svakog razvrata i grijeha. Kada se zikr upotpuni on briše svaki grijeh i nepokornost.

4. U namazu su dvije velike stvari: Odvraća od razvrata i griješenja, te sadrži Allahov zikr. Sadržaj namaza najveće je Allahovo spominjanje.[96] Nema oprečnosti među ovim navodima. Navodi se samo razlikuju po opcijama raznovrsnosti, ali se međusobno ne kose. Na čovjeku je, stoga, da zikr shvati kao sredstvo utrke ka Allahovom zadovoljstvu i ljubavi, kako bi sebi osigurao opskrbu za ahiretski život.

Poslanik, s.a.v.s., kaže: "U prednosti su muferriduni!" – "A ko su muferriduni, Allahov Poslaniče?" – upitaše. On reče: "Oni koji Allaha mnogo spominju i one (žene)

[96] Tefsir Ibn Kesir, 6/291. Medaridžus-salikin, 2/426.

koje mnogo Allaha spominju."[97] Oni koji mnogo spominju Allaha prednjače u dobru, pa makar bili slabašni. Oni su bogataši, pa makar bili siromasi.

Vjerodostojno se prenosi u Sahihul-Buhariji iz hadisa Ebu Hurejre, r.a., da su muhadžirski siromasi došli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekli: "Allahov Poslaniče, bogataši zadobiše velike stepene i stalnu blagodat! On upita: "**Šta je to?**" Rekoše: "Klanjaju kao što i mi klanjamo. Poste kao što i mi postimo. Daju sadaku, ali je mi ne dajemo! Oslobađaju robove, ali mi to ne činimo!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Hoćete li da vas podučim nečemu čime ćete sustići one koji su vas prestigli, te biti u prednosti u odnosu na one poslije vas? Niko od vas, poslije toga, neće biti bolji, osim ko bude radio ono što i vi radite!" Rekoše: "Kako da ne, Allahov Poslaniče!" On reče: "Izgovarajte Subhanallah, Allahu ekber i Elhamdulillahi trideset i tri puta nakon svakog namaza!" Ebu Salih, a on prenosi od Ebu Hurejre, r.a., kaže: "Muhadžirski siromasi su se vratili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekli: "Naša bogata braća su čula šta smo radili, pa su i oni činili isto!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "To je Allahova blagodat koju daje kome hoće!"[98]

Stoga, spominjanje Allaha, nakon ostvarenja tevhida (Allahove jednoće) i obavljanja obaveza islama, predstavlja vjernikovu opskrbu i račun na koji pohranjuje svoja dobra djela kod Allaha. Zikr je kapital i najbolji ukras njegovih djela, pa i njegova roba kojom će ući u Džennet i certifikat kojim će se penjati stepenima. Zato se rob vjernik neće ni zbog čega žalostiti na Ahiretu kao za nemar prema spominjanju Allaha, jer njegov kapital ljubavi, kao i udio u blizini Allahu, smanjuju se pomanjkanjem zikra u ibadetima, različitim situacijama i mjestima okupljanja.

---

[97] Muslim, 2676, 4/2062. Ahmed, 2/323.

[98] Prenosi ga El-Buhari, 843; Fethul Bari, 2/378; Muslim, 595 (1/416). Riječi hadisa su prema Muslimovoj verziji.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Neće se ljudi okupiti na određenom mjestu na kojem ne spominju Allaha, azze ve dželle, i ne donose salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., a da im to neće biti propast na Sudnjem danu, pa makar ušli u Džennet radi nagrade."[99]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Neće ljudi ustati sa određenog mjesta okupljanja na kome nisu spominjali Allaha, a da to neće nalikovati ustajanju od lešine magarca, a u tome će im biti žalost i nesreća."[100]

Nema drugog lijeka za taj nemar osim samokritike i obuzdavanja jezika u donošenju zikra u svim situacijama sve dok se duša na to ne navikne. Tada spominjanje Allaha postaje direktni unutrašnji nagon koji se prenosi na srce i jezik. Ovo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oporučio čovjeku koji mu je rekao: "Allahov Poslaniče, obredi islama su mnogobrojni, pa čega se sveobuhvatnog pridržavati?"

On odgovori: "Neka tvoj jezik neprestano bude vlažan od spominjanja Allaha."[101]

Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prihvatili su tu oporuku i shvatili njeno dragocjeno značenje. Čak je Ebud-Derdau, r.a., rečeno. "Neki čovjek oslobodio je stotinu robova!" On na to odgovori: "Stotinu robova iz imetka čovjeka je mnogo! Bolje od toga je imati vjerovanje danju i noću, te da vaši jezici budu vlažni od spominjanja Allaha, azze ve dželle."[102]

---

[99] Prenosi ga Ahmed u Musnedu (2/463). Ahmed Šakir ga je ovjerodostojio u svojoj valorizaciji Musneda (9966 i 19/90). Prenosi ga El-Hakim (17492) i Ibn Hibban (853).

[100] Prenosi ga Ebu Davud (4855) (5/181). El-Albani ga je ovjerodostojio (4064). Vjerodstojni hadisi Sunena Ebu Davuda. El-Hakim ga prenosi u El-Mustedreku (1/492).

[101] Prenosi ga Ahmed (4/118, 190) Et-Tirmizi (3372) (9/94). Ibn Madža (3793) (2/1246). El-Albani ga je ovjerodostojio (3060) (2/317). Vjerodostojni hadisi Sunena Ibn Madže. Prenosi ga i Ibn Hibban u svom Sahihu (814), te El-Hakim u El-Mustedreku (1/495). Ez-Zehebi ga je ovjerodostojio i složio se s ispravnošću ovog predanja kod El-Hakima.

[102] Prenosi ga Ahmed u Ez Zuhdu, str. 136, te Ebu Ne'im u El-Hul'ji (1/219)

On bi govorio: "Oni čiji su jezici neprestano vlažni od spominjanja Allaha, ući će u Džennet smijući se."[103]

Ovdje nam govor Ibnul-Kajjima, Allah mu se smilovao, o trećem razlogu postizanja Allahove ljubavi, privlači posebnu pažnju: *(Stalno spominjanje Allaha –zikr u svakoj prilici, jezikom, srcem i djelom).* Jezik je izvršilac zikra. Srce je njegov izvor. Djela i stanja su znakovi koji ukazuju da se srce onoga koji spominje Allaha podudara s njegovim jezikom. Srce nosi odluku, a jezik je njegov prevodilac. Spominjanje Allaha njihov je ibadet i mjesto na kome izražavaju obožavanje. Svaki tjelesni organ privremeno obožava Allaha, dž.š. Zikr je izraz obožavanja srca i jezika, a on nije vremenski ograničen, nego je naređeno da se Obožavani i Voljeni spominje u svim situacijama, stojeći, sjedeći i ležeći. Kako Džennet ima zasade, tako su i srca ruševine koje se zikrom podižu i grade. To se ogleda u njihovoj čistoti i blistavosti. Zikr je lijek za srca kada ih obuzme bolest. Kada god onaj koji Allaha spominje poveća Njegovo spominjanje, Spominjani još više zavoli i čezne za susretom s onim ko Ga spominje. Kada i srce i jezik zajednički učestvuju u zikru, u tim trenucima sve ostalo se zaboravlja. Allah se tada takvima za sve brine i sve im nadoknađuje."[104]

Zikr je raznovrstan. Oni koji ga čine prolaze kroz njegove vrtove i razonode se u njegovim hladovima. Oni udišu džennetske mirise, a duše im osjećaju ukus blagodati u Džennetu.

Od toga je:

Prvo: Učenje Kur'ana. To je najbolji zikr. U prvom razlogu Allahove ljubavi spomenute su pojedinosti o učenju Kur'ana.

---

103 Prethodni izvor.

104 Medaridžus-salikin od Ibnul-Kajjima (2/423-424).

Drugo: Tesbih *(Subhanallah)*, tahmid *(Elhamdulillahi)*, tehlil *(La ilahe illellah)*, tekbir *(Allahu ekber)* i istigfar *(Estagfirullah)*.

Tesbih dolazi od riječi sebh, a to u terminologiji znači: *"brzi prelazak"*. Kaže se: "jesbehu sibahaten" (pliva, plovi). To može činiti u vodi ili zraku. Uzvišeni kaže: **"A sve u kosmosu plovi..." (Jasin, 40)** Tesbih kao ibadet znači izražavanje Allahove čistote. On u osnovi označava: Brzi prolazak u ibadetu Allahu, dž.š.[105] Onaj koji slavi Allaha, svojim govorom i njegovim opetovanjem, brzo uranja u Allahov ibadet poput vještog plivača.

Ili je tesbih od riječi سبح (sebeha) što znači udaljiti se ili uzvisiti se. Ovim se želi postepeno udaljavanje koje je u značenju uzdizanja. Riječi *"Subhanallah"*, stoga, označavaju Allahovu uzvišenost i lišenost svih manjkavosti. [106]

Tesbih može biti govorom, djelom ili oboma zajedno. Zato je namaz nazvan tesbihom kao u riječima Uzvišenog: **"Da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale, sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kad će svi biti oživljeni." (Es-Saffat, 143-144)** Ibn Džerir et-Taberi kaže: "Tj. da nije bio od onih koji su obavljali namaz Allahu."[107]

Tahmid dolazi od riječi *"hamd"* koja označava hvalu za blagodati. Tahmid ima uže značenje od medžda (slave), a općenitiji je šukra (zahvale). Slava se izražava za neke osobine proizvoljnosti ili podređivanja. Naprimjer, čovjek biva slavan zbog lijepog izgleda i ponašanja. Hamd (hvala) isključivo je vezan za osobine u kojima se ističe namjera i odabir. Šukr (zahvala) isključivo se spominje naspram blagodati i ljepote, a hamd je izraz reputacije za vrijednost

---

[105] Pogledaj El-Mufredat fi garibil-Kur'an od Ebul-Kasima ibnul-Husejna poznatog kao Er-Ragib el-Asfahani, str. 221. Darul-ma'rife, Bejrut.

[106] Tefsir "Et-Tahrir vet-tenvir" od šejha Muhammeda et-Tahira ibn Ašura (2/405).

[107] Tefsir Džami'ul-Bejan an te'vilil-Kur'an od imama Ebu Dž'afera Muhammeda ibn Džerira et-Taberija (23/99).

onoga koji se hvali.[108] U Kur'anu i Sunnetu često se tesbih veže za hamd – hvalu. To je, Allah najbolje zna, zato što tesbih označava negaciju manjkavosti i nedostataka, a tahmid je potvrda vrijednosti. Možemo navesti Allahove riječi koje aludiraju na ovo tumačenje kada govori o melekima: **"A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štujemo." (El-Bekare, 30)**

Spominje se da meleki grade kosmos svojim tesbihom koji je vezan za zahvalu iz uvjerenja i prakticiranja (*I kako Tebi dolikuje, štujemo*).

Tehlil je izgovaranje *"La ilahe illellah"*. Riječi tevhida najbolje su riječi koje su stvorenja ikad izgovarala. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Najbolje što sam ja rekao i poslanici prije mene: **La ilahe illellah vahdehu la šerike leh, lehul-mulku velehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir.** (Nema drugog boga osim Allaha Koji nema sudruga i Koji je Jedan. Njemu pripada vlast i hvala i On je sve kadar učiniti.)"[109]

Tekbir su riječi *"Allahu ekber"* (Allah je najveći). Njime se potvrđuje Njegov epitet apsolutne veličine. Od Njegovih lijepih imena su: *El-Kebir* (Veliki) i *El-Mutekebbir* (nad svime uzvišen Svojom veličinom).

Rezime svega rečenog jeste: Onaj koji Allaha spominje više, Allah će ga više i voljeti, jer on voli Allaha. Ljubav prema Allahu najveća je. **"Spominjanje Allaha najveća je poslušnost! – A Allah zna šta radite." (El-Ankebut, 45)** Nema sumnje da sve što donosi ljubav Uzvišenog Gospodara, ujedno robu donosi ljubav u najvišem društvu. Meleki vole onoga koga Allah zavoli približavajući se tako Allahu i odazivajući se Njegovoj naredbi. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Kada

---

108 El-Mufredat od Er-Ragiba (hamd, str.131)

109 Prenose ga Et-Tirmizi (5379, 10/219), Malik u El-Muvettau (500,955). El-Albani u Silisili kaže: "Hadis je potvrđen mnoštvom njemu sličnih." (1503, 4/7 i 8).

Allah zavoli roba, pozove Džibrila: 'Allah je zavolio tog i tog, pa ga i ti zavoli!' i Džibril ga zavoli. Džibril, onda, pozove stanovnike nebesa: 'Allah je zavolio tog i tog, pa ga i vi volite!', i oni ga zavole. Zatim postane privržen srcima ljudi."[110]

Ljubav meleka prema onima koji spominju Allaha daje im povod da kruže horizontima tražeći mjesta spominjanja Allaha koja zastiru svojim krilima.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Neće ljudi sjesti spominjući Allaha, azze ve dželle, a da ih neće okružiti meleki, prekriti ih milošću, spustiti se na njih smirenost i da ih Allah neće spomenuti kod onih koji su kod Njega."[111]

Ovi su najčasniji meleki. To im je i njihova zadaća i krajnji cilj. Tragaju za mjestima na kojima se spominje Allah, tamo se spuštaju i sjedaju. Ovo je veoma veliko značenje za onoga ko ga istinski želi osjetiti i koji je uvjeren u predanja koja o tome govore. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Allah, tebareke ve te'ala, ima odabrane meleke koji stalno putuju i tragaju za mjestima na kojima se spominje Njegovo ime. Kada nađu mjesto zikra, s njima sjednu i okruže jedni druge svojim krilima. Tako napune prostor između njih i dunjalučkog neba. Kada se (ljudi) raziđu, oni se podignu i upute ka Nebu. Allah, azze ve dželle, ih upita, a On najbolje zna sve o njima: "Odakle dolazite?" Oni odgovore: "Dolazimo od Tvojih robova na Zemlji. Oni Te slave, veličaju, govore da nema dugog boga osim Tebe, hvale Te i mole Te." On upita: "Šta me mole?" Oni odgovaraju: "Mole Te za Džennet!" On kaže: "A jesu li vidjeli Džennet?" Oni odgovaraju: "Ne, tako nam Tebe Gospodaru!" – "Kako bi tek bilo da su vidjeli Moj Džennet?" Meleki

110 El-Buhari (3209); Fethul-Bari (6/350).
111 Muslim (2700, 4/2074).

kažu: "Oni se Tebi i utječu." On upita: "A od čega Mi se utječu?" Oni odgovaraju: "Od Tvoje vatre, Gospodaru!" On upita: "A jesu li vidjeli Moju vatru?" Oni kažu: "Ne!" – "A kako bi tek bilo da su vidjeli Moju vatru?" Meleki kažu: "Oni od Tebe i oprosta traže!" A on rekne: "Ja sam im već oprostio. Dao sam im ono za što Me mole i dao sam im utočište od onoga od čega se utječu." Oni kažu tada: "Gospodaru, između njih je taj i taj rob koji mnogo griješi, pa je naišao i sjeo među njih." Allah odgovara: "I njemu sam oprostio, jer su oni ljudi čiji sagovornici i drugovi neće biti nesretni!"[112]

Treće: Donošenje salavata na Vjerovjesnika, s.a.v.s.

Donošenje salavata na Vjerovjesnika, s.a.v.s., vezano je za spominjanje (zikr). To je posebna Allahova počast prema Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., kao što se navodi u značenju govora Uzvišenog: **"I spomen na tebe visoko uzdigli!" (El-Inširah, 4)** Mudžahid kaže: "Tj., nisam spomenut, a da se i ti (Muhammede) ne spominješ sa Mnom: 'Vjerujem da nema drugog boga pored Allaha i vjerujem da je Muhammed Allahov Poslanik.'"[113] Salavat ulazi u zikrove kojima se ispoljava ljubav muslimana prema Allahovom Vjerovjesniku, s.a.v.s., i spremnost na njegovo slijeđenje i pokornost.

Isto tako, salavat je vid izvršavanja Allahove naredbe, donošenja blagoslova i mira na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na ovozemaljskim skupovima.

Isto se spominje za salavat i selam na nebeskim skupovima. Uzvišeni kaže: **"Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!" (El-Ahzab, 56)**

Velika je stvar o kojoj ovaj časni ajet govori. Da Allah nije o tome poslao Svoju Objavu, čovjek ne bi mogao

---

[112] Muslim u Sahihu. (2689, 4/2069).
[113] Tefsir Ibn kesir (8/452)

zamisliti da čovječanstvo na Zemlji ima visoku poziciju na Nebu. Allah i Njegovi Meleki donose salavat (blagoslov) na ovog velikog Izaslanika, s.a.v.s. Ima li veće počasti i izraza poštovanja od ovoga kojeg je zadobio najbolji čovjek Muhammed, s.a.v.s.?

Musliman u svojim zikrovima uvijek uvrštava salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s. On treba nastojati osjetiti ovo veliko značenje spomenutog ajeta. Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, u komentaru ovog ajeta kaže: "Ajetom se želi reći da je Allah, subhanehu ve te'ala, obavijestio Svoje robove o stepenu Njegovog roba i Vjerovjesnika, s.a.v.s., kod Njega u najuzvišenijem društvu. On ga hvali pred privrženim melekima, pa meleki na njega blagoslov donose."[114]

Allahov blagoslov na Njegova Vjerovjesnika, s.a.v.s., označava njegovu pohvalu kod meleka i milost. Blagoslov meleka označava dovu Poslaniku, s.a.v.s., za bereket i oprost.[115]

Kada je ovo stepen našeg Vjerovjesnika, s.a.v.s., u Najuzvišenijem društvu, onda je nužno da mu Allah na ovozemaljskom svijetu želi počast i reputaciju koji mu, također, priliče. Ibn Kesir kaže: "Uzvišeni Allah naredio je stanovnicima nižeg ovozemaljskog svijeta da donose blagoslov i mir na Poslanika, s.a.v.s., kako bi ujedno bio hvaljen od stanovnika višeg i nižeg svijeta."[116]

Podređivanje jezika što većem donošenju salavata i selama na vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., navikava osjećaj muslimana da poštuje, cijeni i veliča prenosioca Poslanice. To dušu motivira da njeno poštivanje i veličanje pređe u djelo i praksu koja se ogleda u njegovom, s.a.v.s., ispravnom slijeđenju i njegovom uzimanju za uzor.

[114] Tefsir Ibn Kesir (3/507).
[115] El Buhari prenosi ovo značenje od nekih prethodnika. Pogledaj Sahihul-Buhari s Fethul-Barijem (8/392).
[116] Tefsir Ibn Kesir (3/507).

Ovo su, bez sumnje, najiskreniji znakovi ljubavi prema Resulu, s.a.v.s. Uzvišeni kaže: **“Reci: 'Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti!' – a Allah prašta i samilostan je.” (Ali Imran, 31)**

Salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., apsolutno je pohvalan. Vjernik za njega biva višestruko nagrađen. Poslanik, s.a.v.s., kaže: “Ko na mene donese jedan salavat (blagoslov), Allah na njega donosi deset blagoslova, oprosti mu deset grijeha i podigne deset deredža (stepena).”[117]

Što musliman više donosi salavat, bliži je Allahu. O tome nas Poslanik, s.a.v.s., obavještava u hadisu: “Najpreči ljudi meni na Sudnjem danu jesu oni koji na mene budu donosili najviše salavata.”[118]

Salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., vid je ispovijedanja vjere i vid približavanja Allahu. Zato će se oni koji su bili nemarni u pogledu salavata žalostiti kada se djela budu izlagala pred Allahom na Sudnjem danu. Poslanik, s.a.v.s., kaže: “Neće ljudi sjesti na jedno mjesto na kojem neće spominjati Allaha, azze ve dželle, i donositi salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., a da se neće žalostiti (zbog toga) na Sudnjem danu.”[119]

Pohvalno je što više donositi salavata i selama na Poslanika, s.a.v.s., u noći i danu petka. Od Evsa ibn Evsa el-Karnija prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Vaš najbolji dan je petak. Na taj dan stvoren je Adem, u njemu je usmrćen i u njemu će sve biti proživljeno i u njemu će biti strašni krik od koga će sve pomrijeti, pa zato petkom donosite što više salavata na mene, jer se vaši salavati meni predočavaju.” Rekoše: “Allahov Poslaniče,

---

[117] Muslim u Sahihu (1/306); Ebu Davud (1530, 2/184); Et-Tirmizi (485, 2/122); En Nesai (3/50). Tekst hadisa je En Nasaijev.

[118] Et-Tirmizi (484, 2/122). Hadis je hasen-garib.

[119] Izvor hadisa spomenut je prije.

kako će ti se predočavati naši salavati kada tvoje tijelo nakon smrti istruhne?" On odgovori: "Allah je Zemlji zabranio da nagriza tijela vjerovjesnika."[120]

Četvrto: Odabrani zikrovi

To su zikrovi u određenim okolnostima i podijeljeni su na smjenu dana i noći. Oni koji ih nastoje redovno učiti najpreči su da se svrstaju pod riječi Uzvišenog: **"I muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio." (El-Ahzab, 35)** Ibn Abbas, r.a., kaže: "Riječima: **'Koji Allaha mnogo spominju'** misli se na zikr poslije namaza, ujutro i naveče, te u posteljama, nakon buđenja iz sna i prilikom odlaska i dolaska kući."[121]

Mudžahid kaže: "Neće (čovjek) biti od onih koji mnogo Allaha spominju sve dok ne bude spominjao Allaha stojeći, sjedeći i ležeći."[122]

Šejh i imam Ebu Umer ibnus-Salah, Allah mu se smilovao, upitan je o količini zikra kojom čovjek ulazi u kategoriju onih koji mnogo Allaha spominju, pa je rekao: "Ako kontinuirano bude učio zikrove koji se prenose u predanjima i koji su vjerodostojno potvrđeni, i to jutrom i večeri, u različitim vremenima i prilikama, noćima i danima bajrama. Ti zikrovi su pojašnjeni u knjizi "Amelul-jevmi vel-lejleti". Takav čovjek ubraja se u one koji mnogo spominju Allaha, tebareke ve te'ala."[123]

---

[120] En-Nesai (1374) En Nevevi ga je ovjerodostojio u El Ezkaru (str. 203) Valorizacija Alija eš-Šuvejredžija i Hašima en Nurija; Ibn Madža (1085, 1/345); Ebu Davud (1047, 1/635). El-Albani ga je ovjerodostojio u Sahihu Sunena Ebu Davuda (925, 1/196).

[121] Zikrovi od imama En-Nevevija. Valorizacija Alija eš-Šuvejredžija i Kasima en-Nurija, str. 35.

[122] Zikrovi od imama En-Nevevija. Valorizacija Alija eš-Šuvejredžija i Kasima en-Nurija, str. 35.

[123] Fetve i šerijatska pitanja Ibnus-Salaha. Naučna valorizacija dr. Abdulmutija Emina Kal'adžija. (1/150).

Prostor nam ne dozvoljava da spomenemo sve odabrane zikrove i dove dana i noći, ali postoje knjige u kojima su specijalno sabrani. Skrećemo pažnju na neke od njih:

1. El-Ezkar od En-Nevevija, poznata kao *"Hul'jetul-ebrar ve šiarul-ahjar"*;
2. *Amelul-jevmi vel-lejleti* od Ibnus-Sunnija;
3. *El-Kelimut-Tajjibu* od Ibn Tejmijje;
4. *El-Vabilus-Sajjibu minel-Kelimit-Tajjibi* od Ibnul-Kajjima;
5. *Tuhfetuz-zakirine* od Eš-Ševkanija;
6. *Et-Tizkar fi efdalil-ezkar* od El-Kurtubija;
7. *En-Nesihatu fil-ezkar vel-ed'ijetis-sahihati* od Muhammeda Ahmeda Isma'ila.

Neka musliman nastoji pribaviti neku od ovih knjiga koje su prošle naučnu valorizaciju kako bi znao stepen hadisa i kako bi bio na uputi u ibadetu i dovi.

ČETVRTI POVOD

(Davanje prednosti onome što Allah voli nad onim što ti voliš pri najezdi strasti. Uspinjanje ka onome što Allah voli, pa makar to uspinjanje bilo teško)

Ovo je vrijedna poruka Ibnul-Kajjima. Ljepši komentar ovome nije dao niko osim sâm Ibnul-Kajjim. U njegovom govoru o davanju prednosti u knjizi *"Medaridžus-salikin"* kao i u poglavlju *"Ijjake na'budu ve ijjake neste'in"* Ibnul-Kajjim govori, komentirajući drugu deredžu davanja prednosti, a ona je: "Davanje prednosti Allahovom zadovoljstvu nad zadovoljstvom drugih makar iskušenja bila velika, ulaganja teška i oslabila i opskrbu i tijelo."

Davanje prednosti Allahovom zadovoljstvu nad zadovoljstvom drugih: Misli se da čovjek želi učiniti neko djelo radi Allahova zadovoljstva, pa makar time rasrdio Njegova stvorenja. Ovo je stepen vjerovjesnika. Najvišu poziciju imaju poslanici, a.s., a opet višu od njih ulul-azm, a najviša od svih pozicija je našeg Vjerovjesnika, s.a.v.s.

On se opirao čitavom dunjaluku. Posvetio se pozivu ka Allahu. Podnosio je radi Allaha neprijateljstvo bližnjih i daljnjih. Dao je prednost Allahovom zadovoljstvu nad zadovoljstvom stvorenja u svakom smislu. U davanje prednosti

Allahovom zadovoljstvu za njega tude kritike nisu ništa značile. Njegovo nastojanje, nakana i interes bili su u okviru davanja prednosti Allahovom zadovoljstvu, dostavi Poslanice, dizanju Njegovih, subhanehu ve te'ala, riječi i borbi protiv neprijatelja sve dok Allahova vjera nije nadvladala druge i dok nije podignut dokaz protiv čitavog čovječanstva i dok se nije upotpunila Allahova blagodat nad vjernicima. On je dostavio Poslanicu, obavio povjerenu dužnost, iskreno ummet savjetovao, borio se radi Allaha najiskrenije. Obožavao je Allaha sve dok mu od Gospodara nije došla smrt. Niko kao on nije zadobio ovaj stepen davanja prednosti Allahovom zadovoljstvu. Neka je salavat i selam na njega.[124]

Iz ovih riječi Ibnul-Kajjima očevidno je da se davanje prednosti onome što Allah voli nad drugim stvarima jasno očituje u tri stvari putem kojih se rob uzdiže na stepen Allahovog zadovoljstva, pa makar to uspinjanje bilo teško. Te tri stvari su:

1. savladati pohote,

2. oponirati pohotama,

3. borba protiv šejtana i njegovih štićenika, neka je Allahovo prokletstvo na njih.

Prvo: Savladati vlastite pohote

Nećeš moći, dragi brate, uspeti se ka onome što Allah voli osim ako se navikneš na savladavanje zabranjenih strasti. Muhammed ibn Abdil-Kavijj el-Merdavi u *"Menzumetul-adabu"* kaže:

U opiranju pohotama duše njihov je ponos,
a u zadovoljenju njihovih strasti tamno poniženje.[125]

[124] Medaridžus-salikin, 2/299-300.
[125] Gizaul-elbab, Komentar Menzumetul-adab, 2/455.

Pokuđena pohota jeste ona koja naginje svakoj laži ili haramu. Pohota mu se okreće kada se njene uzde puste. Pohota je u arapskom nazvana *"hevom"*, jer onoga ko joj udovoljava na dunjaluku vodi svakoj nesreći, a na Ahiretu ka vatri.[126]

Šejh Muhammed es-Sefarini kaže: "Nema sumnje da u oponiranju vlastitim strastima jeste njihov ponos, snaga i zaštita od šejtana i njegove vojske, te zaštita od poniženja. Kada čovjek iskorijeni vlastitu pohotu svojom upornošću, svoj nefs ukori bičem slijeđenja i usmjeri ga uzdama takvaluka, tada će doživjeti ponos, neporočnost, snagu, i uzvisiti se lijepim slijeđenjem Kur'ana i Sunneta i izbjegavanjem novotarija."[127]

Čovjek može imati prohtjeva za nečim što je dozvoljeno. Za to nema smetnje ako ga to ne zaokuplja od obaveznih djela pokornosti. Međutim, Ibnul-Kajjim kaže: "Kada većina onih koji se pokoravaju svojim strastima, prohtjevima i srdžbi prelaze granice korisnog, pokuđenost slijeđenja strasti općenito je štetna. Jer rijetko postoje oni koji su odmjereni u zadovoljenju pohota (makar one bile i dozvoljene). Kao što rijetko možemo naći karakterne osobe u svakom smislu, jer gotovo svaka osoba mora imati neku pokuđenu naviku, tako isto nastojanje savjetodavca da ispravi i usmjeri strast i srdžbu u svakom smislu jeste kao nastojanje liječnika da ispravi prirodu čovjeka u svakom smislu riječi. Ovo je gotovo nemoguće osim za pojedine osobe. Zato, Uzvišeni kada spominje strast u Kur'anu spominje je s prijekorom, a isto se odnosi i na Sunnet gdje se pohota spominje pokuđeno osim onoga što je došlo ograničeno. Rečeno je: Pohota je skrivena i ne može se od nje biti siguran. Općenito, pohota

[126] El-Mufredat od Er-Ragiba el-Asfahanija str. 548.
[127] Gizaul-elbab, 2/455.

poziva na trenutno nasladivanje bez razmišljanja o posljedicama i podstiče na zadovoljenje strasti, pa makar bila uzrokom najvećih bolova u bližoj budućnosti. Pohota, nefs, šejtan i dunjaluk pozivaju u propast. Oni zasljepljuju čovjekov pogled na posljedice, srdžbu ili zadovoljstvo Silnoga, azze ve dželle. Vjera, čovječnost i duša zabranjuju naslade koje imaju za posljedicu bol. Strast proizvodi pokajanje. Kada čovjek bude iskušan pohotom, za razliku od životinja, a to mu se stalno dešava, dadnu mu se dvojica sudija – razum i vjera."[128]

Upitajmo se zašto suprotstavljanje strastima uzrokuje ljubav Allaha, subhanehu ve te'ala, prema Njegovom robu? Odgovor je da čovjek prilikom navale strasti biva između dva odabira, između toga da odabere zadovoljstvo Allaha u riječima i djelima, ili da odabere ono što pogoduje nefsu i tako ostane obmanut.

Zato je opiranje strastima i strpljivost u tome jedan vid borbe, ako ne i najveći vid borbe. Rečeno je Hasanu el-Basriju: "'Koja je borba najbolja?' On odgovori: 'Da se boriš protiv strasti!'"

Šejhul-islam kaže: "Musliman je u potrebi da se boji Allaha, da zabranjuje vlastitom nefsu strasti. Musliman neće biti kažnjen zbog strasti ili pohote sve dok ih ne bude slijedio i po njima postupao. Kada nefs žudi a čovjek mu se opire ta borba je ibadet Allahu, dž.š., i dobro djelo."

Vjerodostojno se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Borac je onaj ko se bori sa svojim nefsom u ime Allaha, azze ve dželle."[129] Naređeno mu je da se bori protiv svoje zle podsvijesti kao što mu je naređeno da se bori protiv onoga ko naređuje zlo i njemu poziva. Takav

[128] Revdatul-muhibbin, Ibnul-Kajjim, 469.
[129] Et-Tirmizi, 1621, 5/345. Hadis je hasen-sahih; Ahmed u Musnedu, 6/20, 22. Tekst hadisa je njegov.

čovjek je u većoj potrebi za borbom protiv svog nefsa. Znači da je ta borba stroga pojedinačna dužnost (fardi ajn), a borba protiv ostalog zla kolektivna dužnost (fardi kifaje). Strpljenje je jedno od najboljih djela. To je, ustvari, pravi džihad. Ko se strpi u nefsu, strpjet će se i u borbi. Pjesnik kaže:

Ako čovjek dâ duši sve što poželi i ne bude joj zabranjivao,
poželjet će svaku laž.
Navest će ga na grijeh i sramotu na koju ga je pozivao iz
beskorisne naslade.[130]

Ovo je bliža budućnost, ali na dalje vremenske distance onome ko spriječi vlastitu nedozvoljenu strast i očitu propast, pripada veliki uspjeh. Uzvišeni kaže:

"I kada se Džehennem svakome ko vidi bude ukazao, onda će onome koji je obijestan bio, i život na ovom svijetu više volio, Džehennem prebivalište postati sigurno. A onome koji je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao, Džennet će boravište biti sigurno." (En-Naziat, 38-41)

El-Alusi kaže u tefsiru ovog ajeta: **"I dušu od prohtjeva uzdržao"**, tj. duši bude zabranio samoubilačku strast, a to je naginjanje strastima i njihovo ograničavanje strpljivošću, te postojano davanje prednosti dobrim djelima. Takav u obzir ne uzima ovodunjalučku nasladu i ukrase. Nije obmanjen ljepotom dunjaluka jer zna da će se on završiti. Od Ibn Abbasa i Mukatila, r.a., prenosi se: Čovjek pomisli da uradi loše pa se sjeti stajanja na Danu obračuna pred svojim Gospodarem, subhanehu ve te'ala, i tu slast ostavi. Neki mudraci rekli su: Ako želiš ispravno postupiti vidi za čim imaš strast pa se tome suprotstavi. El-Fudajl kaže: "Najbolje djelo jeste da se odupreš strastima." Ebu Imran el-Mirteli kaže:

[130] Gizaul-elbab, 2/459.

Suprotstavi se pohoti i budi joj nepokoran.
Ko se pokori pohoti bit će najgore iskušan.
A ko se pokori svome uzavrelom nefsu,
on će ga povesti i baciti u itekakvu propast.[131]

Kako ćemo se praktično oduprijeti strastima na to nam ukazuje Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao. On spominje šest stvari za borbu protiv prohtjeva:

Prva: Razmišljanje o tome da čovjek nije stvoren radi prolazne strasti nego radi toga da sagleda moguće posljedice i postupke na duge staze. Da je u udovoljavanju prohtjevima svako dobro ne bi čovjeku strast bila predstavljena ništavnom i njima ne bi bile odlikovane životinje. Čovjeku je dato blago razuma i time je odlikovan, a udio strasti učinjen mu je beznačajnim. To je dovoljno da jedno voli a drugo prezire.

Druga: Razmišljanje o posljedicama strasti. Koliko su strasti pokvarile ugled časnima, koliko je njih zbog strasti u poniženje zapalo, koliko su strasti jela uzrokovale bolesti, koliko je strastvenih poskliznuća uništilo ugled i uprljalo spomen grijehom. Međutim, onaj koji žudi za strašću pred sobom, nažalost, vidi samo strast!

Treća: Da pametni sebi predoči šta je stvarni cilj strasti, te da zamisli sliku kazni koje će doći nakon naslade. Tada će uočiti da strast mnogostruko povećava posljedice.

Četvrta: Da zamisli kako se to drugom dešava, a zatim pokuša svojim mislima dosegnuti posljedice. Iz te pozicije uočiti će tu mahanu.

Peta: Da razmisli o nasladama za kojima traga. Razum će ga obavijestiti da to nije ništa osim očita slijepa pohota. Ebu Tajjib el-Mutenebbi kaže:

---

[131] Tefsirul-Alusi (30/46).

Kada bi čovjek razmislio o krajnjem cilju
onoga za čime pohotno gleda, ne bi ga ni poželio.

Šesta: Da razmisli o ponosnom protivljenju i poniženju. Nijedan čovjek nije savladao svoju strast, a da nije osjetio snagu i ponos, a nikoga nije nadvladala strast, a da u svojoj duši nije osjetio poniženje.

Sedma: Da razmisli o koristi opiranja strastima jer će zaraditi lijep spomen na dunjaluku, duša će mu biti čista kao i čast, a na Ahiretu će imati nagradu. A zatim neka okrene suprotno i razmisli šta bi bilo kad bi udovoljio svojoj strasti. Pretpostavimo ove dvije situacije: Stanje Adema i Jusufa, a.s., u iskušenjima kojima su bili izloženi.

Dragi brate, budi prisutan srcem kad ti se ovo govori i reci, tako ti Allaha, šta je to naslada kojoj je Adem udovoljio u odnosu na htijenje Jusufa koje nije ostvario. Ko bi sačuvao Jusufa da se odao nasladi, pa ju je ostavio i bio strpljiv. Boreći se jedan trenutak onakvim kakvim ga znaš.[132]

Drugo: Opiranje strastima ljudi

Zastranjivanje i povođenje za prohtjevima ljudi u onome što nije u skladu sa istinom. Vjernik daje prednost onome što Allah voli u odnosu na ono što ljudi vole, svejedno radilo se o vlastitoj koristi ili koristi ljudi. Takvom čovjeku nedvosmisleno je određeno da bude pozivač ka istini i dobru koje poznaje naređujući dobro i zabranjujući zlo. Izvršavanje ovoga širenjem ispravnog znanja nakon njegovog stjecanja jeste od najdražih djela Allahu, jer pozivač u islam ukazuje na put ka Allahu. On podnosi teškoće, neprijateljstvo, maltretiranja kako bi koristio ljudima i

---

[132] Pogledaj knjigu "Zemmul-heva" od imama Ebul-Feredža Abdurrahmana ibn Alijja ibnul-Dževzijja, str. 19 i 20. Naučna valorizacija Ahmed Abdusselam Ata.

dostavio im dobro. Ummet mora imati one koji će upoznati ljude s dobrom, kako bi ga se pridržavali, a i zlom kako bi ga izbjegavali bez ikakvog straha, želje, interesa. Onaj koji hodi ovim putem ima znakove koji ga vode. Uzvišeni Allah je u Svojoj knjizi objelodanio put vjernika i naredio njegovo slijeđenje: **"I doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova; - eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili." (El-En'am, 153).** Uzvišeni kaže: **"Onoga ko se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je Pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće, i bacit ćemo ga u Džehennem, - a užasno je on boravište!" (En-Nisa, 115)**

Kur'an, također, pojašnjava i upozorava na pravce i puteve zločinaca: **"Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grješnici." (El-En'am, 55)** Pozivač Allahu opunomoćen je da razjasni dva puta, prema onome što zna od Šerijata, opirući se strastima ljudi.

Ovo je ostavština vjerovjesništva i zadatak poslanika koji danas na njihovom mjestu sprovode pozivatelji Allahu nakon Posljednje objave. Oni podnose istovjetne teškoće koje su podnosili poslanici. Oni se trebaju strpjeti kao što su se strpjeli ulul-azm. Uzvišeni kaže Svom Poslaniku, s.a.v.s.: **"I neka te oni, nikako, ne odvrate od Allahovih riječi, kada ti se objave, i pozivaj Gospodaru svome i nikako ne budi od onih koji druge Njemu smatraju ravnim!" (El-Kasas, 87)**

Tj. nemoj padati pod utjecaje opiranjem njima i njihovom odvraćanju ljudi s tog puta. Nemoj o tome govoriti niti o tome razmišljati, Allah je s tobom, On uzdiže Svoju riječ i podupire Svoju vjeru i On će ti dati pobjedu nad ostalim vjerama.[133]

Dva puta koja stoje pred pozivačima u islam, put vjernika i put zločinaca, pojašnjeni su u osnovi u Allahovoj

---

[133] Tefsir Ibn Kesir, 3/389.

knjizi. Da'ije se moraju upoznati kako bi druge upoznali s ta dva puta. Ibnul-Kajjim kaže: "Uzvišeni je u Svojoj knjizi pojasnio put vjernika – posebno, a i put nevjernika – posebno. Posebno je iznio svršetak i ishodište vjernika a i nevjernika. Zatim djela jednih i drugih, zaštitnike jednih i drugih, poniženje jednih, a uputu drugih. Povode kojima će jedni biti sretni, te povode zbog kojih su drugi nesretni. Uzvišeni je ove dvije razlike pojasnio u Svojoj knjizi i razotkrio ih na najjasniji način. To su srca jasno vidjela kao što oči vide svjetlost i tamu. Oni koji su spoznali Allaha, Njegovu knjigu i vjeru precizno su shvatili put vjernika i nevjernika. Njima su stranputice jasne kako bi mogli spoznati put koji vodi željenom cilju i put koji vodi u propast. Takvi su najznanija i najkorisnija stvorenja za ostale ljude. Oni su vodiči – uputitelji. Zbog toga su ashabi zauzimali uzvišenu poziciju u odnosu na one koji su došli poslije njih sve do Sudnjeg dana."[134]

Pohote ljudi uništavajuće su ako ih ljudi prate. One upropaštavaju dušu koja im se oda. Drugi ljudi neće biti pitani zato što ti slijediš svoju strast, ali ćeš ti sigurno za to biti pitan. Tada ti od koristi neće biti dijete ili roditelj, rođak ili prijatelj s kojim si zajedno za strašću hrlio, s njim ukorak hodio, i svoju vjeru zajedno s dunjalukom zagubio. Neki čovjek poslao je pismo Davudu et-Taiju tražeći da ga posavjetuje, pa mu je Davud odgovorio: "Uzmi od dunjaluka malo da bi ti vjera bila ispravna, kao što ljudi uzimaju mnogo i tako im vjere potpuno nestane. Selam."[135]

TREĆE: Borba protiv šejtana i njegovih štićenika

Ljubav prema Allahu i potčinjavanje šejtanu dvije su suprotnosti koje se ne mogu sastaviti. Taj prokleti neprijatelj

134 El Fevaid od Ibnul-Kajjima, str 108.
135 Zemmul-Heva od Ibnul-Dževzija, str. 499.

neprestano nagriza srce čovjeka sve dok ga ne pojede. Neprestano vrši invaziju na iman dok ga potpuno ne uništi. Kako će, onda, uspjeti rob koji izloži svoje srce u borbi protiv šejtana i njegove vojske, a ne bude se branio ili opirao? Kako će ovo srce biti u ljubavi prema Allahu? Šejtan će neprestano motriti čovjekove oblike ljubavi prema Allahu kako bi ih iskorijenio jedne za drugim, nakon što svojim koracima navede i baci strijele svoje pakosti.

Ovo je apsolutno neprijateljstvo. Uzvišeni kaže: **"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u vatri." (Fatir, 6)** Šejtan, insan i iman u tijesnom su sukobu, a o tome treba dobro porazmisliti.

Neki učenjaci naveli su primjer za to, pa kažu: Primjer imana je kao primjer utvrđenog grada s pet zidova. Prvi zid je od zlata, drugi od srebra, treći od željeza, četvrti od cigle, a peti od ćerpića. Dok branitelji stoje i brane prvi zid od ćerpića neprijatelj neće ni razmišljati o drugom zidu. Međutim, ako budu nemarni i zapostave odbranu grada past će svi zidovi od prvog do posljednjeg. Isto tako iman ima pet zaštitnih zidova. Prvi je čisto uvjerenje – jekin, drugi ihlas – iskrenost, treći – izvršavanje naredbi Allaha, subhanehu ve te'ala, četvrti – obavljanje Sunneta i peti – obavljanje adaba, lijepih djela. Sve dok čovjek čuva adabe šejtan nema interesa za njega. Međutim, kada ostavi adabe šejtan se zainteresira za sunnete, zatim za farze, zatim za iskrenost i na kraju za jekin – uvjerenje i tako vjera čovjeka potpuno padne.[136]

O borbi protiv šejtanovih štićenika Allah kaže: **"Vjernici se bore na Allahovom putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo." (En-Nisa, 76)**

Od znakova ljubavi prema Allahu jeste da čovjek voli Allahov Šerijat. Da se njime obaveže i da njemu poziva.

---

[136] Gizaul-elbab, 1/37.

On se mora opirati onima koji na Allahov zakon nasrću. Ne treba se bojati ničijih kritika. Musliman koji ulaže ono što mu je najvrednije, a to je njegova duša, radi uvođenja drugih ljudi u Allahovu vjeru zaslužuje da dostigne vrhunac islama. Najvrednije činjenice su: vjera, istina, iman u jednoću Allaha (tevhid) i poslanstvo, a najpokuđenija je nevjerovanje u Allaha – kufr. Zato je borba u vjeri propisana zbog najvećih šteta i radi dostavljanja drugim ljudima najveće koristi i njihovog spasa od šteta. Zato je džihad od najvećih ibadeta kojima se pridobija Allahova ljubav.

Časni Kur'an tačno naznačava ljubav prema onima koji se zalažu na Njegovom putu kako bi podigli Njegovu riječ i vjeru. On kaže: **"O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, - pa, Allah će sigurno mjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. To je Allahov dar, koji On daje kome hoće – a Allah je neizmjerno dobar i zna sve." (El-Maide, 54)**

Ibn Redžeb el-Hanbeli kaže: "Spominjući opis onih koje Allah voli i koji Ga vole: Oni su prema vjernicima ponizni, tj. prema vjernicima se dostojno i blago odnose a rigorozno prema nevjernicima, tj. prema nevjernicima ponosno i oštro postupaju. Kada zavole Allaha i Njegove štićenike koji Ga vole i budu prema njima s ljubavlju, blagošću i milošću postupali, prezirat će Njegove neprijatelje koji se bore protiv Allaha i prema njima rigorozno i žestoko postupati. Uzvišeni kaže: **"Muhammed je Allahov Poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom." (El-Hudžurat, 29)**

Potpuna ljubav znači opiranje onima koji mrze Voljenog, i to je jedina istinska borba. Džihad na Allahovom putu jeste poziv na povratak onima koji se udaljavaju od Allaha i to mačem i nakon što su pozivani dokazima. Onaj

koji voli radi Allaha želi da i sva stvorenja dovede na ta vrata. Onaj ko se ne odazove na blag i nježan poziv potrebno je de se pozove žestinom i silom. "Tvoj Gospodar se čudi ljudima koji se ka Džennetu vode u lancima."[137] **"I neće se ničijeg prijekora bojati."** Onog kojeg voli ništa drugo ne zanima osim kako će svoga Voljenog zadovoljiti. Zadovoljan je ko je zadovoljan, a srdit onaj ko je srdit."[138]

Džihad koji je Šerijatom ustanovljen ima šire značenje od borbe protiv neprijatelja. On znači ulaganje truda u odbacivanje svega što udaljava dušu i ljude od Allaha. Zato je džihad u Kur'anu vezan za uputu, uputu duše i uputu ljudi. Uzvišeni kaže: **"One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!" (El-Ankebut, 69)**

Ibnul-Kajjim u komentaru ovog ajeta kaže: "Uzvišeni je uputu vezao za džihad. Najpotpuniji ljudi u uputi i najvećeg su džihada. Najobavezniji džihad jeste borba protiv duše, strasti, šejtana i dunjaluka. Ko se bude borio protiv ovo četvero u ime Allaha, Allah će ga uputiti na puteve Njegovog zadovoljstva koji vode ka Njegovom Džennetu. Onaj ko ostavi džihad, od upute će ga mimoići onoliko koliko je od džihada i zapostavio."[139]

Borba protiv duše, strasti, šejtana i dunjaluka, iako je najobavezniji vid borbe, neće biti takvom, osim što je prinudni ulaz za najbolji džihad a to je borba životom i imetkom. Iskreni rob nakon što se bude borio protiv svoje duše u ime Allaha, njome će se boriti i žrtvovati je, nakon što ju je profilirao, odgojio i očistio od potčinjenosti naletima strasti, šejtanskih prišaptavanja, te prljavština privrženosti dunjaluku.

---

[137] El-Buhari iz hadisa Ebu Hurejre, r.a. (3010, 6/168); Ahmed (2/30); Ebu Davud (2677); Ibn Hibban (134).
[138] Džami'ul-ulumi vel-hikemi, 2/339.
[139] El Fevaid od Ibnul-Kajjima, str. 59.

Zato iskreni mudžahid ne može biti osim onaj koji voli radi Allaha i koji biva voljen od Allaha, azze ve džel-le. Nije se čuditi, džihad je vrhunac islama, kao što je obavijestio Vjerovjesnik, s.a.v.s.

Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, kaže: Potvrđeno je da je džihad najbolje što rob može učiniti kao dobrovoljno djelo. Džihad je dokaz potpune ljubavi. Uzvišeni kaže: **"Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da prođe neće imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate – miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na pravi put.'" (Et-Tevbe, 24)**

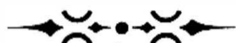
Uzvišeni Allah u opisu onih koji vole i koji su voljeni od Allaha kaže: **"O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, - pa, Allah će sigurno mjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. To je Allahov dar, koji On daje kome hoće – a Allah je neizmjerno dobar i zna sve." (El-Maide, 54)** On je opisao one koji vole i koji su voljeni kao ponizne prema vjernicima, a rigorozne prema nevjernicima, da se bore na Allahovom putu i da se ne boje ničijeg prijekora. Jer onaj koji voli, voli što voli i njegov Voljeni, a mrzi ono što i Voljeni mrzi, prijateljuje s onim s kojima i On prijateljuje, a bori se protiv onih protiv kojih se i On bori, zadovoljan je radi Njegovog zadovoljstva, srdit radi Njegove srdžbe, naređuje ono što i On naređuje, zabranjuje što i On zabranjuje. On je s njim u suglasnosti u svemu. Oni su ljudi s kojima je Gospodar zadovoljan zbog njihovog zadovoljstva i srdit zbog njihove srdžbe, jer su oni zadovoljni radi Njegovog zadovoljstva i srde se zarad onoga zbog čega se i On srdi."[140]

[140] Medžmu'ul Ferava (10/57-58).

Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, na drugom mjestu vezao je ostavljanje džihada i pomanjkanje ljubavi, jer Allahovi vidovi ljubavi neće imati utjecaja na ljubavi onoga koji ostavi džihad. Neće se uspinjati prema onome što Allah voli, pa makar to uspinjanje bilo teško. On kaže: "Džihad je ulaganje potencijala i snage za postizanje onoga što Istiniti voli i odbacivanje onog što Istiniti prezire. Kada rob ostavi ono što je u mogućnosti da primjeni od džihada, onda je to dokaz slabosti ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., u srcu te osobe. Poznato je da se voljene stvari većinom ne postižu osim podnošenjem neugodnosti, svejedno bila ta ljubav ispravna ili neispravna. Oni koji vole imetak, vlast i izgled, svoje ambicije ne postižu osim štetom koja ih sustiže na dunjaluku, uz štetu koja će ih snaći i na dunjaluku i na Ahiretu. Onaj koji voli Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., ako ne bude podnosio ono što oni koji vole druge mimo Allaha podnose da bi postigli željeni cilj, to će biti znak njihove slabe ljubavi prema Allahu, ako je ono što oni zastupaju put na koji razum ukazuje."[141]

[141] Medžmu'ul-Fetava (10/192-193).

PETI POVOD

(Traganje srca za Allahovim imenima i svojstvima, njihovo zapažanje i spoznaja. Stalno kruženje u vrtovima ove spoznaje. Onaj ko spozna Allaha u Njegovim imenima, svojstvima i djelima, Allah će ga, bez najmanje sumnje, zavoljeti)

Ibnul-Kajjim ovdje nam govori o spoznaji – ma'rifetu. Spoznaja je jedan od uzvišenih stepena vjernika i poseban stepen onih koji idu kući spašenih.

Spoznaja - ma'rifet znači: Shvatanje nečega razmišljanjem i praćenjem njegovih tragova. Spoznaja je specifičnija od znanja a suprotno njoj stoji negiranje. Za čovjeka se kaže da je spoznao Allaha, ali se ne kaže da zna Allaha, jer do spoznaje Allaha od ljudi dolazi se praćenjem Njegovih tragova bez znanja o Allahovoj suštini. Tako se isto kaže: *"Allah zna"*, a ne kaže se: *"Allah je spoznao"*, jer se spoznaja isključivo koristi za znanje do kojeg se dolazi putem razmišljanja i traganja.[142]

Dakle, postoji jasna razlika između znanja i spoznaje, i jezički i značenjem. Spoznaja – ma'rifet jeste znanje koje zahtijeva djelo i ona obuhvata i djelo i znanje, a najviše se veže za djelo srca.

[142] El-Mufredat od Er-Ragiba, str. 331.

Imam El-Buhari u svome Sahihu jednom poglavlju dao je naslov prema hadisu Poslanika, s.a.v.s.: "Ja od vas najviše poznajem Allaha" – "Spoznaja je djelo srca",[143] jer Uzvišeni kaže: **"Ali vas On tereti za ono što steknu i zarade vaša srca." (El-Bekare, 225)** Hadis na koji on aludira također ima drugo predanje riječima: "Ja sam od vas najbolje spoznao Allaha."[144]

Ibn Hadžer kaže: "Hadis: 'Ja od vas najviše poznajem Allaha' vanjštinom nam govori da je znanje o Allahu stepenovano i da neki ljudi imaju više tog znanja od drugih. Poslanik, s.a.v.s., svakako je na najvišem stepenu tog znanja. Znanje o Allahu obuhvata Njegova svojstva i propise, a to je istinski iman – vjerovanje."[145]

Ibnul-Kajjim kaže: "Nema epitet spoznaje osim onaj ko zna Allaha putem koji vodi ka Njemu, ko poznaje mahane i prepreke te ima nadahnuće koje mu svjedoči spoznaji. Arif – onaj koji poznaje Allaha jeste onaj koji spozna Njegova imena, osobine i djela, a zatim potvrdi Allaha u svom ophođenju te bude iskren u nakanama i odlukama. Zatim, odrekne se prezrenog ponašanja i očisti od prljavština, mizerija i oprečnosti. Zatim, bude strpljiv u Allahovim propisima, i u blagodati i u iskušenju. Zatim, poziva Allahu uz poznavanje dokaza o vjeri. Zatim, poziv ka Njemu isključivo utemeljen na onome s čime je došao Poslanik, s.a.v.s., ne miješajući ga s mišljenjima ljudi, njihovim ukusima, stanjima, analogijama i shvatanjima, i ne stavljajući ih zajedno na vagu s Objavom. Jedino ovakav čovjek zaslužuje ime arifa – onoga koji je istinski spoznao Allaha. Drugi se nazivaju ovim imenom u prenesenom značenju i radi reputacije tj. ugleda."[146]

---

143 El-Buhari prenosi ga kao muallek u poglavlju o imanu (13).

144 Ibn Hadžer kaže: "On je iz predanja El-Esilija." (El-Feth, 1/89).

145 Fethul-Bari, 1/89.

146 Medaridžus-salikin, (2/337-338)

Rob neće biti čvrst u spoznaji i imanu sve dok ne bude vjerovao u svojstva Gospodara koja ga izvode iz neznanja. Vjerovanje u Allahova svojstva jeste temelj vjere, osnova imana i plod drveta koje se naziva ihsan – a to je najviši stepen vjerovanja. Ko porekne Allahova svojstva taj ruši temelj islama i imana i uništava ihsan, a kamoli da može biti nazvan onim koji je spoznao Allaha. Ko tumači Allahova svojstva kao da optužuje Poslanika, s.a.v.s., da mu je poslanica nepotpuna. Dakle, nemoguće je da Poslanik s.a.v.s. najvažnija poglavlja imana ostavi nerazjašnjenim tako da je potrebno dodatno pojašnjenje i tumačenje drugih ljudi kako bi se došlo do željene misli koje navodno, nisu izrečene tekstovima Kur'ana i Sunneta. Poslanik, s.a.v.s., naučio je svoj ummet svemu, pa čak i načinu ponašanja u zahodu, zato je nemoguće da je poglavlje o spoznaji Gospodara ostavio nerazjašnjenim.

Ibn Tejmije, Allah mu se smilovao, kaže: "Nemoguće je, nakon što ih je poučio svemu korisnom, od vjere do najmanjih sitnica, da ih ne poduči onome što će govoriti, uvjerenjima njihovih srca u Gospodara i njihovog Obožavanog Vlasnika svih svjetova. Njegova spoznaja jeste vrhunac svih spoznaja, ibadet Njemu je najčasnije djelo. Dolazak do Njega cilj je svih zahtjeva. I ne samo to, ova spoznaja suština je poslaničkog poziva i okosnica Božanske poslanice."[147]

Da, ova definicija o Allahu suština je poziva i okosnica poslanice. To je prvi zadatak svih poslanica. Poslanici, a.s., poslani su s tri velika zadatka i funkcije koje su vezane za tevhid (iskreno ispovijedanje Allahove jednoće):

Prva funkcija: Poziv u ibadet jedino Allahu Koji nema sudruga. Ovo neće biti potpuno osim nakon što robovi budu upoznati s Obožavanim, Njegovim jedinstvenim osobinama, uzvišenosti i imenima Njegovog savršenstva.

[147] Medžmu'ul-fetava od šejhul-islama Ibn Tejmijje (1/7).

Druga funkcija: Pojašnjenje puta koji vodi ka Njemu, subhanehu ve te'ala, te načina ustrajnosti na tom putu. To se ostvaruje razjašnjavanjem obaveza s kojima dolaze propisi u vidu naredbe ili zabrane, obećanja ili prijetnje, kako bi ibadet bio iskren prema Njemu u odluci i htijenju.

Treća funkcija: Pojašnjenje stanja onih koji su zaduženi propisima islama poslije prekida puta ka Ahiretu. Nakon toga ljudi mogu doći do Dženneta i blagodati, ako su bili od onih koji su ispovijedali jednoću Stvoritelja, ili vatru ako su bili mnogobošci ili nevjernici. Poslanici su došli s pojašnjenjem ovih konačnih ishoda i okolnosti na Sudnjem danu vezanih za Džennet i Džehennem, obračun, Vrelo, Vagu, Sirat-ćupriju i dr.[148]

Naspram ove tri funkcije zbog kojih su poslanici dolazili, od neprijatelja poslanika, šejtana od džina i ljudi, mogu se izdvojiti tri skupine:

Prva skupina: Oni koji negiraju uzvišena svojstva i poriču Njegova uzvišena imena. Oni su zapriječili put spoznaje Allaha kako bi napravili razdor između poslanika i njihovih sljedbenika, s jedne, i ispravne spoznaje Gospodara svih stvorenja, s druge strane.

Druga skupina: Stala je na put koji vodi do Allaha, tj. put koji pojašnjava izvršenje naredbi i izbjegavanje zabrana. Takvi preinačavaju, iskrivljavaju i prave promjene i oni su iz reda ljudi koji posjeduju pokvarene misli, ništavno upravljanje, zastranjene ambicije, te profanisane običaje i tradiciju. Takvi su zapreka između stvorenja i ispravnog puta, puta sveobuhvatnog i potpunog Šerijata.

---

[148] Pogledaj Komentar Tahavijeve poslanice o vjerovanju od Ibn Ebil-Izzaa el-Hanefija. Valorizacija grupe učenjaka. Pregled hadisa od šejha El-Albanija str. 89-90; Medaridžus-salikin, 3/348.

Treća skupina stoji na putu koji vodi ka obavljanju djela za Džennet i sprečava djela stanovnika vatre. Ova skupina strastima su zaokupljeni ljudi koji zadovoljenje strasti i prohtjeva duše smatraju konačnim ciljem i vrhuncem nastojanja. Oni putem dunjalučke zabave odvraćaju ljude od pripreme za Džennet. Njihovo stanje poručuje: "Ma, živi od jutra do sutra!"[149]

Apsolutno najopasnija skupina od ovih jeste prva koja odvraća od spoznaje Allaha. To su oni koji negiraju svojstva obožavanog Gospodara i ne potvrđuju ono što je On za Sebe potvrdio od svojstava savršenstva, ljepote i uzvišenosti. Uzvišeni Allah je negatore Njegovih svojstava izjednačio s onim koji imaju loše mišljenje o Njemu. Zaprijetio im je kako nije nikome od mnogobožaca, nevjernika i velikih grješnika. On kaže: **"Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili. I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, i sada ste nastradali." (Fussilet, 22-23)**

Nijedan nevjernik ili grješnik nije kažnjen osim zbog lošeg mišljenja o svojstvima svoga Gospodara u pogledu Njegova znanja, sveobuhvatnosti, sluha, vida i mudrosti. Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, u tefsiru ovog ajeta kaže: **"Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile"**, tj. reći će im njihovi tjelesni udovi i kože, kada ih budu prekoravali zbog svjedočenja protiv njih: Niste se krili od nas kada ste činili grijeh, već ste javno oponirajući Allahu iznosili nevjerstvo i činili velike grijehe. O Njemu niste, prema vašim tvrdnjama, ni razmišljali, jer niste bili uvjereni da On zna sve što činite. Zato je rekao: **"Već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili. I**

[149] Medaridžus-salikin (3/349-350).

to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je", tj. ovo ništavno mišljenje, da Allah ne zna mnogo štošta od onoga što radite, uništilo vas je i udaljilo od vašeg Gospodara: "**...i sada ste nastradali**", tj. na Sudnjem danu upropastili ste i sebe i svoje porodice.[150]

Uzvišeni o primjeru ovakvih, koji loše misle o Njemu, kaže: **"I da bi kaznili licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje koji o Allahu zlo misle – neka zlo njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih i pripremio za Džehennem, a grozno je on boravište!" (El-Feth, 6)**

Ibnul-Kajjim o značenju ovog ajeta govori: "Nijedna teška prijetnja, poput ove, nije iskazana osim onome ko ima loše mišljenje o Njemu, subhanehu ve te'ala. Poricanje Njegovih svojstava i negiranje činjenica o Njegovim imenima jeste najveći vid lošeg mišljenja o Allahu."[151]

Onaj ko razmisli uvidjet će da negiranje i poricanje svojstava Gospodara predstavlja osnovu mnogoboštva. Mnogoboštvo – širk zasnovano je na opovrgavanju. Mušrik ili mnogobožac kada Allahu pripisuje druga, zbog uvjerenja u svoje loše mišljenje, smatra da je Allah u potrebi za takmacima i pomagačima. Njegova nužda natjera ga da ljude, poput kraljeva i vladara, učini takmacima Allahu u Allahovoj vlasti i carstvu. Mnogobožac misli da Allah nije u mogućnosti da bude neovisan u upravljanju stvorenjima i izvršenju njihovih potreba. Kada uzima zagovarače i približava im se različitim obredoslovljima misli da Allah nije uz dotična stvorenja i da je u potrebi za posrednicima koji će probuditi Njegova osjećanja. Kada Mu pripisuju ženu ili sina, mnogobošci misle da je Allah u potrebi, zbog kompleksa manje vrijednosti i manjkavosti, da se okiti drugama i djecom. Neka je visoko uzvišen Allah nad nepravdom zulumćara i onih koji o Njemu loše misle!

---

150 Tefsir Ibn Kesir, 7/161.

151 Medaridžus-salikin, 3/347.

Zato je Ibrahim, a.s., svome narodu, koji je ogrezao u mnogoboštvu, o njihovim mišljenjima govorio: **"A kakvo je vaše mišljenje o Gospodaru svjetova?"**, tj. da li smatrate, ako budete obožavali druge mimo Njega, da je On nemoćan da vas kazni ili da će vas besciljuu prepustiti?[152]

Da čovjek ne bi poprimio loša mišljenja i ništavna uvjerenja neophodno je da krene putevima spoznaje Allaha, subhanehu ve te'ala, te da bi Ga obožavao shodno uputi i datom znanju. Ka tome postoje dva puta:

Prvi: Zadržati se na tekstovima Objave koji govore o Allahovim svojstvima i imenima. Treba ih potvrditi onako kako su navedena, a ne kvariti svoju spoznaju o Allahu putem tumačenja, opovrgavanja ili iskrivljivanja tih imena. Kada čovjek vjeruje u Allahova svojstva potvrđena Objavom, saznat će da njegov Gospodar ima sva svojstva savršenstva i uzvišenosti i uvidjet će da nema potrebe za njihovim tumačenjima ili upravljanjem njihovim značenjem u drugim pravcima. Kada Uzvišeni kaže: **"Zar oni čekaju da im meleki dođu, ili Gospodar tvoj, ili neki predznaci od Gospodara tvoga?" (El-En'am, 158),** jasno ukazuje na potvrdu dolaska Allaha radi presude među robovima na Sudnjem danu.[153] Koji dokaz onda preostaje onima koji tumače "dolazak" dolaskom meleka, nagrada, dokaza i predznaka Sudnjeg časa? Da se to željelo reći, da li bi ajet uvezano ovim redoslijedom navodio ove činjenice? Da li s ovim slijedom činjenica preostaje još ikakva sumnja da je ajet dokaz Njegovog osobnog dolaska radi presude, onako kako to dolikuje Njegovoj veličini i uzvišenosti?

Kada Uzvišeni kaže: **"A Allah je sigurno s Musaom razgovarao." (En-Nisa', 164)**, vidimo da Uzvišeni potvrđuje Svoje

[152] Tefsirul-Džclalejni, str. 544.
[153] Tefsir Džami'ul-bejan, 8/96.

uzvišeno svojstvo Govora –kelama i da je On razgovarao s nekim od vjerovjesnika na prisniji način nego što je to općenita Objava koja je dostavljena ostalim vjerovjesnicima. Na to ukazuju riječi Uzvišenog na početku ajeta: **"Mi smo objavili tebi kao što smo objavili Nuhu i vjerovjesnicima prije tebe."**[154] Ovaj ajet napravio je jasnu razliku između opće objave i posebnog razgovora. Zatim je to potvrdio izrazom *"govora"* koji otklanja svaku sumnju devijatora i nastranih tumača. Također, i sunnet potvrđuje svojstva Uzvišenog Allaha. Kada bi ta svojstva podredili tumačenjima raznolikih tumača i negatora, ispravno značenje pokvarilo bi se i pored očitog pojašnjenja i razgovjetnosti koje nikakva sumnja ne može poremetiti. Tu ulazi i vjerodostojni hadis koji kaže: "Vi ćete vidjeti svoga Gospodara kao što vidite ovaj Mjesec, a u to viđenje nećete nimalo posumnjati. Pa, ako možete izdržati da ne budete savladani (snom) da bi obavili namaz prije izlaska sunca i prije njegova zalaska, učinite to!"[155]

Jasno je da ovaj hadis daje suštinski jasna tumačenja i okvire koji u cijelosti sprečavaju bilo kakva druga nastrana tumačenja. U njegovo značenje može posumnjati samo onaj koji očito pretjeruje i griješi i ima želju da iskrivljava originalne tekstove islama.

Drugi put od puteva spoznaje Gospodara kroz Njegova svojstva jeste da Allahova djela ukazuju na Njega. Stvorenja imaju osobine koje ukazuju na njihovog Stvoritelja, njegov život, snagu, znanje i volju. Ta djela svojom savršenošću, čvrstinom i krajnjom potpunošću nedvojbeno ukazuju da je Stvoritelj Mudar i o svemu Obaviješten. Osobna

[154] Pogledaj komentar ovog ajeta u tefsiru od Et Taberija (6/29); Tefsir Ibn Kesir (2/426-427); Beda'iut-tefsir; El Džami' li tefsir Ibnul-Kajjim (2/89 90). Sabrao i razvrstao Jusri es-Sejjid Muhammed.

[155] El Buhari u Sahihu (7434); Fethul-Bari (13/429); Muslim (633, 1/439) Tekst je El Buharijev.

i prijelazna korist ukazuju da je Stvoritelj Blag, Milostiv, Darežljiv, Častan i Prijazan. Tragovi savršenosti i ljepote stvorenja ukazuju da je Stvoritelj najpreči svakom obliku savršenstva i ljepote. Davatelj savršenstva najviše zaslužuje savršenstvo, a Davatelj ljepote najviše zaslužuje ljepotu. Stvoritelj sluha, vida, Onaj koji je dao da sve progovori najviše zaslužuje da sve čuje, vidi i govori. Stvoritelj znanja, moći i htijenja najviše zaslužuje da se to Njemu kao Znalcu, Moćniku i Koji postupa po Svojoj volji pripiše.

U pojavnom svijetu postoje dokazi Njegovih imena i svojstava. Samo stvorenje svojim imenom dokaz je postojanja Stvoritelja, opskrbljeni je dokaz postojanja Onoga koji opskrbljuje. Milost je dokaz za postojanje Milostivog, a blagost za postojanje Blagog, Uputa na pokajanje poslije nepokornosti dokaz je postojanja Onoga koji mnogo prašta. Zahvala za povećanje blagodati dokaz je postojanja Onoga Kome se zahvala mnogo upućuje. Kazna za pretjerivanje u zabludi i nepravdi dokaz je postojanja Silnog, Ponosnog, Onoga Koji puno kažnjava i Koji se sveti itd.

Također, Allahove naredbe u vidu zaduženja i propisa ukazuju na Njegova imena i svojstva. Kada On naređuje pravdu On je vladar koji sudi po pravdi. Kada naređuje dobročinstvo to nam ukazuje da je On zaštitnik dobra. Kada podstiče na oprost to nam ukazuje da je On Oprostiv, a kada naređuje milost, prijaznost, ljubav i počast to su dokazi da je On Milostiv, Voljeni, Časni, Koji voli i Koji je zadovoljan, Koji je Milostiv i daje počast na najljepši način. Kada naređuje oštrinu prema nevjernicima i inadžijama kažnjavanjem nepokornih i nepravednih to nam ukazuje da On oštro kažnjava, da je ponosni Osvetnik, Koji prezire, mrzi, kažnjava lošega zbog nepokornosti ako se ne pokaje itd. Svako od Njegovih lijepih imena ima svoju potvrdu u Njegovu stvaranju i naredbi.

Neki to znaju, a neki ne znaju. Stvaranje i naredba najveći su dokazi Njegovih imena i svojstava. Uzvišeni kaže: **“Gospodar vaš je Allah, Koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda se uzvisio nad Svojim prijestoljem; On tamom noći prekriva dan, koji ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde pokoravaju se Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!” (El-A'raf, 54)**

Ako musliman želi biti od onih koji poznaju Allaha na pravi način mora svojim srcem tragati za imenima i svojstvima svoga Boga i Stvoritelja kako bi Allaha obožavao shodno znanju i istinskoj ljubavi, znao za Njegovu moć i savršeno poredan kosmos. U tome će naći odgovore koji mu liječe bolesti i utoljavaju žeđ neznanja.

Neka rob pazi na ove stvari i neka moli Allaha da mu dâ svjetlost kojom će vidjeti dokaze Njegovih uzvišenih svojstava. Što je ovo svjetlo u srcu roba jače, više će uviđati ono što dolikuje Allahu od svojstava savršenstva i uzvišenosti. Kada pomanjka ove svjetlosti ili se potpuno ugasi u srcu, ugasit će se i svjetlost potvrde istine. **“A kome Allah ne dâ svjetlo, on neće imati svjetla.”**

Ibnul-Kajjim kaže: “Iman, spoznaja, potvrda činjenica, vezanje srca i dokaza za ova svojstva početak su, sredina i cilj putovanja. To je suština i poticaj pobožnih za dolazak do odredišta, te pokretač njihovih nakana kada klonu i podstrekač njihovih interesa kada zakasne. Njihovi postupci u skladu su s dokazima: svojstvima Voljenog i konačnom cilju Traženog. Osobine Onoga na Koga se sve poziva, epiteti Njegove savršenosti i činjenice o Njegovim imenima privlače srca ka Njegovoj ljubavi i traženju puta ka Njemu. Srca vole onoga koga poznaju, Koga se boje i od Koga se nadaju. Za njim žude i naslađuju se Njegovom blizinom i smiruju Njegovim spominjanjem, shodno spoznaji Njegovih svojstava.[156]

---

[156] Medaridžus-salikin (3/351).

Ovo značenje potvrđuje Hasan el-Basri kratkom frazom: "Ko spozna svoga Gospodara, zavoljet će Ga."[157]

Kada se ova ljubav učvrsti u srcu i ovlada nutrinom, vjernikova ljubav i mržnja bit će vezana za Allahovu ljubav ili mržnju. Kada voli, voli u ime Allaha, kada mrzi, mrzi u ime Allaha. On prema sebi više nema prava, da bi se okupirao vlastitom odbranom i posvetio samom sebi, osim onoliko koliko je Allah zadovoljan. Ovo je uočeno kod mnogih koji su spoznali Allaha. Prenosi Ibnul Kajjim od Šejhul-islama Ibn Tejmijje da je rekao: "Arif, onaj koji spozna Allaha, ni kod koga ne vidi svoje pravo, niti mu svjedoči o njegovoj vrijednosti u odnosu na druge. Zato neće biti prekoravan, tražen ili opterećivan."[158]

O ti koji voliš u ime Allaha, dok tragaš svojim srcem za Allahovim imenima i svojstvima da bi Ga više spoznao i više volio, ne zaboravi na uputu Kur'ana. Kur'an je vodič potpune spoznaje Allaha. Ibnul-Kajjim u El-Fevaidu kaže: "Ako razmisliš o Kur'anu čuvajući ga od iskrivljenja i mišljenja apologetičara i ideja raznih tumača, Kur'an će te dovesti na stepen koji svjedoči Vječnog Vladara iznad sedam nebesa na Svom prijestolju, Koji upravlja robovima, naređuje i zabranjuje, šalje poslanike, spušta knjige, Koji je zadovoljan, Ljutit, nagrađuje i kažnjava, daje i sprečava, podiže i ponižava, umanjuje i uzdiže, vidi i čuje s nebesa, zna sve tajno i javno, čini što hoće, opisan je svakim savršenstvom, lišen svake mahane, ne pomakne se nijedan atom, niti nešto manje, osim Njegovom dozvolom, niti padne list sa grane osim s Njegovim znanjem, kod Njega se niko ne može zalagati osim Njegovim odobrenjem, Njegovi robovi osim Njega nemaju drugog zaštitnika ili posrednika."[159]

---

157 Muhtesaru Minhadžil-Kasidine, str. 332.

158 Medaridžus-salikin, 1/523.

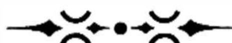
159 El-Fevaid od Ibnul-Kajjima, str. 71.

Neophodno je da rob poslije ove spoznaje i ljubavi prema svome Gospodaru donese ispravne dokaze za valjanost ove spoznaje i istinitost ljubavi. On mora obožavati Allaha shodno spoznaji i upoznati se s onim što Allah voli kako bi Mu se približio. Mora se upoznati s onim što On prezire kako bi se od toga udaljio. Kaže El-Haris el-Muhasibi: "Ništa robu nije preče, nakon što spozna Allaha, da spozna ono što On prezire, tj. ono što je zabranio i za to iznio prijetnju, opomenu i prijekor. Zatim treba spoznati ono što Allah voli, a to je ono što je naredio i na to podstakao. Najbolja djela koja vode do Allahovog zadovoljstva su napuštanje onoga što On prezire, a zatim obavljanje onoga što On voli i na što je podstakao.

Kada osvaneš neka ti ništa ne bude preče nego da umrtviš pokuđenu osobinu svoje duše koju Allah prezire, jer će ti na njenom mjestu zaživjeti druga osobina koju Allah voli. Nakon toga će se postepeno uvišestručavati svjetlost srca i razuma. Znaj, dragi brate, da na dunjaluku postoje dozvoljene, a i sumnjive stvari od kojih ima i harama. Kada u srcu čovjeka postoji jedan od uvjeta ljubavi prema dozvoljenom, neprestano će biti sklon sumnjivim i pokuđenim stvarima, a kada se u srcu nađu uvjeti sumnjivih i pokuđenih stvari neprestano će biti sklon haramu. Kome se sumnjičave stvari učvrste u srcu i na njih se navikne, zapast će u haram jer su one bliže haramu nego halalu."[160]

[160] Adabun-nufus od El-Harisa el-Muhasibija. Valorizacija Abdulkadira Ahmeda Ata'a. (str. 121-122).

ŠESTI POVOD

(Zapažanje Njegovog dobročinstva, dobrote, skrivenih i očitih darova i blagodati. Sve to poziva Njegovu ljubav)

Allahov rob je, kao što neki kažu, zatočenik dobrote. Blagodat, dobročinstvo i blagost značenja su koja pobuđuju emocije, ovladavaju čulima, te podstiču na ljubav prema Onome od Koga potječe blagodat i Koji upućuje na dobro.

U suštini, nema drugog blagodarnika i dobročinitelja osim Allaha. Ovo je dokaz bistrog uma i ispravnog predanja. Kod onih koji imaju razuma ne postoji voljeni osim Allah Uzvišeni, niti ko drugi zaslužuje ljubav osim Njega.

Pojašnjenje ovoga, shodno razumu, vraća se na nekoliko uzroka:

Prvi: Čovjek voli sebe, svoju trajnost, savršenstvo i kontinuiranu postojanost. On prezire suprotno u vidu propasti, nestanka i nedostataka. Ovo je urođena osobina svakog živog bića. Nemoguće je zamisliti da se može odvojiti od ovih osobina. Ovo iziskuje krajnju Allahovu, azze ve dželle, ljubav. Kada čovjek sasvim sigurno spozna svoga Gospodara, spozna i da je njegovo postojanje, trajnost i

savršenstvo od Allaha, da mu je On Stvoritelj i uzrok postojanja njegova bića nakon što je bio čista nepostojanost, pa ga je Allah Svojom blagodati stvorio. On bi bio manjkav nakon postojanja da nije Allahove blagodati savršenstva. Stoga, kako se može zamisliti da čovjek voli sam sebe, a ne voli svog Gospodara o kojem ovisi?

Drugi: Čovjek po svojoj prirodi voli onoga ko mu čini dobro, ko je prema njemu blag, ko ga daruje, pomaže, odvraća neprijatelje i pomaže ga u svim potrebama. Takav je, bez i najmanje sumnje, kod čovjeka voljen.

Kada čovjek doživi istinsku spoznaju, sazna da je Allah, subhanehu ve te'ala, jedini dobročinitelj prema njemu. Vrste Njegove dobrote ne mogu se pobrojati.

To se očituje u pretpostavci da ti je neka osoba podarila svo bogatstvo koje posjeduje i omogućila ti da njime upravljaš kako sam želiš. Ti smatraš da je to dobročinstvo osobe, ali je to greška! Nego, njegovo darivanje i posjedovanje imetka i motiv koji ga potiče na to, ustvari su Allahovo htijenje. Zapravo, ko je taj koji je dao blagodati stvorenjima, stvorio imetak, htijenje i motive? Ko je učinio da te taj čovjek zavoli? Ko je njegovo lice okrenuo tvome i u njegovu dušu ubacio ispravnost vjere i dunjaluka u dobročinstvu prema tebi? Da nije toga ne bi ništa ni dobio! Kao da je tvoj darovalac potčinjen i nema mogućnosti da se tome opire.

Treći: Dobročinitelj ili blagodarnik prema prirodi postaje voljen od ljudi, pa makar njegovo dobro do tebe ne stiglo. Da do tebe dopre vijest o nekom kralju koji živi u udaljenim područjima, koji je učenjak, pobožnjak, pravedan, blag i dobrostiv prema ljudima, ti bi u svojoj duši prema njemu osjetio veliku privrženost. Ovo je ljubav dobročinitelja samo zato što je dobročinitelj, a kamoli ako još čini dobročinstvo prema tebi. Šta tek reći za

Onoga čiji si ti samo jedan od tragova Njegovog dobročinstva i lijepih prizora Njegove moći?

Ovo ne samo da zahtijeva ljubav prema Allahu Uzvišenom, već i da ne volimo nikog drugog, osim da (određena osoba) za nas bude vezana kakvim sebebom (povodom). Uzvišeni Allah je Dobročinitelj prema svima tako što ih je stvorio, usavršio i pomogao povodima koji su u suštini nužni za njihov opstanak i uživanje. Tu ulaze i druge blagodati koje se ne mogu prebrojati."[161]

Razum koji uz predanja kategorički potvrđuje Allahovu ljubav zbog njegove dobrote, darova i blagodati, ustvari, ostaje nemoćan da ih sve prebroji. Kako će prebrojati one na nebeskim visinama i zemaljskim horizontima? Kako će nabrojati blagodati u oblacima dana i trenucima noći? Kako će ih prebrojati u sebi samom ili u svemiru koji mu je podređen? Uzvišeni kaže: **"Allah je stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite; i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom; daje vam svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." (Ibrahim, 32-34)**

Zar je sve ovo podređeno čovjeku? Zar je sav ovaj ogromni svemir podređen tom malom stvorenju? S neba se spušta voda, zemlja je preuzima i plodovi između njih niču. Na potčinjenom moru plovi lađa, Allahovom odredbom, rijeke donose život i opskrbu u korist čovjeka. Sunce i Mjesec podređeni su i kontinuirano obavljaju svoj zadatak i nikada ne zastaju. Dan i noć se smjenjuju... Zar je to sve za čovjeka, a on ne zahvaljuje, niti Allaha spominje?

[161] Muhtesaru Minhadžil-kasidine (223-224).

“Čovjek je, uisitnu, nepravedan i nezahvalan.”

“Koji vam je Zemlju učinio posteljom, a nebo zdanjem; koji s neba spušta kišu i čini da s njom rastu plodovi.”

Poljoprivreda je prvi izvor opskrbe i vidljive blagodati. Kiša i rastinje slijede zakon kojim je Allah stvorio ovaj kosmos, slijede pravila koja dozvoljavaju spuštanje kiše, rast usjeva i sazrijevanje plodova. Sve je ovo usklađeno radi čovjeka. Samo izrastanje jednog zrna u potrebi je za silom koja će motriti nad cijelim svemirom kako bi njegova nebeska tijela i pojave podredila njegovom izrastanju i kako bi bili na ispomoći faktorima života u vidu zemlje, vode, sunčevih zraka, vazduha...

Ljudi slušaju, čuju riječ *“opskrba”*, a na um im ne pada osim zarada imetka. Značenje *“opskrbe”* daleko je opsežnije i dublje. Najmanja opskrba koja se daje ljudskom biću u ovom svemiru iziskuje pomjeranje nebeskih tijela prema zakonu koji osigurava stotine hiljada sinhroniziranih podudarnosti, i da nije njih, ovo biće nakon nastanka ne bi moglo živjeti i opstati. Ovo što je spomenuto u ajetima u vidu potčinjavanja nebeskih tijela i pojava dovoljno je da čovjek shvati kako je od Allaha opskrbljen i pomognut...

“I daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom.”

Zato što je odredio elemente koji su specifični da bi lađa mogla ploviti na površini vode i zato što je čovjeku dao odlike kojima shvata zakonitosti stvari. Sve su one, Allahovom voljom, podređene čovjeku.

“I daje vam da se rijekama koristite.”

Rijeke teku a s njima teče i život, pa i prelijevaju a time prelijeva i dobro. One u sebi sadrže ribe, trave i dobra... Sve je to za čovjeka i za ono što on koristi od ptica i životinja.

"I daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću."

Čovjek ih ne koristi direktno, kao što iskorištava vodu, plodove, mora, lađe i rijeke. Ali, koristi se njihovim tragovima i iz njih izvlači elemente neophodne za život i energiju. Sunce i Mjesec podređeni su kosmičkim zakonom kako bi iz njih izlazilo ono čime se koristi čovjek ne samo u životu i djelovanju, već i u sastavu i obnovi njegovih ćelija.

"I daje vam da se koristite noći i danom."

Podredio ih je također shodno potrebi i konstrukciji čovjeka prema onome što mu odgovara od aktivnosti i odmora. Da su noć ili dan neprekidni, aparat ovog čovjeka ostao bi pokvaren, a posebno svega onoga što ga okružuje. Njegova aktivnost i produktivnost bili bi nemogući.

Ovo su samo glavne crte na listi mnogobrojnih darova i blagodati. Svaka ova crta ima tačke koje se ne mogu prebrojati. Odatle se njima općenito pridodaju ostale blagodati: **"Daje vam svega onoga što od Njega ištete."** Tj. od imetka, porodice, zdravlja, ukrasa i potrepština...

"I ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali!"

One su veće i mnogobrojnije da bi ih dio ili svi ljudi mogli prebrojati.[162]

Allahove riječi: **"I ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali!"** ponavljaju se u surama Ibrahim i En-Nahl koja se još naziva i sura Blagodati (en-ni'am). Ali, ajet blagodati je u suri Blagodati završen riječima Uzvišenog: **"Allah prašta i milostiv je." (En-Nahl, 8)**, dok je u suri Ibrahim završen riječima Uzvišenog: **"Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan."**

Komentatori Kur'ana govore o razlogu završavanja sura spomenutim riječima. Pisac (Mellakut-tevili fi tevdžihil-mutešabihil-lafzi min aji-Kur'an) kaže: "Odgovor na

162 Fi zilalil Kur'an. Sejjid Kutb (4/217-2108).

to, a Allah najbolje zna, jeste da prije ajeta u suri Ibrahim dolaze riječi Uzvišenog: **"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima – nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli?" (Ibrahim, 28)** Zatim kaže: **"...i izmislili Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova?" (Ibrahim, 30)** Zatim, Uzvišeni spominje date blagodati Svojim robovima, pa je spominjanje Uzvišenog u neprestanim blagodatima i dobročinstvu nasuprot postupcima robova koji uzvraćaju nezahvalnošću i uzimanjem ortaka odgovarao opisu čovjeka kao nepravednog nezahvalnika. U ajetu u suri En-Nahl ne dolaze prije riječi koje upozoravaju na neprestano dobročinstvo Uzvišenog i date blagodati. Zato je odgovaralo da se njegove riječi završe: **"Allah prašta i milostiv je."** Sve je došlo onako kako i treba doći, a Allah najbolje zna."[163]

Er-Razi, Allah mu se smilovao, ima malo jasniji i bolji komentar. Kaže: "Kada sam razmislio, uočio sam jednu preciznu činjenicu. Kao da Uzvišeni kaže: "Kada zadobiješ mnoge blagodati, ti ih uzimaš, a Ja ti ih dajem. Kada ih uzimaš onda imaš dvije osobine: **"Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan."** A i Ja imam dvije osobine prilikom njihova davanja, a one su: **"Allah prašta i milostiv je."** Kao da se želi reći: "Kada si nepravedan, Ja praštam. Kada si nezahvalan, Ja sam milostiv. Poznajem tvoju nemoć i nemar. Zato ću tvoj nemar dočekati s poštovanjem, a tvoju okorjelost ću isključivo nagraditi ispunjenjem (obećanog)."[164]

U svakom slučaju, nije nam, iz Allahove blagosti i milosti, naredeno da prebrojavamo blagodati, jer za njih postoji obavezna zahvala. Čovjek je to nemoćan ispuniti, ali od nas se traži da zapažamo blagodati, tragamo za njima, o

---

[163] Mellakut-tevila fi tevdžihil mutešabihil lafzi min aji-Kur'an, šejh Ahmed ibnuz-Zubejr el-Garenati (2/580 581)
[164] Et-Tefsirul Kebiru od Er-Razija (19/103).

njima razmišljamo i da prema vlastitim mogućnostima na njima zahvaljujemo. Spominjanje i priznanje blagodati ulaze u zahvalu, kao i razmišljanje o njima i načinu njihova davanja. Svakako, ovo razmišljanje samo po sebi jeste drugi ibadet. Onaj koji traga i razmišlja o Allahovim blagodatima spaja dva ibadeta – zahvalu i razmišljanje. Uzvišeni kaže: **"U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana, zaista su znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. 'Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!'" (Ali Imran, 190-191)**

Kada je ovaj veliki kosmos, pored svoje visine i prostranstva, široko područje za razmišljanje o Allahovom stvaranju, onda je sam čovjek najbliže i najotvorenije područje za razmišljanje i zapažanje blagodati. Čovjekova građa predstavlja neovisno bivstvovanje u kojem su se utjelovila različita čuda i pouke.

Uzvišeni kaže: **"Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, a i u vama samima – zar ne vidite?" (Ez-Zarijat, 21-22)**

Razmislimo o nekim Allahovim darovima i blagodatima koje je dao čovjeku:

Od mnoštva Allahovih blagodati prema tebi jeste da ti je stvorio čulni aparat i aparat pokreta (instinkt) za traženje hrane. Pogledaj Allahovu mudrost u poretku ovih pet čula koja predstavljaju aparat spoznaje.

Prvo: Čulo dodira. To je prvo čulo koje se stvara kod životinja. Najniži stepen ovog čula jeste da osjeti ono što ga dodiruje. Osjećaj onoga što je u daljini bez sumnje je savršeniji osjećaj. U potrebi si za osjećajima kojima spoznaješ ono što je od tebe udaljeno. Zato ti je stvoren osjećaj mirisa kojim spoznaješ mirise iz daljine. Ali, ne znaš s koje strane dolazi taj miris, pa si u potrebi da dugo kružiš

dok ne naiđeš na ono čiji si miris osjetio, a možda nećeš na to ni naići. Zato ti je stvoren vid da spoznaš ono što je od tebe daleko. Putem njega spoznaješ pravac i prema njemu ideš pomažući se okom. Da ti je samo to stvoreno bio bi manjkav, jer ne bi mogao spoznati šta se nalazi iza zida ili zastora. Možda te napadne neprijatelj, a između tebe i njega postoji pregrada. On ti se približi prije nego što se ta pregrada ukloni, a onda ne budeš mogao pobjeći. Zato je i stvoren sluh kako bi njime prilikom pokreta prepoznao glasove koji se nalaze iza zidova. A i to nije dovoljno! Da nemaš čulo okusa ne bi znao šta ti odgovara a šta ti šteti, za razliku od drveta na čije se korijenje sipa svaka tečnost. Ono nema čulo okusa, pa sve upija. Tako to možda bude uzrok da se osuši. Zatim, Allah te počastio drugom osobinom, a ona je časnija od svih ostalih. To je razum. Njime spoznaješ hranu i njenu korist, kao i ono što će u budućnosti štetiti. Razumom spoznaješ spravljanje, sastavljanje i pripremu hrane. Njome se koristiš prilikom jela koje je povod za tvoje zdravlje. To je najniža korist razuma. Najveća mudrost razuma jeste spoznaja Allaha Uzvišenog. Ovo što smo spomenuli o pet vanjskih čula jesu neke od vrsta spoznaje. Nemoj misliti da smo bar dio toga obradili. Vid je jedno od čula, a oko je aparat ili organ vida. Oko je sastavljeno od deset različitih slojeva, a neki od njih su vlažne komponente i različite ovojnice. Svaka komponenta ima deset različitih slojeva opisom, izgledom, formom, oblikom, uređenjem i sastavom. Da se jedan od ovih slojeva ili osobina pokvari, i vid bi se pokvario, a svi liječnici ostali bi nemoćni. Ovo je primjer jednog čula. Uporedi čulo sluha i ostala čula. To se ne bi ni u tomovima knjiga moglo podrobno pojasniti. A šta tek misliš o čitavom tijelu?

Zatim, pogledaj u stvaranje htijenja i moći. Mogućnost kretanja spada u vidove blagodati. Da ti je samo stvoren vid kako bi njime spoznao hranu, a da ti nije stvorena priroda da osjetiš slast i poriv koji te motiviraju na aktivnost, vid ne bi imao funkciju. Koliko bolesnih vidi hranu i ona je za njih nešto najkorisnije, ali je ne mogu uzimati zbog nepostojanja apetita. Allah je tebi stvorio poriv za hranom i ovladao te njime, kao što te neko može prisiliti da uzimaš hranu...

Da se ovaj poriv ne smiri uzimanjem određene količine hrane, onda bi pretjerao i sam sebe uništio. Zato ti je stvoren osjećaj prijezira prilikom zasićenja (hranom) kako bi prestao jesti. Isto se može reći za seksualnu strast kao mudrost održavanja ljudske rase (potomstva).

Zatim, stvoreni su ti udovi koji predstavljaju aparate pokretanja prilikom uzimanja hrane i sl. Među njih spadaju i ruke koje sadrže mnoge zglobove kako bi se mogle pokretati u različitim pravcima, protezati i povlačiti. One nisu kao drva nepokretna.

Zatim je vrh ruku (tj. dlanove) učinio širokim i podijelio ih na pet dijelova i to: prste koje je učinio različite veličine i stavio ih u dva reda. Palac je stavio na kraj i on može kružiti oko preostalih prstiju. Da su prsti sastavljeni i naslagani ne bi bilo potpune koristi od njih. Zatim im je stvorio nokte i pričvrstio ih za vrhove prstiju kako bi bili jači i kako bi njima dohvatao sićušne stvari koje ne mogu ni sami prsti uzeti. Pretpostavi da si svojom rukom uzeo hranu. Ona ti neće koristiti dok se ne spusti u tvoj stomak. Allah ti je dao usta i dvije vilice (gornja i donja) stvorio ih je od dvije kosti. Na njih je ugradio zube i podijelio ih prema potrebi hrane. Jedni zubi su oštri, poput sjekutića, a drugima se prelama tvrda hrana poput očnjaka, nekima se drobi, poput kutnjaka. Donja vilica pokreće se polukružno, a gornja je čvrsta i nepomična. Pogledaj samo

u čudno Allahovo stvaranje! Kod svakog mlina kojeg ljudi naprave donji kamen je nepomičan, a gornji se okreće, osim kod ovog mlina kojeg je sazdao Allah, subhanehu ve te'ala. Donji dio kod njega pokreće se u odnosu na gornji. Kada bi se gornja vilica pokretala u opasnost bi došli prefinjeni organi koji se na njoj nalaze.

Zatim, pogledaj kako te Allah stvaranjem jezika obasuo blagodatima. On kruži krajevima usta i, prema potrebi, vraća hranu na sredinu ka zubima kao što zgrtalica vraća žito na mlin. Pored ovoga, jezik ima čuda koja se odnose na moć govora.

Zatim pretpostavi da si zubima isjekao i umekšao još suhu hranu. Ne možeš je progutati sve dok u grlo ne dođe nešto vlage.

Pogledaj kako je Allah Uzvišeni stvorio ispod jezika izvor iz kojeg, prema potrebi, prelijeva i izlazi pljuvačka sve dok se hrana ne umekša.

Zatim, ova sažvakana i smekšana hrana iz usta prelazi u želudac. Nije je moguće spustiti rukom. Zato je Allah uzvišeni pripremio jednjak i grlo. Na vrhu želuca nalaze se slojevi (mišići) koji se otvaraju radi preuzimanja hrane. Zatim se opuštaju i zatežu dok ne propuste hranu koja se iz jednjaka spušta u želudac. Kada iskomadana hrana dođe u želudac, u vidu hljeba i voća, u ovom obliku ne može postati meso, kosti ili krv, sve dok se potpuno ne prokuha. Allah je učinio želudac u obliku posude u koju ulazi hrana. Ona je preuzima, zatvara se i vari temperaturom koja na nju prelazi.

U čovjeku postoji toliko mišića i žila da se gotovo ne mogu prebrojati. Razlikuju se po veličini, preciznosti i oštrini. Ni jedan od njih nije lišen neke mudrosti, a sve je to od Allaha, subhanehu ve te'ala. Da se jedna od mnoštva tih

pokretnih žila umiri ili nepokretnih pomjeri, propao bi ti, o siromahu![165]

Ko u našem dobu želi obožavati Allaha putem razmišljanja o njegovim blagodatima neka pređe na vrste ibadeta zahvale na blagodatima. Sigurno će naći veoma široko područje nakon što mu se otvore veliki izvori spoznaje i otkrovenja koja ukazuju na veličinu Stvoritelja i Davatelja blagodati, azze ve dželle.

Onaj koji traga razmišljanjem o početku stvaranja čovjeka iz zemlje, naići će na otkrića savremene nauke koja je potvrdila da tijelo čovjeka sadrži elemente koje sadrži i sama zemlja. On se sastoji od karbona, oksigena, hidrogena, fosfora, sumpora, azota, kalcijuma, kalijuma, sodijuma, hlora, magnetisijuma, željeza, magnezijuma, bakra, joda, fluora, kobalta, cinka, silikona i aluminijuma. Ovo su isti elementi od kojih se sastoji i zemlja, mada su njene kategorije jedinstvene.

Uzvišeni kaže: **"Jedan od dokaza njegovih jeste to što vas od zemlje stvara, i odjednom vas, ljudi, svuda ima razasutih." (Er-Rum, 20)** Kada se njegov život završi nakon povećanja (zapremine tijela), onda postane zemlja i razdvoji se na iste elemente: **"Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas po drugi put izvesti." (Ta Ha, 55)** Kada napravimo veliki iskorak u dolasku do rodoslovlja ovog zemljanog stvorenja (čovjeka), vidjet ćemo da nam savremena nauka, ustvari, govori o ajetu stvaranja.

Prvo izlijevanje sperme muškarca sadrži oko šezdeset miliona spermatozoida. Svi ulaze u utrku prema materici žene. Ne zna se koji će od šezdeset miliona preteći i prvi stići do odredišta. Spermatozoid se veže s jajašcetom kako bi zajedno formirali jednu oplođenu ćeliju. Od nje nastaje zametak. Kada su svi hromozomi jajašceta ženski,

[165] Muhtesaru Minhadžis-Salikin, str. 269-272.

a kod spermatozoida su hromozomi i muški i ženski, preovladavajući broj muških ili ženskih hromozoma u spermatozoidu koji se veže za jajašce, odlučit će spol zametka. Ovo je podređeno Allahovoj volji. To je za nas nevidljivi svijet kojeg ne poznajemo niti imamo učešće u njemu. Isto se odnosi i na same roditelje djeteta...!

Nakon što se jajašce oplodi spermatozoidom, veže se za matericu. Jajašce ima specifičnost nagrizanja tako što načinje zid materice i smješta se u bazen odgovarajuće krvi kako bi je upijalo i raslo. Tajna veza (pupčana vrpca), koja veže zametak s majkom kako bi od majke uzimao hranu sve dok ne dođe na svijet, posebno je napravljena tako da ostvaruje cilj zbog kojeg je i stvorena bez izduživanja koje može uzrokovati kvarenje hrane ili kratkoće koja može uzrokovati pretjerano naviranje hrane koja šteti djetetu.

Uistinu, o ovom ajetu potrebno je posebno razmisliti... zemlja koja se skuplja... zatim se reprodukuje. Uzvišeni kaže: **“Allah vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjemena, i najzad vas čini muškarcima i ženama.” (Fatir, 11)**

Ova bračna povezanost donosi djecu... Šta reći o Allahovoj brizi za dijete prije nego što dođe na svijet pred blagu majku koja će ga paziti... i nakon što krene u život?

Dojka pri kraju trudnoće i početku poroda izlučuje bijelo-žutu tekućinu. U čudesno Allahovo stvaranje spada to da ova tekućina sadrži hemijske materije koje čuvaju novorođenče od bolesti! Sljedećeg dana nakon poroda počinje se formirati mlijeko.

U uređenje Davatelja blagodati, azze ve dželle, ulazi i povećanje količine mlijeka iz dana u dan sve dok nakon jedne godine ne dostigne litar i po dnevno. U prvim danima količina mlijeka ne prelazi nekoliko decilitara. Nenadmašivost se ne završava kod količine mlijeka koja se povećava prema rastu djeteta, već se sastav mlijeka također mijenja. Udio ugljikohidrata, šećera i masti povećava se u

vremenskim periodima, čak iz dana u dan, prema potrebama tkiva i organa djeteta koje kontinuirano napreduje.

Zar razmišljanje i pomno zapažanje svega ovoga nije motiv za našu ljubav prema Allahu, subhanehu ve te'ala? Zar to nije motiv za povećanje vjerovanja? Svakako, tako mi Allaha! Uzvišeni kaže:

"On vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjemena, zatim od ugruška, zatim čini da se kao dojenčad rađate, i da do muževnog doba stignete, i da starci postanete – a neki od vas umiru prije – i da do sudnjeg časa poživite kako biste mogli da shvatite." (Gafir, 67)

Šta nakon što nas izvede na svijet kao djecu?

Poredak različitih organa u formiranju čovjeka nakon njegova rođenja, izvršenje zadataka, sam način njihova funkcioniranja, te uloga svakog od njih u čuvanju života i zdravlja, otkriva nam najčudnije činjenice preciznog i potpunog određenja i stvaranja s mjerom. Ono nam pokazuje moć poretka svake pojedinosti, svakog organa, čak i svake ćelije. Allahovo oko sve ovo održava i čuva... Najedanput ovo dijete postaje stasao čovjek. Čuje, gleda, pomjera se, shvata, pije, jede i razmnožava se kako bi produžio vrstu i bio mnogobrojan!

Uzmimo drugi primjer moći, blagosti i Allahove mudrosti kojom je On Svoju blagodat dao ovom stvorenju kojeg je počastio i odlikovao... uzmimo sluh i vid. Uzvišeni kaže: **"Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi." (Ed-Dehr, 2)**

On ga je učinio bićem koje čuje i vidi i to je druga blagodat. Dužnost mu je da je se prisjeća kako bi na njoj bio zahvalan. Uzvišeni Allah kaže: **"Reci: 'On sve stvara i daje vam sluh i vid i pamet, a vi se malo zahvaljujete!'" (El-Mulk, 23)**

Sluh i vid su dvije velike nadnaravnosti. O njima se znaju neke čudne pojedinosti. Srca o kojima govori Kur'an izražavajući shvatanje i spoznaju, također su još čudnije

nadnaravnosti. O njima se još ne zna toliko mnogo. To je Allahova tajna u ovom jednistvenom stvorenju.

Savremena nauka čini pokušaje da spozna nešto od nadnaravnosti sluha i vida. Uzgred spomenut ćemo neke:

Čulo sluha počinje iz vanjskog uha. Niko osim Allaha ne zna gdje se završava. Nauka kaže: Vibracije koje proizvodi glas u zraku prenose se do uha koje uređuje njihov ulazak kako bi zatresle ušni bubnjić koji ih prenosi u labirint u unutrašnjosti uha. Labirint sadrži neku vrstu cijevi koje su spiralne i polukružne. Samo u spiralnom dijelu nalazi se blizu četiri hiljade sićušnih lukova koji se vežu za živce sluha u mozgu. Kolika je dužina i zapremina jednog luka? Kako su ovi lukovi pojedinačno postavljeni kada dostižu cifru od četiri hiljade? Kako su postavljeni u taj prostor? Da ne govorimo o drugim sićušnim i valovitim kostima! Ovo sve nalazi se u labirintu koji se gotovo ne može vidjeti!

U uhu postoji stotinu hiljada slušnih ćelija. Živci se završavaju preciznim resicama koje zbunjuju razum.

Centar čula vida jeste oko koje sadrži više od stotinu i trideset miliona prijemnika svjetlosti. To su vrhovi očnih živaca. Oko se sastoji od bionjače, rožnjače, očne opne i mrežice ne ubrajajući ogroman broj živaca i krvnih sudova. Mrežica se sastoji od devet razdvojenih slojeva. Sloj koji je najbliži unutrašnjosti sastoji se od stožaca i kolutova. Broj prvih procjenjuje se na trideset miliona, a broj drugih na tri miliona. Svi su poredani u odgovarajućem i čvrstom poretku u odnosu jedni prema drugima i u odnosu na sočiva.

Sočivo tvoga oka razlikuje se u gustoći. Zato se sve svjetlosne zrake skupljaju u jedan lijevak. Čovjek ne može učiniti isto ni sa jednom materijom iste vrste, kao npr. staklom.[166]

---

[166] Pogledaj knjigu "Nauka poziva na vjerovanje". Prijevod doktora Saliha El-Felekija; str, 113, te knjigu "Allah i savremena nauka" i Abdurrezaka Noufela, str. 57-58.

Ovo su samo pokušaji nauke da obuhvati činjenice Allahove moći, blagodati i blagosti. Nekada uspijeva, a nekada podbaci i ostaje ovjera da je prebrojavanje blagodati nemoguća stvar. Iako razum već može kružiti po svijetu činjenica koje su vezane za sluh, vid i dr., ipak ostaje nemoćan da spozna samog sebe i svoju nutrinu...!

Razum o kojem se priča u Kur'anu, tj. u prethodnom ajetu, jeste srce koje se ne može shvatiti.

Sejjid Qutb, Allah mu se smilovao, kaže: "Srca su, ustvari, ta specifičnost kojom je čovjek postao čovjekom. Ono je snaga shvatanja, razlikovanja i spoznaje na osnovu kojih je čovjek dobio vlast u ovom prostranom carstvu. Zbog njih je zadužen emanetom kojeg su odbila nositi nebesa, zemlja i brda. To je emanet odabira vjerovanja, vlastite upute i željene ustrajnosti na Allahovom ispravnom putu...

Niko ne zna suštinu niti centar ove snage u tijelu ili van njega. To je Allahova tajna u čovjeku koju ne poznaje niko osim Njega.

Ove velike darove čovjek je dobio kako bi izvršio veliku povjerenu ulogu, ali on je nezahvalan: **"Vi malo zahvaljujete!"** Ova činjenica, kada se njome opominjemo, potiče stid i sram. Kur'an opominje na ovo područje, opominje svakog ko negira, poriče, ne vjeruje u istinu, ne zahvaljuje na Allahovoj blagodati, ne ostvaruje njeno pravo, pa makar drugi osim njih radi zahvale živjeli.

SEDMI POVOD

(Ovo je jedan od najinteresantnijih povoda: Potpuna skrušenost srca pred Uzvišenim Allahom. Stvarno značenje ovoga nemoguće je pojasniti riječima)

Ovo je jedan od povoda ljubavi. Ibnul-Kajjim gotovo da je pred nama zatvorio vrata opširnog komentara riječima: **"Kada se pojašnjava ovo značenje koriste se samo imena i izrazi."**

Kako onda govoriti o nečemu što Ibnul-Kajjim ovako opisuje?

Međutim, neophodno je da se približimo onome što je htio reći sve dok se ne ostvari cilj ove konstatacije.

Govor Ibnul-Kajjima kruži oko više značenja: pokornost, skrušenost, poniznost, predanost, pažljivo ophođenje s Uzvišenim Allahom. Sva ta značenja objedinjena su značenjem *"slomljenosti"*.

Skrušenost je, u općenitom značenju, bliža za objedinjavanje tih značenja. Zato će komentar biti vezan za ovu riječ.

Skrušenost u jezičkoj osnovi znači potištenost, poniznost i smirenost. Kaže se: **خشع خشوعا و تخشّع الرجل** tj. svoj pogled je oborio i usmjerio ka zemlji, a glas je utišao. **خشع بصر الرجل** tj. ponizio se.[167] Skrušenost je u Kur'anu

[167] LisanulArab, 2/1165. Riječ haše' (خشع)

upotrijebljena u ovom značenju. Uzvišeni kaže: **"Toga dana oni će se glasniku odazvati, morat će ga slijediti i pred Milostivim glasovi će se stišati i ti ćeš samo šapat čuti." (Ta Ha, 108)** Tj. umirit će se, poniziti i pokoriti.[168] Uzvišeni kaže: **"Jedno od znamenja Njegovih jeste i to što ti vidiš suhu (skrušenu) zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja." (Fussilet, 39)** Tj. bila je suha i nepomična. Na njoj nije bilo rastinja niti usjeva koji bi je pokrenuli. Kada se spusti kiša počne se pomjerati i kretati.[169] Ovo je sa stanovišta značenja skrušenosti u jeziku, a sa stanovišta upotrebe ove riječi u Šerijatu postoje raznovrsni izrazi prethodnika u pogledu njene definicije:

- Rečeno je: Skrušenost je predanost istini. Znak toga jeste da rob predano prihvati i primi savjet u onome s čime je u oprečnosti.
- Rečeno je: Gašenje vatre strasti, smirenost dima prsa i iluminacija svjetlosti veličanja u srcu.
- Rečeno je: Skrušenost je poniznost srca Onome Koji poznaje sve nevidljivo.

Svi ovi izrazi fokusiraju se na činjenicu da je srce mjesto skrušenosti. Zatim se njegov trag odražava na udove tijela. Er-Ragib el-Asfehani detaljno je pojasnio ovo značenje govoreći: "Skrušenost je poslušnost. Skrušenost se najviše koristi za udove tijela. Poslušnost se najviše koristi za srce. Zato je rečeno: "Ako je srce poslušno, skrušeni su udovi tijela.""[170]

Srce je mjesto padanja pod utjecaj i mjesto utjecanja u vezi sa skrušenošću.

Utjecaj neće biti potpun sve dok se ne objedine neke osobine ili stanja u srcu. Ibnul-Kajjim kaže: "Istina je da je skrušenost značenje koje se sastoji od veličanja, ljubavi, poniznosti i slomljenosti."[171]

---

[168] Tefsirul-Džekalejni, str.416.
[169] Pogledaj Tefsirut Taberi (25/122).
[170] (El-Mufredat od Er-Ragiba el-Asfehanija, str. 295.
[171] Medaridžus salikin (1/522).

Neka rob svojim osjećajima traga za mjestima ovih stepena u srcu prije nego što se bude sam pitao o izgubljenoj skrušenosti.

Skrušenost je, prema ovome, općenito stanje. Izlaže se čovjeku u vremenima njegove blizine Allahu, azze ve dželle. Skrušenost je tražena od čovjeka uvijek, a ne samo u namazu, iako je namaz mjesto na kojem skrušenost dolazi do izražaja pod pretpostavkom da je rob u namazu najbliži svome Gospodaru. Skrušenost je duh namaza i najbolji vid lijepog ponašanja u njemu. Namaz je područje nastupanja i prizivanja skrušenosti.

Skrušenost u toku namaza nerazdvojiva je od skrušenosti srca van namaza. Daleko je to da čovjek bude nemaran sve vrijeme i ujedno želi da bude skrušen u namazima! Zato Uzvišeni Allah kaže: **"Ono što žele – vjernici će postići, oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju." (El-Mu'minun, 1-2)** Oni su ostvarili vjerovanje, kao prvo i njihova srca postala su skrušena, kao drugo. Tragovi toga došli su do izražaja u njihovom namazu i ostalim u ajetima spomenutim osobinama. Mudžahid kaže: "Skrušeni su istinski vjernici."[172]

Prethodnici u skrušenosti pred Allahom imali su čudne situacije koje ukazuju na čistotu i prefinjenost njihovih srca... Abdullah ibnuz-Zubejr, neka je Allah njime zadovoljan, kada bi ustao na namaz od skrušenosti povio bi se poput štapa. Činio je sedždu a vrapci bi slijetali na njegova leđa misleći da je on nepokretno stablo...!

Mejmun ibn Mehran kaže: "Nisam nikada vidio Muslima ibn Jesara da se okreće u namazu. Jedan dio mesdžida srušio se, pa su se ljudi u čaršiji toga prepali... On je klanjao u mesdžidu i nije se okretao. Njegovi ukućani ušutjeli bi kada bi on ušao u kuću, a kada bi stao na namaz počeli bi govoriti i smijati se."

[172] Tefsirul-Kurtubi (1/375).

Alij ibn El-Hasen, Allah mu se smilovao, sav bi požutio prilikom uzimanja abdesta. Rečeno mu je: "Šta ti se to dešava prilikom uzimanja abdesta?" Odgovorio je: "Znate li vi pred kim ja želim da stojim?"[173]

Oni su voljeli namaz, pa su i njihova srca s njim živjela a oči nalazile radost u njemu. Kako oči i ne bi bile radosne u živom namazu kada Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Radost moga oka učinjena je u namazu."[174]

Da... Namaz je život srca. Skrušenost je životnost namaza. Zastanimo s Ibnul-Dževzijem da vidimo kakva je to životnost namaza...? Kako se postiže...? Kada se događa...? On, Allah mu se smilovao, kaže: "Značenja kojima se upotpunjava životnost namaza mnogobrojna su:

Prvo značenje: Prisutnost srca. To znači: Da se srce odvoji od svega što mu smeta. Razlozi tome su: interes i odlučnost. Kada te neka stvar zabrine tvoje srce nužno biva prisutno. Nema lijeka za to osim da se interes okrene na namaz. Usmjeravanje interesa jača i slabi shodno jačini imana u budući svijet i prezrenosti dunjaluka. Kada vidiš da je tvoje srce odsutno u namazu znaj da je uzrok tome slabost imana. Zato se potrudi da ga ojačaš!

Drugo značenje: Shvatanje značenja govora. To stoji iza prisutnosti srca. Možda srce može biti prisutno riječima ali nije prisutno značenjima. Potrebno je usmjeriti razum na shvatanje značenja uz otklanjanje okupirajućih misli i presijecanja njihovih materija. Ako se materije ne presijeku, srca se od njih neće okrenuti."[175]

---

[173] Muhtesaru Minhadžil-kasidine, str. 26.

[174] Prenosi ga Ahmed u Musnedu (3/119, 128, 285); En-Nesai u poglavlju o ophođenja prema ženama (1). El Albani ga je ovjerodostojio u Sunenu od En Nesaija (3680, 3/827).

[175] Ibnul-Dževzi spominje ovdje dvije vrste okupirajućih materija. One su ili vanjske tj. one koje okupiraju sluh i vid ili su unutrašnje, one su i opasnije, kao kod onoga kod koga su se namnožile brige i ideje. Spominje da je lijek za vanjske okupirajuće materije udaljavanje od onoga što zaokuplja sluh i vid. Liječenje unutrašnjih okupirajućih materija postiže se time da svoju dušu prisili na shvatanje onoga što uči

Treće značenje: Veličanje i strahopoštovanje prema Allahu. To nastaje iz dvije stvari:

Spoznaje Allahove uzvišenosti i veličine, te spoznaje prezrenosti i podređenosti duše. Iz ove dvije spoznaje rađaju se predanost i skrušenost.

Od toga je i nada. Ona je dodatak strahu. Koliko ima ljudi koji veličaju vladara i poštuju ga iz straha od njegove sile, kao što se nadaju i njegovoj dobroti. Klanjač svojim namazom treba da se nada nagradi, kao što se za nemar plaši kazne.[176]

Ovo je duh namaza, njegov život. Ovo su sedžda, ruku' i skrušenost. To su prilike da se čovjek očisti od prljavština i da se s njegovih pleća skinu bremena.

Međutim, kao što smo prije naglasili, skrušenost je općenitije značenje od toga da se svede samo na namaz. Pošto skrušenost znači veličanje, ljubav i slomljenost, onda je sve to od čovjeka muslimana traženo u svakoj situaciji.

Ovo su stvari koje ne mogu opisati crteži ili slike kojima se ljudima pokazuje osoba po svome izgledu, hodu, odjeći, hrani i piću. Ne... To je stanje vezano za odnos s Allahom. Njega ne zna niko osim Allaha. Čovjek ne treba tragati za tuđim stanjima.

Sufjan es-Sevri kaže: "Upitah El-E'ameša o skrušenosti, pa mi reče: 'O Sevri, ti želiš biti imam ljudima, a ne znaš šta je skrušenost!? Upitao sam Ibrahima en-Nehaija o skrušenosti, pa je rekao: 'O E'amešu, želiš biti imam ljudima, a ne znaš šta je skrušenost!? Nije skrušenost da jedeš tvrdu hranu, oblačiš grubu odjeću i poginješ glavu! Skrušenost je da ugledna i siromašna vidiš jednakim pred istinom i da budeš skrušen pred Allahom u svakoj obavezi koju ti je naredio.''"[177] Prethodnici su upozoravali na pretjeranu i vještačku skrušenost.

---

ili sluša od Kur'ana. Neće se predavati idejama i lutanju. Ovo ovdje spominjem ukratko radi napomene.

[176] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine. (str. 26-27)

[177] Tefsirul-Kurtubi (1/375).

Huzejfe, neka je Allah njime zadovoljan, kaže: "Čuvajte se licemjerne skrušenosti!" Rečeno mu je: "A šta je to licemjerna skrušenost?" On odgovori: "O vlasniče vrata, podigni svoj vrat, jer skrušenost nije u vratu. Skrušenost je u srcima."

Aiša, neka je Allah njome zadovoljan, vidjela je omladinu kako hodaju i kako se prenemažu u hodanju, pa je rekla svojim prijateljima: "Ko su ovi?" Odgovoriše: "Pobožnjaci." Tada je rekla: "Omer ibnul-Hattab u hodu bi žurio, kada bi govorio do sviju bi dopiralo, kada bi udarao boljelo bi, kada bi nahranio zasitio bi, a on je bio pravi pobožnjak!"

Omer, neka je Allah njime zadovoljan, posjedovao je pravu skrušenost. Zato su ga se ljudi bojali, pa čak i šejtani, jer se on bojao Allaha i bio skrušen prema njemu bez ikakve pretjeranosti ili pretvaranja. Sehl ibn Sa'd kaže: "Čije je srce skrušeno, šejtan mu se neće približiti."[178]

Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao, govorio je o istinskoj skrušenosti. Spomenuo je da ona ima tri stepena. Sažeto ćemo ih navesti:

Prvi stepen: Poniznost pred Allahovom naredbom. Rob treba primiti naredbu ponizno i predano, s potpunim prihvatanjem i praktikovanjem uz pokazivanje potrebe za uputom prije izvršenja, pomoći prilikom izvršenja te nadom za primanje nakon izvršenja.

Drugorazredno tome se dodaje predanost Allahovom propisu, šerijatskom ili odredbenom (sudbinskom). Neće se protiviti šerijatskom propisu zbog svoje pohote ili strasti. Sudbinski propis neće dočekati s prijezirom ili protivljenjem.

Kao treće tu se dodaje slomljenost srca kako bi Gospodar pogledao u čovjekovo srce i tjelesne udove prilikom primanja Njegovog naređenja.

Drugi stepen: Kontrola i nadziranje mahana duše i djela. Očekivanje da će se te mahane pojaviti. Strah za djelo od

[178] Pogledaj Medaridžus-Salikin (1/521).

mahana u vidu veličanja, samozadivljenosti, pretvaranja, slabe iskrenosti, pomanjkanja uvjerenja i neusaglašene odluke srca (nijet). Tome se dodaje upozorenje na superiornost nad ljudima. Sve vrijednosti daju se Allahu, azze ve džellc.

Treći stepen: Da svoju dušu obuzda u pogledu preslobodnog odnosa prema Allahu u djelima ili da ima mišljenje da putem njih polaže pravo kod Allaha. Nastojat će da ljudi ne gledaju njegova stanja s Gospodarem, kako ga ne bi zadivilo njihovo interesiranje i gledanje, pa mu to pokvarilo srce, nijet i stanje.[179]

Ovo su stepeni. Neophodno je učvrstiti dušu za uspinjanje te je uvježbavati da se penje po njima. Namaz ostaje najbolje poprište za navikavanje duše na ovakva djela. Jer, samo u namazu postoji prilika za potpuno osamljivanje i stajanje pred Allahom uz redovno ponavljanje počecima dana i krajevima noći. Čovjek se svojom dušom penje na stepene skrušenosti shodno obimu životnosti i prisustva srca u namaskim radnjama.

Poslušajamo ove vrijedne savjete od Ibnul-Dževzija, Allah mu se smilovao. On nas upućuje na praktične korake za postizanje skrušenosti u namazu, pa kaže: "Klanjač mora biti prisutan srcem prilikom svih radnji u namazu.

- Kada čuje poziv muezzina, neka se na taj poziv odazove dolaskom, neka se pripremi za odgovor i neka pogleda kako će se odazvati i kakvim će tijelom prisustvovati.

- Kada pokrije stidne dijelove tijela, neka zna da se time želi pokrivanje tjelesnih sramota od ostalih stvorenja. Neka se sjeti svojih unutrašnjih manjkavosti i tajnih sramota za koje ne zna niko osim Allaha i niko ih ne može od Njega sakriti. One se iskupljuju pokajanjem, stidom i strahom.

- Kada se okrene prema kibli, okrenuo je svoje lice od svih pravaca ka pravcu Allahove kuće. Usmjeravanje srca ka Allahu preče je od toga. Kao što se neće okrenuti prema

[179] Medaridžus salikine (1/522-525). Sažeto i prilagođeno.

Bejtullahu, osim ako će zanemariti sve ostale pravce, isto tako i srce se neće okrenuti ka Allahu osim ako zanemari sve ostalo.

- Kada klanjaču doneseš tekbir, neka tvoje srce ne laže tvoj jezik, jer ako u tvom srcu ima nešto veće od Allaha, onda si slagao. Čuvaj se da strasti kod tebe ne budu veće s dokazom davanja prednosti njima nad pokornošću Allahu.

- Kada budeš tražio utočište kod Allaha, znaj da je traženje utočišta, ustvari, Allahovo okrilje. Ako svojim srcem ne potražiš sklonište tvoje riječi su besmislene. Nastoj da shvataš ono što učiš. Budi prisutan i shvataj srcem kada učiš: "El-hamdu lillahi rabbil-alemin" (Zahvala pripada Allahu Gospodaru svih svjetova). Nastoj osjetiti njegovu blagost pri učenju: "Er-Rahmanir-Rahim" (Milostivom, Samilosnom), Njegovu veličinu kada izgovaraš: "Gospodaru Sudnjeg dana". To se odnosi na sve što učiš u namazu.

- Nastoj pridobiti osjećaj skromnosti na ruku' (pregibanje)

- Na sedždi donesi osjećaj poniznosti, jer si svoju dušu stavio na njeno mjesto i vratio si drugorazredno prvorazrednom, tj. vratio si se zemlji od koje si stvoren.

- Shvataj značenja zikrova sa slašću.

- Znaj da je izvršenje namaza uz ove uvjete uzrok čistoće srca od hrđe i razlog dobivanja svjetlosti u srce kojim blista veličina Obožavanog i kojim saznaješ Njegove tajne. To ne mogu shvatiti osim znalci! A onaj koji formalno stoji u namazu bez ovih značenja, ništa ne saznaje nego se njegovo postojanje negira![180]

---

[180] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine (28-29).

OSMI POVOD

(Osamljivanje prilikom Allahovog spuštanja na zemaljsko nebo (u posljednjoj trećini noći) radi obraćanja Allahu i učenja Njegovih ajeta. Stajanje srcem i lijepo ponašanje pred Njim u ibadetu. Sve ovo treba biti okrunjeno pokajanjem i traženjem oprosta)

Ovo je jedan od najuspješnijih povoda ljubavi, jer je najistinitiji znak lijepog ponašanja u ibadetu.

Allah Uzvišeni pohvalio je one koji noću bdiju riječima: **"Bokovi njihovi postelja se lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju." (Es-Sedžde, 16)** Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je ova dva ajeta Muazu, r.a., prilikom odgovora na njegovo pitanje: "Obavijesti me o djelu koje će me uvesti u Džennet i udaljiti od vatre?" U hadisu spominju se riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Hoćeš da te uputim na vrata dobra? Post je zaštita, milostinja (sadaka) poništava grijeh kao što voda gasi vatru. Namaz čovjeka u sredini noći. Zatim je proučio: **"Bokovi njihovi postelja se lišavaju."**, sve do riječi: **"Niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."**[181]

[181] Izvor hadisa spomenut je ranije.

Riječi ajeta općenite su za svaki vid ibadeta i dove u noći. Međutim, Vjerovjesnik, s.a.v.s., posebno je izdvojio klanjanje čovjeka u posljednjem dijelu noći. Noćni namaz jedan je od najvrednijih dobrovoljnih (nafila) namaza. Tako Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Najbolji namaz poslije propisanog jeste noćni namaz."[182]

Ali, ovo ne sprečava ulazak drugih ibadeta po vrijednosti u općenito značenje ajeta. Ibn Redžeb, Allah mu se smilovao, kaže: "Allah je pohvalio one čiji se bokovi lišavaju postelja radi Njegovog prizivanja. To obuhvata svakog onog koji ostavi san noću radi Allahovog spominjanja i dove. U to ulazi onaj koji klanja akšam i jaciju, te onaj koji čeka jaciju namaz i ne spava sve dok je ne klanja, a posebno ako je u potrebi za snom, te borba protiv duše za odgađanje sna radi izvršenja obaveze. Vjerovjesnik, s.a.v.s., onima koji su čekali jaciju namaz rekao je: "Vi ste neprestano u namazu dok čekate obavljanje namaza."[183]

U ovo ulazi ko odspava a zatim noću ustane iz sna da bi klanjao. Ovo je apsolutno najbolja vrsta dobrovoljnog namaza. Vjerovatno se ovdje svrstava i onaj koji ostavi san nastupanjem zore i krene obaviti sabah-namaz, a posebno ako ga san nastoji savladati."184

Oni koji su budni u noći (radi ibadeta) bez sumnje zaslužni su ljubavi. Oni su čak i najčasniji ljudi koji zaslužuju ljubav. Njihovo stajanje noću pred Allahom objedinjuje im najsvjetlije povode ljubavi koji su već spomenuti i koji će biti spomenuti.

- Oni ne uče samo Kur'an nego klanjajući razmišljaju o njemu i bivaju skrušeni.

---

[182] Muslim (1163, 2/821)

[183] Dio hadisa kojeg prenosi El-Buhari (647, 2/154); Muslim (5640, 1/442) Tekst hadisa je Muslimov.

[184] Džami'ul-ulumi vel-hikemi (2/143).

- Svojim stajanjem približavaju se Allahu najboljim dobrovoljnim djelom.

- Njihovo ustajanje iz postelja radi Allahovog spominjanja noću bit će veći razlog da ga spominju danju.

- Njihovo ustajanje dokaz je davanja prednosti Allahovoj ljubavi nad vlastitim željama.

- Namazom u svojim srcima iščitavaju Allahova imena i svojstva i šetaju njihovim vrtovima.

- Tokom svoga učenja razmišljaju o Allahovim darovima, dokazima Njegove dobrote, dobročinstva i blagodati prema ostalim stvorenjima.

- Oni ne stoje na ovim mjestima u dubokoj noći dok su drugi ljudi u dubokom snu, osim slomljenih srca pred Uzvišenim.

Upućenost na ovo stajanje upućenost je na osamljivanje s njihovim Gospodarem prilikom Njegova spuštanja, radi sašaptavanja s Njim i čitanja Njegova govora.

Oni koji obavljaju namaz u noći postigli su oko tri četvrtine povoda ljubavi.

Zato, nije se čuditi da se Povjerenik nebesa, Džibril, a.s., spušta Povjereniku Zemlje Muhammedu, s.a.v.s., i govori: "Znaj da je čast i ponos vjernika njegovo noćno klanjanje... i neovisnost o ljudima."[185] Noćni namaz čast je za one koji ga obavljaju, jer oni u njemu traže dostojanstvo i Allahovo zadovoljstvo u najtežim trenucima. Noćni namaz najteža je pokornost. Zato im se daju znakovi Allahove počasti u vidu svjetla u srcima, na licima, u životu i smrti kao nagrada za dugo stajanje u tminama noći pred Allahom.

[185] Hadis je predaja Sehla ibn Sa'da, Džabira ibn Abdullaha i Alijja ibn Ebi Taliba, neka je Allah njima zadovoljan. Prenosi ga Et Taberani u El Evsatu (1/61/2); El-Hakim (4/2324). On ga je ovjerodostojio i u tome se Ez Zehebi slaže. El Albani kaže da je ovaj hadis ispravan s mnoštvom puteva predanja. Es-Silsiletus Sahiha, (831, 2/505)

Hasen el-Basri, Allah mu se smilovao, kaže: "Nisam od ibadeta ništa teže našao od namaza u dubokoj noći." Rečeno mu je: "Šta je s onima koji noću obavljaju namaz, jer su oni najljepših lica?" Rekao je: "Oni su se osamili sa Milostivim, pa ih je obavio Svojom svjetlošću." Ebu Sulejman Ed-Darani, Allah mu se smilovao, kaže: "Oni koji noći provode u ibadetu osjećaju veću slast nego oni koji ih provode u igri i zabavi. Da nije noći ne bih volio ostati na ovom svijetu."

Ed-Dahhak kaže: "Sustigao sam ljude koji se stide Allaha u crnini ove noći zbog dužine ležanja."[186]

Pošto je ovo počast stajanja i stepen onih koji stoje pred Allahom, neka onda nemarni, lijeni i zbunjeni, poput nas, ustanu da se priključe povorci časti prije nego što put nestane i vrata se zatvore.

Uz teškoću ovoga ibadeta, on, iz Allahove milosti, ima povode koji ga olakšavaju, osobine koje ga pojednostavljuju duši koja se prepušta brzom i prolaznom i zaboravlja na vječni i (malo) odgođeni rahatluk.

Ako se neko od nas želi priključiti povorci onih koji vole Allaha i koji su voljeni od Allaha, neka požuri Njegovom zadovoljstvu i neka svoju iskrenu i ispravnu namjeru učini prvorazrednim koracima. Neka traži pomoći od Allaha, jer onaj ko je od Njega zatraži, Allah će ga i pomoći.

Kreni, brate u ime Allaha, da prihvatiš ovaj recept od vrsnog doktora koji posjeduje znanje o srcima, koji je pobožni učenjak i savjetodavac, koji i mene i tebe savjetuje kako potaći dušu na put u kojem nam je spas i život. Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Znaj da je noćni namaz težak, osim ko bude upućen na njegovo obavljanje s olakšanim uvjetima. Neki povodi su vanjski, a neki unutarnji.

---

[186] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine (str. 60-62)

➢ Što se tiče vanjskih, oni su: Da čovjek mnogo ne jede. Neki su govorili: "O skupino Allahovih murida, ne jedite mnogo, ne pijte mnogo jer ćete mnogo spavati i tako mnogo i izgubiti!"

- Da se ne zamara teškim poslovima danju.

- Da ne izostavlja kajlulu (spavanje poslije podneva), jer ona pomaže u ustajanju na noćni namaz.

➢ Unutarnji su: da izbjegava grijehe. Es-Sevri kaže: "Pet mjeseci mi je zabranjeno obavljanje noćnog namaza zbog grijeha koji sam počinio." Olakšavajuće okolnosti su:

- Preovladavajući strah koji prati srce uz kratkotrajno nadanje,

- Znanje o vrijednosti noćnog namaza.

- Najčasniji motiv za to je Allahova ljubav i jačina imana. Kada stane na namaz sašaptava se sa svojim Gospodarem, da zna da je On prisutan i da ga gleda. Takvo sašaptavanje podstiče ga na dugo stajanje (klanjanje).[187]

Pošto je noćni namaz čast vjernika, oni koji ga obavljaju imaju stepene. Pogledaj svoje stanje, Allah se i tebi i meni smilovao, i svoj stepen časti? Ako se nađeš na najvišim stepenima, onda zahvali Allahu. A ako se nađeš na srednjim, onda traži pomoći od Allaha. Ako se nađeš na najnižim, onda traži oprost od Allaha. Ako sebe vidiš izvan ovih stepena, onda reci: *"Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo"* i *"Nema stanja niti kretanja osim uz pomoć Allaha."*

Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Oživljavanje (bdjenje) noći po stepenima:

Prvi: Da probdije (klanjajući) cijelu noć. To se prenosi od više prethodnika.

Drugi: Da probdije u ibadetu polovinu noći. To se, također, prenosi od grupe prethodnika. Najbolji put za ovo jeste spavati prvu trećinu noći i posljednju šestinu noći.

---

[187] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine (str.61)

Treći: Da klanja trećinu noći. Potrebno je da spava prvu polovinu i posljednju šestinu noći. To je noćni namaz Davuda, a.s. U oba Sahiha prenosi se: "Najdraži namaz Allahu jeste Davudov, alejhisselam, namaz. Najdraži post Allahu jeste Davudov, a.s., post. Spavao bi polovinu noći, a klanjao trećinu, te ponovno spavao šestinu. Postio bi jedan dan a drugi ne bi postio.[188] San pri isteku noći jeste najbolji, jer s lica ujutro otklanja tragove pospanosti i umanjuje žutilo.

Četvrti: Da klanja šestinu ili petinu noći. Najbolje je to obaviti u drugoj polovini. Neki kažu: "Najbolja je posljednja šestina."

Peti: Ne pridržavati se ovih procjena, jer je to teško. Zatim to može činiti na dva načina:

1. Da klanja na početku noći sve dok ga san ne savlada i onda zaspi. Kada se probudi klanjat će, a kada ga san savlada zaspat će. Ovo je najžešća borba. Ovako je postupala grupa ispravnih prethodnika.

2. Da spava prvi dio noći, a kada dovoljno odspava, probudi se i klanja preostali dio.

Šesti: Da klanja četiri ili dva rekata. Preneseno nam je od Vjerovjesnika, s.a.v.s, da je rekao: "Klanjajte noću pa makar četiri, pa i dva rekata."[189]

U Sunenu Ebu Davuda Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ko se probudi noću, pa probudi i svoju ženu i tako zajedno klanjaju dva rekata, te noći bit će upisani od onih koji mnogo Allaha spominju i onih (žena) koje mnogo Allaha spominju."[190]

Ovo su putevi podjele noći. Neka rob odabere ono što mu je lahko. Ako mu je teško klanjati sredinom noći,

---

[188] El-Buhari (1131, 2/20); Muslim (189-190, 2/816). Tekst je El-Buharijev.

[189] Prenosi ga El-Bejheki u Šu'abul-Imanu (2945, 6/415). Hadis je mursel od El-Hasana, a njegov ostatak glasi: "Nema ukućana koji su poznati po namazu u noći, a da ih pozivač ne pozove: 'O ukućani, ustajte na namaz!'"

[190] Ebu Davud (1309, 2/74); Ibn Madža (1335, 1/423). El Albani ga je ovjerodostojio u Sahihu Sunena Ebu Davuda (1089, 1/223).

ne treba zapostaviti bdjenje između akšama i jacije, te dove na isteku noći, kako bi bio od onih koji klanjaju krajevima dana i noći. Ovo je sedmi stepen."[191]

Ako nema udjela u istrajnom obavljanju ni jednog od ovoga, neka bude ustrajan u obavljanju duha-namaza čije klanjanje danju dolazi na mjesto noćnog namaza. Vjerovjesnik, s.a.v.s., savjetovao je Ebu Hurejru, r.a., kao što je to rečeno u drugom povodu, da klanja duha-namaz, jer je noću bio zaokupljen učenjem hadisa.

Završavanje noćnog namaza pokajanjem i traženjem oprosta, osobina je onih koje je Allah pohvalio Svojim riječima: **"Noću su malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili." (Ez-Zarijat, 17-18)** Tj. na ovom svijetu činili su dobra djela zato što su noću kratko spavali. Klanjali su i odgađali traženje oprosta do praskozorja. Ibn Abbas kaže: "Nije im prolazila nijedna noć a da nisu u njoj bar nešto učinili." Mudžahid kaže: "Rijetko su noću spavali. Sve do zore su klanjali."[192] Ovo je jedan od dva komentara ovog ajeta. Ili su noću kratko lijegali i spavali. Hasan el-Basri kaže: "Borili su se klanjajući noćni namaz. Nisu spavali noću osim malog dijela. Bili su budni i bdjeli su do pred istek noći kada bi tražili oprosta."[193]

Prema vanjskom značenju, stepen ustrajnosti u ovom djelu (mislim na kratak san noću i povezano klanjanje do traženja oprosta na isteku noći, a zatim vezanje za sabah-namaz i zikr poslije njega) već je od davnih vremena nestao kod onih koji bi ga trebali obavljati. Međutim, možda Allah, Svojom velikom blagošću i milošću, primi nastojanja onih koji nisu na njihovom stepenu i uveća im nagradu za zalaganje. Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem kaže: "Neki čovjek iz Benu Temima je rekao: "O Ebu Usama! Jednu

[191] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine (str. 61-62).
[192] Tefsirut-Taberi (26/197).
[193] Tefsirut-Taberi (26/200).

osobinu ne nalazim kod nas! Allah je spomenuo ljude govoreći: **'Noću su malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili'**, a mi noću malo klanjamo!" Moj otac rekao mu je: "Blago onome koji legne kada zadrijema i poboji se Allaha kada se razbudi."[194]

Koga Allah uputi na budnost u posljednjem dijelu noći da klanja i traži oprost, upućen je na veliko i počasno svjedočenje. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Naš Uzvišeni Gospodar silazi svake noći na dunjalučko nebo kada preostane posljednja trećina noći, pa kaže: "Ko Me doziva, pa da mu se odazovem? Ko Me moli, pa da mu dadnem? Ko od Mene traži oprosta, pa da mu oprostim?"[195]

Onaj ko je upućen na stajanje pred Allahom, azze ve dželle, u ovom časnom vremenu zaslužuje pravu čast! A ko nije, ne bi trebalo da izostavi traženje oprosta bar u ovom vremenu. Allah Uzvišeni spominje osobine Svojih dobrih robova, pa kaže: **"I oni koji oprosta traže u praskozorje." (Ali Imran, 17)**

Oni provode ove trenutke u pokornosti tražeći oprost. Ako je traženje oprosta praćeno nekom od pokornosti sigurno je veći razlog da bude primljeno. Namaz je najljepša pokornost. Zato su učenjaci rekli: "Kada god se traženje oprosta nađe u nekom namazu, to je bolje."[196]

Pošto je traženje oprosta pohvalno u svim vremenima, u vremenu isteka noći najbolje je, svejedno tražio se oprost za sebe ili za drugoga.

Navodi se da je Ja'kub, a.s., govoreći sinovima: **"Ja ću za vas tražiti oprosta od mog Gospodara." (Jusuf, 8)**, to odgodio do pred nastupanje zore.

Raznoliki su izrazi komentatora Kur'ana i njihovih prosudbi u pogledu pojašnjenja tajni i koristi zbog kojih je traženje oprosta na isteku noći posebna vrijednost i počast.

---

[194] Tefsir Ibn Kesir (7/394).
[195] El-Buhari u Sahihu (7494); Fethul-Bari (13/473); Muslim (168, 1/521).
[196] Tefsir Ibn Kesir (7/395).

Oni koji to čine zaslužuju da ih Allah pohvali u Svojoj knjizi. Učenjaci spominju sljedeće:

1. To je vrijeme silaska Gospodara snage i dostojanstva, kao što se navodi u hadisu. Uzvišeni kaže: "Ko Me doziva, pa da mu se odazovem? Ko Me moli, pa da mu dadnem? Ko od Mene traži oprosta, pa da mu oprostim?"

Ibn Kesir, Allah mu se smilovao, smatra da su to vrijedne tajne ovog perioda dana. On to dokazuje prethodnim hadisom kada komentariše riječi Uzvišenog: **"I oni koji oprosta traže u praskozorje." (Ali Imran, 17)**

2. Ibadet je teži za dušu u to vrijeme. Ne mogu ga obavljati osim oni koji su iskreni. Pošto je nagrada shodna obimu teškoće, ukoliko se ispune uvjeti, onaj koji radi Allaha ustaje u ovom vremenu dok se drugi odmaraju i spavaju, nesumnjivo posjeduje veliku vrijednost i nagradu.

Ebus-Su'ud kaže: "Određivanje posljednjeg dijela noći za traženje oprosta jeste zbog dove koja u tom dobu ima veće izglede da bude primljena. Ibadet je tada teži, duša čišća, a bojažljivost zastupljenija, posebno kod onih koji se naročito zalažu."[197] Ovo je vrijeme zaborava i slasti sna. Nastojanje roba da budan prisustvuje i traži oprosta te donosi pokajanje, ukazuje na njegovu svjesnost i revnost. El-Kasimi, Allah mu se smilovao, kaže: "Mudrost određivanja isteka noći za traženje oprosta ogleda se u tome što je to vrijeme nemara ljudi kada se izlažu povjetarci Milostivog i blagosti Uzvišenog. Tada je ibadet najteži, nijet iskren, a želja postojeća uz Njegovu blizinu, te'ala ve tekaddese, Svojim robovima."[198]

Prenosi se od El-Hasena da je Lukman rekao svome sinu: "O sinko, ne budi slabašniji od pijetla koji doziva u posljednjem dijelu noći, a ti spavaš u svojoj postelji."[199]

---

[197] Tefsiru Ebis-Su'ud (Iršadul-aklis-selimi ila mezaja el-Kitabil-Kerimi) (2/16)
[198] Mehasinut-te'vil od El-Kasimija (4/809).
[199] Prenosi ga El-Begavi u svom tefsiru. Pogledaj Mealimut-Tenzil (2/17). Valorizacija Osmana Damirijje i dr.

3. Ono što se može priključiti prethodnoj koristi jeste da je ovo vrijeme, vrijeme čistoće duše i prekida njene okupacije životnim pitanjima.

Sejjid Qutb, Allah mu se smilovao, kaže: "Traženje oprosta u vremenu prije nastupanja zore, poslije ovoga svega, baca prostranu, duboku i rosnu sjenu. Riječ (el-eshar) u suštini ocrtava sjenu ovog perioda noći prije pojave zore. To je period kada je atmosfera čista, blaga i smirena. U njoj naviru ideje i zarobljene misli. Kada im se priključi traženje oprosta, te sjene natkuče se na svijet duše i unutrašnji osjećaj postojanja. Duša čovjeka i kosmosa susretnu se na putu ka Stvoritelju kosmosa i čovjeka."[200]

4. Od mudrosti traženja oprosta u ovom periodu jeste da ono dolazi nakon zalaganja u pokornosti, tj. noćnog namaza. Davanje prednosti zahvali Allahu na uputi u ovoj pokornosti, traženje njenog uslišavanja i traženje oprosta može biti zbog pojave nemara ili kakvih primjesa. Zato davanje ove prednosti odgovara ovom samom periodu. Er-Razi kaže: *"I oni koji oprosta traže u praskozorje"* aludira da su oni ibadet činili i zalagali se. Željeli su da njihova djela budu veća i iskrenija, pa su tražili oprosta za taj nemar. Ovo je životni put plemenite osobe koja dolazi sa najboljim oblicima plemenitosti, smatra ih malenim i izvinjava se za nemar."[201]

Pošto traženje oprosta ulazi u općeniti istigfar, ne uzimajući u obzir ono što bi od nemara moglo umanjiti prethodnu pokornost, ova dova u obliku traženja oprosta odgovarajuća je za ovo vrijeme. Njoj prethodi pokornost i ibadet koji otvaraju vrata za uslišavanje potreba. Noćni namaz jeste poput uvoda pred traženje, sašaptavanje i poniznost pred Časnim i Uzvišenim Davaocem blagodati."[202]

---

[200] Fi Zilalil-Kur'an, Sejjid Qutb (1/376).
[201] Et-Tefsirul-Kebiru od Er-Razija (28/203).
[202] Pogledaj "Poglavlje o traženju oprosta i ponašanju prilikom traženja oprosta" u magistarskom radu pod naslovom "Pokajanje i traženje oprosta u Kurani-kerimu" Behauddin Akil.

DEVETI POVOD

(Druženje s onima koji vole Allaha i sa iskrenima. Uzimanje najljepših izraza njihova govora kao što se probiru najljepši plodovi. Ne govori osim kada vidiš da je korisnije govoriti nego šutjeti i kada znaš da ćeš time poboljšati svoje stanje i koristiti drugima)

Ovdje je Ibnul-Kajjim, Allah mu se smilovao, ljubav iskrenih ljubitelja Allaha i druženje s njima učinio jednim od zahtjeva Allahove ljubavi. Ovo nije čudno, jer time je radost data ljudima koji imaju ljubav putem Objave. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Allah, azze ve dželle, kaže: 'Moja ljubav obavezna je prema onima koji se vole u ime Mene. Moja ljubav obavezna je prema onima koji se druže u ime Mene. Moja ljubav obavezna je prema onima koji se posjećuju u ime Mene.'"[203]

Prenosi Ebu Hurejra, r.a., od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Jedan čovjek posjetio je svoga brata u drugom mjestu, pa je Allah na njegovom putu postavio meleka. Kada mu je prišao, melek je upitao: 'Gdje ćeš?' On je odgovorio: 'Želim ići mome bratu.' Reče: 'Imaš li kakvu

[203] Ahmed u Musnedu (4/386 i 5/229); Malik u Muvettau (16, 2/953). El-Albani kaže da je vjerodostojan. Pogledaj Miškatul-Misbah (3/1395, 5011).

stvar koju bi popravio i da li zbog nje njemu ideš?' On odgovori: 'Ne, osim što sam ga zavolio u ime Uzvišenog Allaha.' Melek reče: 'Ja sam Allahov izaslanik koji te obavještava da te Allah voli kao što si svoga brata zavolio u ime Njega.'"[204]

Ljubav muslimana prema svome bratu u ime Allaha plod je iskrenog imana i lijepog ponašanja. To je zaštitna mreža kojom Allah čuva srce roba i u njemu učvršćuje iman kako ne bi nestao ili oslabio. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Najčvršća veza islama jeste da voliš u ime Allaha i da mrziš u ime Allaha."[205]

Oni koji se odabiru za društvo i za ljubav, u svom druženju moraju imati interese koji čovjeku koriste u njegovoj vjeri, dunjaluku i Ahiretu. Zato je njihov odabir jedan od teških zadataka za koje je potrebna posebna uputa. Nije ispravno da pronicljiv čovjek povjeruje u sve što se pred njim nađe. Čovjek vrši utjecaj ali i potpada pod tuđi utjecaj. Loš odabir prijatelja odvede ga na put propasti. Razočarenje i zabrinutost bliske su onima koji imaju loš odabir posla, supruge ili komšiluka.

Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, kaže: "Čovjek ne treba zanemariti odabir onih koji su ispravni za druženje. Društvo ima krajnji utjecaj na čovjeka. Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Čovjek je na vjeri svoga druga, neka svako od vas pogleda s kime se druži."[206]

Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Onaj koji utječe na društvo mora imati pet osobina: Da bude pametan, lijepog ponašanja, da ne bude grješnik, novator, da ne hlepi za dunjalukom...

---

[204] Muslim (38, 4/1988).

[205] Et Taberani u El-Kebiru (11537); Ibn Ebi Šejbe u El Imanu (110). El-Albani kaže da je vjerodostojan u Silsili. (3046, 3/917).

[206] Ebu Davud (4833, 5/168); Et Tirmizi (2379, 7/111) kaže: Hadis je hasen garib. El-Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Sunena Ebu Davuda (4046, 3/917)

Pamet je kapital. Nema dobra u druženju s glupacima koji ti možda žele korist, ali ti na kraju naštete. Pod pametnim mislimo na onoga koji, sam ili putem pojašnjenja, shvata stvari onako kako su i postavljene.

Lijepo ponašanje je neophodno. Možda pametnog čovjeka savlada srdžba ili strast i pokori se prohtjevima. Zato nema dobra u druženju s njim.

Otvoreni grješnik ne boji se Allaha. Ko se ne boji Allaha Uzvišenog nismo sigurni od njegove prijevare niti smo u njega pouzdani.

Druženjem s novatorom plašimo se slijeđenja njegove novotarije (bid'ata).[207]

Pohlepnog za dunjalukom vjernik je dužan izbjegavati, a njih je deset vrsta. Oni ga podstiču na traženje, skupljanje i škrtarenje materijom. To ga udaljava i presijeca njegovo traženje spasa i traženje društva dobrih koji će ga uputiti na traženje Ahireta.

U kome se sastave ove osobine, on ne samo da će se okoristiti svojim društvom na dunjaluku, već će se s njime uzdići na Ahiretu. U ovom kontekstu gleda se na riječi ispravnih prethodnika: "Imajte mnogo prijatelja, jer će svaki vjernik imati pravo zalaganja za druge na Sudnjem danu."[208]

Ova izreka može se potvrditi i hadisom koji se spominje o šefa'atu (zalaganju). Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Zalagat će se vjerovjesnici, meleki, vjernici. Silni (Allah) reći će: "Preostalo je Moje zalaganje! Pa će uzeti šaku (ljudi) iz vatre..."[209]

Možda će roba na Ahiretu snaći nesreća koja će ga odvesti u vatru zbog njegova nemara, pa će iz nje izaći s prijateljem vjernikom kojeg je imao na dunjaluku, kojem

[207] Muhtesaru Minhadžil-Kasidine (str. 91-92)
[208] IBID, str.91.
[209] El Buhari (7439); Fethul-Bari (13/431); Muslim (302, 1/167).

će Allah primiti zalaganje za svog druga. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Kada Allah spasi vjernike od vatre i oni budu sigurni, zalaganje jednog od vas za svog prijatelja zbog istine na dunjaluku nije teže od zalaganja vjernika kod svoga Gospodara za svoju braću koji su uvedeni u vatru. Govorit će: "Gospodaru naš, naša braća su s nama klanjala, s nama su postili, hadž obavljali, pa si ih Ti uveo u vatru! Reći će: 'Idite i izvadite one koje od njih prepoznate!' Doći će im, pa će ih prepoznati po licima. Vatra neće jesti njihova lica. Nekima će vatra stići do polovine potkoljenica, a nekima do nožnih članaka. Izvući će ih i reći: 'Gospodaru naš, izvukli smo one koje si nam naredio!' On će reći: 'Izvadite iz vatre svakog ko ima imana u srcu koliko je težina jednog zlatnog dinara, zatim one u čijim srcima ima imana koliko je pola zlatnog dinara, a zatim one u čijim srcima ima imana koliko je težina zrna gorušice.'"[210]

Uz ovo, ima još mnogih velikih koristi druženja s voljenima i iskrenima na dunjaluku.

Omer ibn el-Hattab, r.a., kaže: "Pridržavaj se iskrene braće, živjet ćeš među njima. Oni su ukras u obilju i opskrba u iskušenju. Stanje svoga brata gledaj na najljepši način sve dok ti ne dođe ono što te od njega udaljava. Izbjegavaj svog neprijatelja, a čuvaj se prijatelja osim onoga koji je povjerljiv. Nije povjerljiv osim onaj koji se boji Allaha. Ne druži se sa grješnikom, jer ćeš od njega naučiti griješenje. Ne otkrivaj mu svoju tajnu! Zatraži savjet za svoj problem od onih koji se boje Allaha Uzvišenog."[211]

Ibnul-Kajjim nabrojao je druge koristi vjerovanja, odgoja i morala koje se mogu uzeti iz druženja s onima koji nose ljubav u ime Allaha i koji su iskreni:

---

[210] Ibn Madža (60, 1/23) El-Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Sunena Ibn Madže (51, 1/16).
[211] Sifetus-safve (1/120).

Učenjaci su spomenuli šest osobina kao koristi iz druženja s njima:

- to druženje vodi te iz sumnje u uvjerenje;
- iz pretvaranja u iskrenost;
- iz zaborava u spominjanje Allaha;
- iz želje za dunjalukom ka želji za Ahiretom
- iz oholosti u skromnost;
- iz zatvorenosti ka savjetovanju.

Ako su druženja s onima koji vole u ime Allaha pohvalna, onda su najodabranija druženja, ustvari sijela odabranih ljudi koji vole u ime Allaha. Pod njima mislimo na učenjake i praktikante islama. Druženje s učenjacima vrtovi su u kojima se mogu ubrati najljepši plodovi govora. U njima se stječe znanje i u njima se traži lijepo ponašanje i mudrost. Onaj koji im prisustvuje treba paziti na adabe i kodeks, jer bi ih onaj koji želi znanje morao posebno imati na umu.

Naučavanje ima šest stepena. **Prvi je:** Lijepo pitati. **Drugi:** Lijepo pratiti i slušati. **Treći:** Lijepo shvatati. **Četvrti:** Pamtiti. **Peti:** Druge podučavati. **Šesti:** To su plodovi, tj. postupanje po znanju i pridržavanje njegovih granica.

Zabrana i lišenost znanja bivaju na šest načina: **Prvi:** Ne pitati. **Drugi:** Loše pratiti i slabo slušati. **Treći:** Pogrešno shvatati. **Četvrti:** Ne pamtiti. **Peti:** Neširenje i nepodučavanje drugih. Onog ko pohrani znanje i ne širi ga, Allah će iskušati zaboravom tog znanja i to mu je ravnomjerna kazna. **Šesti:** Nepraktikovanje naučenog. Postupanje po naučenom obavezuje ponavljanje, razmišljanje i razmatranje. Kada zapostavi djelovanje na temelju znanja, onda ga i zaboravi.

Neki prethodnici rekli su: "Pomagali smo se pri pamćenju znanja njegovim praktikovanjem." Neki su govorili: "Znanje poziva djelo ako mu se djelo odazove, a ako ne, onda znanje otputuje. Ništa neće povećati i donijeti više znanja od njegovog praktikovanja."[212]

[212] Gizaul-elbab (Šerhu menzumetil-Adab). Od Es-Sefarinija (1/43-44)

Prethodnici su bratstvo u ime Allaha smatrali jednom vrstom velike blagodati. Vidjeli su da je za nju potrebna posebna praktična zahvala, a to je čuvanje bratstva, a šta je njima pa to ne vide? Allah Uzvišeni kaže: **"I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji." (Ali Imran, 103)**

Allah je u objavljenoj Knjizi svoju milost izlio nad vjernicima putem blagodati bratstva. Spomenuo ga je dva puta u ajetu. Zato je Omer ibnul-Hattab, r.a., smatrao blagodat druženja i sjedenja s dobrim ljudima jednom od tri velike blagodati. Da nije nje, ne bi volio ostanak na dunjaluku. On kaže: "Da nije tri stvari već bih volio da sam susreo Allaha: da nije spuštanja čela Allahu (sedžde), da nije sijela s kojih se uzima lijep govor, kao što se ubiru lijepi plodovi, i da nije kretanja na Allahov put, azze ve dželle."[213]

Imam En-Nevevi, Allah mu se smilovao, prenosi od jednog pobožnjaka, Ibrahima el-Havvasa, da je rekao: "Lijek za srce jeste u pet stvari: Učenju Kur'ana s razmišljanjem, praznom stomaku, noćnom namazu, skrušenosti na isteku noći i druženju s dobrim ljudima."[214]

Pošto čovjek putem druženja s onima koji vole Allaha i koji su iskreni, traži put do pobjede i spasa, u puteve spasa ulazi i pomno slušanje i nada za okorištavanje u vremenu kada je šutnja poželjna. U hadisu od Abdullaha ibn Amra ibnul-Asa od Vjerovjesnika, s.a.v.s., prenosi se: "Ko šuti, bit će spašen"[215] Kada prevagne osjećaj da je korisnije šutjeti, u šutnji je onda korist. A koja je korist kojoj se nadamo bolja od spasa od vatre?

Vatra će se užariti s onima koji ne znaju šutjeti u prilikama u kojima je lijepo da čovjek šuti. Allahov Poslanik,

---

[213] Huljetul-evlija (1/51).
[214] Et-Tibjan fi adabi hameletil-Kur'an (str. 46)
[215] Et-Tirmizi u Sunenu (2503, 7/192); Ahmed (2/159, 177); Ed-Darimi (2/299). El-Albani u Silsili kaže da je vjerodostojan. (536, 2/62).

s.a.v.s., kaže: "Rob izgovori jednu riječ o kojoj dobro ne razmisli i s njom se strovali u vatru na većoj udaljenosti nego što je između istoka i zapada."[216]

Ali, kako će rob znati da postoji ili ne postoji korist govora...?

Odgovor je spreman u hadisu Ummu Habibe, r.a., u kojem Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: "Govor sina Ademova (čovjeka) je protiv njega, a ne za njega, osim da naređuje dobro ili zabranjuje zlo, te spominje Allaha, azze ve dželle."[217]

Oko ove tri stvari kruži priča i govor onih koji imaju iman, jer iman od njih zahtjeva da govore dobro, da pomno slušaju i šute kada se iz govora ne nada dobru. Oni time zadobivaju ispravnost i ubiru lijepi plod na dunjaluku i Ahiretu. Junus ibn Ubejd kaže: "Nisam vidio nijednog čovjeka kako govori s razmišljanjem, a da to nije bio povod ispravnosti njegovih ostalih djela."[218]

Jahja ibn Ebi Kesir kaže: "Neće biti ispravan govor čovjeka, a da nećeš to vidjeti i u njegovim ostalim djelima. A nikada nije govor čovjeka bio neispravan, a da to nisi vidio u njegovim ostalim djelima."[219]

Pogledaj kako se govor vezao za vjerovanje, pa je iman postao motiv čovjeka da govori ili ne govori!

Nećeš naći narod čiji su govor i šutnja određeni čvrstim zakonom, osim sljedbenika ove velike vjere. Ibn Redžeb el-Hanbeli kaže: "Njegove riječi (Neka govori dobro ili neka šuti) naredba su da se govori dobro i prešuti ono što ne ulazi u dobro. Ovo ukazuje da ne postoji govor koji bi bilo jednako reći ili prešutjeti. Nego, govor može biti dobar i stoga je naređen, ili nije dobar, pa je naređeno da se prešuti."[220]

---

[216] El-Buhari (6478); Fethul Bari (11/314).
[217] Prenosi Ibn Ebid-Dunja u knjizi ("Es-Samt" Šutnja) (60, 653).
[218] IBID.
[219] Prenosi Ebu Ne'im u El-Hulji (3/68).
[220] Džami'ul-ulumi vel-hikem od Ibn Redžeba (1/336).

Osobina dobrog govora ogleda se u savjetu Ibnul-Kajjima o devetom povodu u kojem se sada nalazimo: "Ne govori osim kada vidiš da je korisnije govoriti nego šutjeti i kada znaš da ćeš time poboljšati svoje stanje i korist drugima."

Ovo zahtjeva veoma osjetljiva čula i budne emocije, jer ako se sablja jezika ne stavi u korice, nasumice će oštetiti sve oko sebe, a možda i uništiti njenog vlasnika. Haris el-Muhasibi, Allah mu se smilovao, kaže: "Boj se brate svoga jezika više nego što se plašiš divlje zvjeri koja ima mogućnost da te se domogne. Čovjek, ukoliko je vjernik, ako bude ubijen od divljih zvijeri nagrada mu je Džennet. Kazna onoga koga ubije njegov jezik je vatra, osim da mu Allah oprosti. Čuvaj se brate nepromišljena govora jezikom, jer je on krvožedna zvijer, a prva žrtva njegov mu je vlasnik. Čvrsto zatvori vrata govora od sebe i ne otvaraj ih osim kada je to neophodno. Čuvaj se i uzimaj od govora koliko potreba od tebe nužno traži, a onda zatvori vrata. Čuvaj se nemara u tome, predugog pričanja i preopširnog govora, pa da propadneš."[221]

Nužda čuvanja jezika povećava se na nejasnim mjestima, sumnjivim situacijama i vremenima smutnje kada je šutnja spas, a nedaća se veže za govor. Neki čovjek rekao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "'Šta je spas?' On je odgovorio: 'Čuvaj svoj jezik, pridržavaj se kuće i plači nad svojim grijehom!'[222] Čovjek mu je rekao: 'Za koju stvar se kod mene najviše plašiš?' On je odgovorio: 'Ovoga!' Pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzeo za svoj jezik."[223]

Ibn Redžeb kaže: "Odavde se zna da ono što od govora nije dobro, bolje ga je prešutjeti nego govoriti, osim

---

[221] Adabun nufusi od Ebu Abdullaha el-Harisa ibn Eseda el-Muhasibija (str.36).
[222] Et Tirmizi (2408, 7/128) On kaže da je hadis sahih-hasen. El-Albani kaže da je vjerodostojan u Sahihu Et-Tirmizija (1961, 2/287)
[223] El-Bejheki u Sunenu (2/153); Et-Tirmizi u El Edebu (485).

da za tim postoji opravdana potreba. Prenosi se od Ibn Mes'uda da je rekao: "Čuvajte se prekomjernog govora. Dovoljno je čovjeku govoriti koliko mu nalaže potreba." Od En-Nehaija prenosi se da je rekao: "Ljudi propadaju zbog viška imetka i viška govora!" Također, govor za kojim nema potrebe uzrokuje okorjelost srca, kao što Et-Tirmizi prenosi od Ibn Omera s lancem prenosilaca koji seže do Poslanika, s.a.v.s.: "Nemojte mnogo pričati osim Allahovog zikra. Mnogo pričanja osim Allahovog spominjanja ukrućuje srce. Najudaljeniji ljudi od Allaha jesu oni okorjelih srca."[224]

Nema sumnje da su oni koji se vole, posjećuju, darivaju i zajedno sjede u ime Allaha, Allahovi štićenici – evlije. Oni su njegovi voljeni i iskreni prijatelji. A kako da ne! O njima se, dok su još na zemlji, priča među nebeskim skupovima zbog ljubavi u ime Allaha.

Omer ibnul-Hattab, r.a., rekao je: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Od Allahovih robova ima ljudi koji nisu ni vjerovjesnici ni šehidi, zavide im i vjerovjesnici i šehidi na njihovoj poziciji kod Allaha, azze ve dželle!' Rekoše: 'Allahov Poslaniče, a ko su oni?' On odgovori: 'To su ljudi koji su se zavoljeli u ime Allaha bez rodbinskih veza i imetka kojeg međusobno daju. Tako mi Allaha, njihova lica uistinu su svjetlo i oni su na svjetlu. Ne plaše se kada se ljudi plaše i ne žaloste se kada su ljudi tužni.' Zatim je proučio ovaj ajet: **'Neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali.'" (Junus, 62)**[225]

[224] Et-Tirmizi (2413, 7/130). Hadis je hasen garib.
[225] Et-Tirmizi (2391, 7/119); Ebu Davud (3527); Ibn Hibban (573); Ebu Ne'im u El-Hulji (1/5) El-Albani kaže da je vjerodostojan u El-Miškatu (5012, 3/1396).

DESETI POVOD

(Udaljavanje svega što stoji kao prepreka između srca i Allaha, azze ve džellc)

Ako čovjek želi Allahovu ljubav, onda ne može očuvati srce ispravnim od svake manjkavosti, mahane i pokvarenosti ukoliko je to u suprotnosti s onim što Allah voli.

Kada se srce pokvari, čovjek neće naći koristi u njegovoj popravci putem dunjalučkih stvari. Neće naći korist ili zaradu na drugom svijetu. Uzvišeni kaže: **"Na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti" (Eš-Šu'ara, 88)**

Allahov Poslanik, s.a.v.s., u svojoj bi dovi govorio: "I molim te za ispravno srce."[226]

Da bi srce ostalo ispravno i zdravo neophodno je okititi ga nekim i izbaciti neke stvari iz njega. Od stvari kojima je potrebno okititi srce jeste neprestani osjećaj velikih značenja vjerovanja i nastojanje imati na umu njegove velike istinite činjenice. Muhammed ibn Sirin, Allah mu se smilovao, spominje nam značenja kojima srce ostaje životno. Ovim značenjima srce dobija epitete ispravnosti. On kaže:

[226] Et-Tirmizi (3004, 9/112); En-Nesai u Poglavlju zaborava (es-sehv) /61; Ahmed u Musnedu (40/123, 125).

"Ispravno srce jeste ono koje zna da je Allah istina, da će Sudnji dan bez sumnje doći i da će Allah proživjeti ljude iz kaburova."[227] Nemojmo misliti da ovim značenjima prisutnim u srcu mogu prići neke mahane ili bolesti. Ko Allaha istinski spozna, ima uvjerenje u Ahiret i bude radio za ono što dolazi poslije smrti, takav nesumnjivo posjeduje zdravo srce. Bolesti se počinju uvlačiti u srce kada ove istine, ili dio njih, počnu izmicati. Tada srce neće biti zdravo nego postaje bolesno zbog strasti ili sumnji, ili zbog oboje. To je stanje licemjernog srca. Se'id ibnul-Musejjib, Allah mu se smilovao, kaže: "Zdravo srce jeste ispravno srce. To je srce vjernika, jer je srce munafika (licemjera) bolesno. Uzvišeni kaže: **"U njihovim je srcima bolest..." (El-Bekare, 10)**

Ibn Redžeb el-Hanbeli, Allah mu se smilovao, kaže: "Zdravo srce lišeno je svih mahana i pokudenosti."[228]

Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, ima drugi koncizan odabir značenja zdravog srca, pa kaže: "Ono je čisto od svega mimo Allaha, ili mimo ibadeta Allahu, ili mimo Allahovog htijenja, ili mimo Allahove ljubavi."[229]

Možda ovo najbliže pojašnjava ono što je Ibnul-Kajjim rekao: "Udaljavanje svakog razloga koji stoji kao prepreka između srca i Allaha, azze ve dželle."

Od Allaha udaljava svaki put koji vodi jednim od troja vrata:

- Vrata skepticizma koja rađaju sumnju u Allahovu vjeru.

- Vrata strasti koja rađaju davanje prednosti pohotama nad pokornosti Njemu i Njegovom zadovoljstvu.

- Vrata srdžbe koja rađaju neprijateljstvo prema Allahovim stvorenjima.

---

[227] Tefsir Ibn Kesir (6/159)
[228] Džami'ul-ulumi vel-hikem (2/211).
[229] Medžmu'ul-fetava od Ibn Tejmijje.

Sumnje su put za kršenje uvjerenja. Strasti su put za suprotno postupanje udovima tijela. Srdžba je, zajedno sa zavišću, put kršenja prirode. Na ova troja vrata ulaze svi grijesi i nepokornosti koje kvare srce. Njihove osnove vraćaju se na tri stvari:

- vezanost srca za nekoga mimo Allaha, a konačni ishod je širk – pripisivanje sudruga i upućivanje dove drugima osim Allahu.
- pokornost duši u srdžbi. Krajnji cilj je ubistvo.
- pokornost duši u strasti, a krajnji cilj je blud.

Uzvišeni Allah sabrao je te tri stvari u jednom kontekstu. Svoje robove, koji posjeduju zdrava srca, od njih je očistio. On govori o opisu robova Milostivog: **"I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusit će kaznu." (El-Furkan, 68)**

Ashabi su, neka je Allahovo zadovoljstvo na njih, izbjegavali ove vrste upropaštavajućih grijeha. Pitali su o velikim grijesima i njihovim temeljima kako bi između sebe i njih napravili pregradu bogobojaznosti. Znali su da su grijesi rane, a možda rana dosegne na srcu osjetljivo mjesto i tako nastupi smrt. Abdullah ibn Mes'ud, Allah mu se smilovao, kaže: "Upitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: 'Koji je grijeh najveći?' On je odgovorio: 'Da Allahu pripišeš takmaca, a On te je stvorio.' Rekoh: "To je doista veliko! A koji je onda (grijeh)?' On reče: 'Da ubiješ svoje dijete iz straha da jede s tobom (tj. straha od pomanjkanja nafake).' Rekoh: 'A onda?' – 'Da počiniš blud s komšijinom ženom.'"[230]

Poslanik, s.a.v.s., u ovom hadisu spomenuo je temelje tri navedena grijeha u ajetu. Međutim, posebno je naznačio

[230] El Buhari (4477); Fethul Bari (8/13); Muslim (141, 142, 1/90-91).

njihove najgore oblike, jer je upitan o najvećim grijesima. Spomenuo mu je najveće od najvećih i predočio njihove kategorije. To ne znači da su samo ova tri grijeha veliki grijesi. Veliki grijesi su mnogobrojni. Najveći od njih jesu sedam grijeha koji su spomenuti u govoru Poslanika, s.a.v.s.: "'Čuvajte se sedam velikih grijeha (koji vječno njihovog počinitelja ostavljaju u vatri)!' Rekoše: 'Allahov Poslaniče, a koji su to?' On odgovori: 'Pripisivanje Allahu druga, sihr, ubistvo onoga koga je Allah zabranio ubiti osim s pravom, uzimanje kamate, uzimanje siročetovog imetka, bježanje s bojnog polja, potvora čistih i nevinih vjernica.'"[231]

Svaki od tih grijeha ima ubistveni utjecaj na srce. Oni ga neprestano trgaju i donose mu bolesti, a možda ga i usmrte, a od toga se Allahu utječemo. Kao što kaže Abdullah ibnul-Mubarek, Allah mu se smilovao:

Vidim da grijesi usmrćuju srca
U ostavljanju grijeha životnost je srca
Njihovo stalno činjenje uzrokuje poniženje
Najbolje ti je da grijesima nepokoran budeš

U ljudskoj duši postoje tačke slabosti a to su one koje pozivaju na grijehe i potiču na nepokornost. Dužnost čovjeku jeste da se sam na njih upozorava i da prati njihov utjecaj na svoje srce. Iz duše izviru svi grijesi. Ovo su tri tačke slabosti: Oholost, pohlepa i zavist.

Oholost ili veličanje jeste prvi grijeh kojim je učinjena nepokornost Uzvišenom Allahu. Bio je to nepokorni Iblis, Allah ga prokleo. Uzvišeni kaže: **"A kada rekosmo melekima: 'Poklonite se Ademu!' – oni se pokloniše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i posta nevjernik." (El-Bekare, 34)**

Pohlepa je bila uzrok prvog grijeha među ljudima. Putem nje Iblis je zaveo Adema i Havu, a.s.

[231] El-Buhari (2766); Fethul Bari (5/462); Muslim (144, 1/91).

"Ali šejtan mu poče bajati i govoriti; 'O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?'" (Ta Ha, 120)

Zavist je bila uzrok nepokornosti prvog Ademovog sina. Uzvišeni kaže: **"I ispričaj im o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo, kada su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kada je od jednog bila primljena, a od drugog nije, ovaj je rekao: 'Sigurno ću te ubiti!' – 'Allah prima samo od onih koji su dobri' – reče onaj." (El-Maide, 27)**

Motivi prva tri grijeha u historiji ljudi zaduženih Objavom sadržani su u ova tri temelja. Dužnost razboritog i revnosnog čovjeka u pogledu spasa jeste da kontrolira ova tri temelja u svome srcu kako bi ih pravovremeno liječio i brisao njihove mrlje. Također, dužnost mu je da ih prezire i da prezire njihovo postojanje u svojoj duši ili duši onih koji ih vole. Ko to učini postao je upućen i Allah ga je zavolio. Iman mu je učinio voljenim, a omrznuo mu je nevjerstvo, griješenje i nepokornost. Uzvišeni kaže: **"Znajte da je među vama Allahov Poslanik; kad bi vas u mnogo čemu poslušao, doista biste nastradali; ali Allah je nekima od vas pravo vjerovanje omilio, i u srcima vašim lijepim ga prikazao, a nezahvalnost i neposlušnost vam omrazio. Takvi su na Pravom putu." (El-Hudžurat, 7)**

Želi se reći da onaj koji želi ljubav dužan je izbjegavati sve uništavajuće stvari koje stoje između njega i Allahove ljubavi. Tragat će za mjestima manjkavosti u sebi ili se s njima upoznavati putem drugih ljudi kako bi liječio svoje srce i sačuvao ga zdravim.

Nema bolje upute nego da Allah robu dadne da vidi svoje mahane i da mu olakša okretanje od tuđih mahana. Okupirajmo se vlastitim mahanama duše ne osvrćući se na tuđe mahane. One od roba traže da ih sam prati, a ako to ne mogne, pomoći će se drugim ljudima – savjetodavcima, iskrenim i povjerljivim osobama.

Ibnul-Dževzi, Allah mu se smilovao, kaže: "Znaj da Allah Uzvišeni kada želi Svome robu dobro dadne mu da

uvidi vlastite nedostatke. Ko ima ovu sposobnost za njega se nije bojati njegovih mahana. Kada spozna svoje nedostatke, moguće je i da ih liječi. Međutim, većina ljudi ne poznaje svoje nedostatke. Jedan od njih vidi trunku u oku svoga brata, a u svom oku ne vidi panj. Postoje četiri puta za onoga ko se se želi zanimati svojim nedostacima:

Prvi put: Da sjedne pred učenjaka koji poznaje nedostatke duše. On će ga upoznati s njegovim mahanama i putevima njihovog liječenja. U ovom vremenu postojanje takvih je često.[232] Ko nađe ovakvog čovjeka, našao je stručnog liječnika kojeg ne treba napuštati.

Drugi put: Da potraži iskrena, pronicljiva i vjerski nastrojena prijatelja kojeg će postaviti za svog nadzornika i koji će ga upozoravati na pokuđene vidove ponašanja i djelovanja. Vođa pravovjernih, Omer ibnul-Hattab, neka je Allah njime zadovoljan, govorio je: "Neka se Allah smiluje čovjeku koji nam ukaže na naše nedostatke."[233] Ispravni prethodnici voljeli su upozoravanje na nedostatke. Nama su danas, u većini slučajeva, najmrži ljudi koji nas upoznaju s našim nedostacima. Ovo je dokaz slabosti imana. Ružan ahlak je poput škorpije. Da nas neko upozori da se škorpija nalazi ispod naše odjeće, mi bismo ga ljubazno poslušali i pozabavili bismo se njenim uklanjanjem. Ružno ponašanje štetnije je od škorpije, prema činjenicama koje nisu skrivene.

Treći put: Da se okoristi spoznajom vlastitih mahana s jezika svojih neprijatelja. Oko zlobe iznosi pogreške. Čovjek se može okoristiti neprijateljem s kojim se raspravlja i koji spominje njegove mahane više nego bliskim prijateljem koji ne iznosi njegove nedostatke.

---

[232] Vrijeme o kome nam govori Ibnul-Dževzi jeste kraj šestog hidžretskog stoljeća, a kako je to u našem dobu?
[233] Ed-Darimi i uvodu Sunena. (1/169).

Četvrti put: Da se druži i miješa s ljudima. Sve što kod njih vidi od pokuđenog, sâm će izbjegavati.[234]

Ispravnost srca od bolesti i mahana zahtijeva liječenje, jer ga neke od njih mogu snaći, a prije toga, zahtijeva preventivu koja je bolja od liječenja. Ispravnost i zdravlje srca zahtijevaju redovnu i korisnu hranu koja srce održava ispravnim. Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, kaže: "Zdravlje se čuva sličnim, a bolest se odstranjuje suprotnim. Zdravlje srca čuva se imanom. To srcu iz korisnog znanja i dobrih djela daje vjerovanje. To je njegova hrana, kao što se prenosi u hadisu Ibn Mes'uda, r.a., lancem koji seže do Poslanika, s.a.v.s.: "Svaki domaćin voli da se dođe na njegovu gozbu, a Allahova gozba jeste Kur'an." Kur'an je Allahovo ugošćavanje Njegovih robova.[235] Ibn Tejmijja poslije ovoga nabrojao je druge vrste korisne hrane i uspješnih lijekova. Onaj ko želi zdravo srce treba paziti da iskoristi posljednji dio noći, vrijeme između ezana i ikameta, sedždu, vrijeme nakon namaza. Tome će dodati traženje oprosta, jer onoga koji od Allaha zatraži oprost, a zatim Mu se pokaje, Allah će lijepo poživjeti do propisanog roka.

Neka uzme zikrove danju i prije spavanja. Neka se strpi od prepreka i smetnji koje mu stanu na put, jer neće dugo proći a da ga Allah neće pomoći s melekom od Njega i upisati iman u njegovo srce. Neka nastoji upotpuniti pet propisanih namaza, tajno i javno, jer namaz je stup vjere. Neka namaz bude njegova stalna navika. Nema stanja ni kretanja osim Allahovom dozvolom. Namazom se podnose teškoće, bori se protiv tegoba i postižu visoka stanja. Neka se ne zamara donošenjem dove i traženjem, jer se robu dova uslišava sve dok ne ubrzava

[234] Muhtesaru Minhadžil Kasidine (str. 147)
[235] Medžmu'ul-Fetava (10/136).

govoreći: "Molio sam, pa mi se nije uslišalo." Neka zna da pobjeda dolazi sa strpljenjem, da olakšanje dolazi iz nedaće, da s poteškoćom dolazi olakšanje. Nijedan čovjek nije okončao dobro, bio on poslanik ili na nižem stepenu, osim sa strpljenjem."[236]

Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, na drugom mjestu nabraja tragove koji se pokazuju na onome koji se pridržava ispravnosti srca, pa kaže: "...Dobri učenjaci, neka je Allah njima zadovoljan, spominju nešto o isključivom ispovijedanju jednoće Allahu (tevhidu) i ostvarenju iskrenosti u cijeloj vjeri, kada se rob ne treba osvrtati niti pored Njega gledati na druge. To ne treba činiti iz ljubavi, straha ili nade prema onima mimo Allaha, već srce treba biti očišćeno od stvorenja i treba ih isključivo gledati putem Allahove svjetlosti. Istinom će slušati, istinom gledati i istinom koračati. Voljet će od stvorenja ona koja i Allah voli, prezirati od njih ona koja i Allah prezire, izražavati prijateljstvo onima koja i Allah uzima prijateljima, boriti se protiv onih protiv kojih se i Allah bori, bojat će se Allaha u postupcima s njima, a neće se bojati njih radi Allaha, molit će se Allahu radi njih, a neće njih moliti radi Allaha. Ovo je zdravo, pravovjerno, monoteističko, vjerničko, spoznajno i pouzdano srce.

Allahu naš, podari nam Tvoju ljubav i ljubav onih koji Te vole, te ljubav prema djelima koja nas približavaju Tvojoj ljubavi!

Allahu naš, blagoslovi i spasi našeg Vjerovjesnika, s.a.v.s., Njegovu porodicu i sve ashabe!

---

[236] Medžmu'ul-Fetava (10/137).

Razmišljanje o poukama i porukama Kur'ana liječi bolesti srca. Kur'an u njih zalazi, liječi ih i čisti od prljavština. Kur'an odgovara na sumnje i prišaptavanja koja šejtani u obliku ljudi i džina nabacuju na ta srca.
Srca munafika (licemjera) bolesna su od prohtjeva i sumnji, jer se oni udaljavaju od razmišljanja i traganja za uputom iz Kur'ana. Uzvišeni kaže: **"Njihova srca su bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava; njih čeka bolna patnja zato što lažu." (El-Bekare, 10)**, a prema drugom kiraetu: **"Zato što u laž utjeruju."**
Kada ih Uzvišeni Allah, kao i ostale ljude, poziva na razmišljanje o Kur'anu, poziva ih da liječe svoja srca od uništavajućih osobina...
Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Zavidnost nije zavidnost u dvije stvari: čovjeku kojem je Allah dao Kur'an i on s njim klanja danju i noću i čovjeku kojem je Allah dao imetak i on ga udjeljuje danju i noću." Zavidjet će se onima koji čitaju njegova slova i čuvaju njegove granice.

diwan
biblioteka